

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Radovan Potočár

**Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské
weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Radovan Potočár**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Strítecký, M.Phil., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

POTOČÁR, Radovan. 2017. *Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických štúdií, 97 s. Vedúci diplomovj práce PhDr. Vít Střítecký, M.Phil., Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práca *Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR* pomocou tematickej diskurzívnej analýzy skúma prokremel'ské portály v Českej republike. Šírenie propagandy prostredníctvom internetu, najrýchlejšie sa rozvíjajúceho médiá ostatných desaťročí, sa stalo jedným zo základných prvkov hybridných vojen. Prvá časť práce predstavuje teoretický základ pre druhú prakticky orientovanú časť práce. Po dôkladnom rozbere relevantných teoretických východísk hybridných vojen a propagandy v prvej kapitole, sa práca v druhej kapitole zameriava na pôsobenie prokremel'skej propagandy na internete s upriamením na charakteristiku tejto propagandy v ČR. V náväznosti na teoretickú časť práce je v tretej kapitole ozrejmeneá metodológia analytickej časti práce, výber dát pre analýzu a vymedzenie analytických kategórií. Obsahom nasledujúcej štvrtej kapitoly je samotná tematická diskurzívna analýza, ktorá bude mať i interpretatívny charakter. Analýza je štúdiom diskurzu, prostredníctvom ktorého prokremel'ské weby konštruujú alternatívny svet, v ktorom je jedinou alternatívou rozkladajúceho sa imperialistického Západu mierumilovné a zároveň vojensky i ekonomicky silné Rusko. Práca sa popritom usiluje v diskurze prokremel'ských webov identifikovať ciele propagandy a ozrejmiť, akými spôsobmi sa ich propagandisti snažia dosiahnuť.

Abstract

Diploma Thesis *Media in Hybrid War: Pro-Kremlin websites as tools of the Russian propaganda in the Czech Republic* analyzes Pro-kremlin websites in the Czech

Republic by the method of thematic discourse analysis. The spread of propaganda through the internet, currently the fastest growing media, has become one of the crucial elements of hybrid wars. The first part of the thesis represents the theoretical basis for the second, practically oriented part of the thesis. After a thorough analysis of the relevant theoretical background of hybrid wars and propaganda in the first chapter, the thesis focuses on the operation of Pro-Kremlin propaganda on the Internet, with a focus on the characteristics of this propaganda in the Czech Republic, in the second chapter. Consequently, the third chapter presents the methodology of the analytical part of the thesis, the selection of data for analysis and the definition of analytical categories. The following fourth chapter focuses on the thematic discourse analysis itself and interpretation of its findings. The analysis is a study of the discourse through which Pro-Kremlin websites construct an alternative world, where peaceful and at the same time militarily and economically strong Russia is the only alternative of the decomposing imperialist West. Besides, the thesis aims at identifying the goals of propaganda in the discourse of Pro-Kremlin websites and investigate how the propagandists seek to achieve them.

Kľúčové slová:

Propaganda, médiá, diskurz, internet, hybridná vojna, dezinformácie, Rusko, Česká republika.

Key words:

Propaganda, media, discourse, internet, hybrid war, dezinformation, Russia, Czech Republic.

Text má 229 047 znakov.

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.
2. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená verejnosti pre účely výskumu a štúdia.

V Prahe dňa 15. mája 2017

Radovan Potočár

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rád poďakoval PhDr. Vítovi Stříteckému, M.Phil., Ph.D. za jeho odborné vedenie tejto práce a všetky rady, ktorými jej tvorbu usmernil.

Okrem toho vďaka patrí aj všetkým členom mojej najbližšej rodiny. Poskytovali mi podporu a zázemie, bez ktorých by vznik tejto práce nebol možný.

Institut politologických studií
Teze diplomové práce

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

– Teze diplomové práce –

**Téma: Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské weby ako nástroj
ruskej propagandy v ČR**

**Topic: Media in Hybrid War: Pro-Kremlin Websites as Tools of the
Russian Propaganda in the Czech Republic**

Radovan Potočár

Mezinárodní vztahy

Magisterské studium

Imatrikulační ročník 2015

V Prahe dňa 23.9. 2015

Kľúčové slová:

Propaganda, médiá, internet, hybridná vojna, dezinformácie, Rusko, Česká republika

Key words:

Propaganda, media, internet, hybrid war, dezinformation, Russia, Czech Republic

Téma práce

Propaganda má v politických dejinách (nielen) Ruska dlhú tradíciu. Internet sa stal v uplynulom období mimoriadne užitočným nástrojom na šírenie propagandy a ovplyvňovanie verejnej mienky doma i v zahraničí, keďže de facto umožňuje šírenie obsahu – akéhokoľvek obsahu – komukoľvek. Predpokladom každej úspešnej propagandy je, pochopiteľne, nepriznať, že ide o propagandu a naopak – schopnosť vydať prúd tendenčných dezinformácií za akýsi “alternatívny” náhľad na svet, ktorý celkom legitímne konkuruje dominantným naratívom.

Podobne ako v ďalších európskych krajinách aj v Českej republike už niekoľko rokov prebieha rozsiahla propagandistická kampaň, ktorá je súčasťou tzv. hybridnej vojny vedenej Ruskou federáciou proti západným demokratickým štátom. Intenzita kampane, ktorej cieľom je nachyľovať verejnú mienku v prospech cieľov zahraničnej politiky Ruskej federácie, podryvať demokratické inštitúcie na Západe či narušovať partnerstvo medzi jednotlivými štátmi Západu, sa významne zvýšila po začiatku konfliktu na Ukrajine a ďalšími impulzami sa stali i migračná kríza v Európe či vojna v Sýrii. Autor tejto práce sa domnieva, že fenomén súčasnej prokremeľskej propagandy, ktorý neustále nabera na vážnosti, si zasluhuje výskumnú pozornosť naprieč viacerými disciplínami, pričom výsledky týchto výskumov budú mať potenciál byť prakticky využité napríklad pri tvorbe bezpečnostnej politiky, pri šírení osvetly či v mediálnej praxi.

Okrem toho boli pre výber témy kľúčové i dva ďalšie faktory – autorov akademický záujem o súčasné medzinárodné vzťahy a medzinárodnú politiku, ako i profesijný záujem o médiá, masmediálne komunikačné prostriedky a žurnalistiku. Diplomová práca preto bude mať ambíciu snažiť sa o pochopenie celého fenoménu z druhej strany barikády, zo strany tvorcov propagandy a priniesť do prebiehajúcej diskusie

o priebehu hybridnej vojny originálny a zmyslupný príspevok k tomu, akým mechanizmom, podľa akého vzorca a za akými účelmi prokremel'ská propaganda v Českej republike na inetrnete vzniká.

Cieľ práce

Hoci v súčasnosti je v Českej republike aktívne pomerne veľké množstvo webov šíriacich prokremel'skú propagandu, diskurzívna analýza v diplomovej práci sa zameria na tri weby s relatívne najbohatším a najdynamickejším obsahom: Sputnik, AC24 a Aeronet. Tento výber je založený jednak na porovnaní publikačnej aktivity jednotlivých webov, jednak na porovnaní, ktoré zrealizovali Evropské hodnoty, think-thank dlhodobo venujúci pozornosť fenoménu prokremel'skej propagandy v ČR. V práci sa zameriame výlučne na textový obsah, ktorý tvorí gro obsahu týchto webových stránok a nebudeme brať do úvahy vizuálny či audiovizuálny obsah, ktorý má spravidla v článkoch českých prokremel'ských webov iba doplnujúci charakter a nie je primárnym nositeľom (dez)informácií.

Na základe dát získaných z korpusu skúmaných textov sa bude práca následne usilovať nájsť štruktúry, ktoré slúžia na tvorbu propagandy a vyabstrahovať vzorce pravidelne využívané na dosahovanie propagandistických cieľov prostredníctvom textov. Hypotézou práce totižto bude, že propagandistické techniky prokremel'ských webov tvoria komplexný systém, ktorý pomocou jazyka dokáže manipulovať svojim „publikom“ a ovplyvňovať verejnú mienku v prospech zahraničnopolitických cieľov Ruskej federácie, resp. naplňať svoje ďalšie ciele. Ako bolo zmienené už v úvodnej časti, propaganda samu seba za propagandu prirodzene neoznačuje, nakoľko by tým v očiach publika znižovala kredibilitu samej seba – prvoradou úlohou tejto práce preto bude v diskurze prokremel'ských webov rysy propagandy čo najpresnejšie identifikovať a zistiť, akým spôsobom je táto propaganda utváraná a akým konkrétnym cieľom má slúžiť.

Metodológia

Ciele práce načrtnuté v predošlej časti naznačujú, že metodológiou využitou v rámci výskumnej časti práce bude diskurzívna analýza, resp. metóda tématickej

diskurzívnej analýzy, ktorá umožní zamerať pozornosť presne na vymedzené ciele práce – teda na spôsob, akým je propagandistický odkaz prostredníctvom jazyka konštruovaný. To, či sú jednotlivé tvrdenia pravdivé alebo nepravdivé, nebude pre diskurzívnu analýzu predmetom výskumu. Ústrednou súčasťou každej diskurzívnej analýzy textu musí v prvom rade byť, pochopiteľne, identifikácia prítomného diskurzu alebo diskurzov (Trampota, Vojtěchovská, 2010).

Realizačná stránka výskumu si bude vyžadovať, aby boli na základe obsahu skúmaných textov stanovené konkrétne analytické kategórie prepájajúce teoretickú a praktickú časť diplomovej práce. Ilustračnými príkladmi by v tomto smere mohli byť, napríklad, spôsob formovania identity, ktorý sa u svojho “publika” usilujú prokremel'ské weby presadiť (európska identita vs. Národná identita vs. Identita slovanstva), či prokremel'skými webmi často využívaný naratív o pôvode súčasnej migračnej krízy v Európe. Diskurz bude v tejto práci chápaný ako sústava vzájomne prepojených textov a pravidiel ich tvorby, šírenia a prijímania (Hardy, Cynthia, Phillips, Nelson, 2002) – a v širšom význame aj ako tvorca významov. Vzhľadom na vymedzené ciele práce bude obzvlášť dôležité sledovať vzťah propagandy a diskurzu. Zo základného výskumu literatúry v oblasti problematiky súčasnej prokremel'skej propagandy vyplýva, že tento fenomén je teoretickými nástrojmi zatiaľ uchopený iba sčasti a v práci preto bude dôležitú úlohu zohrávať teoretické dielo autorov, ktorí spracúvajú vzťah propagandy a diskurzu ako všeobecný fenomén. Ponímaniu tohto vzťahu v práci bude vzhľadom na silnú polarizáciu spojenú s obsahom prokremel'ských webov a ostré vymedzenie voči “mainstreamovým” médiám a dominantému diskurzu, resp. prevládajúcim naratívom určite blízky prístup Weavera, Motiona a Ropera (2006), ktorý tento vzťah študujú prostredníctvom konfrontácie s inými - konkurenčnými diskurzmi prítomnými vo verejnom priestore.

Teoretický rámec

Aby bolo možné propagandu v textoch prokremel'ských webov vôbec správne identifikovať a ďalej s materiálom analyticky pracovať, bude samozrejme nevyhnutné najprv vyjasniť všetky pojmy, s ktorými budeme pracovať a vymedziť pojmové inštrumenty, ktoré využijeme v analytickej časti práce. Po tom, čo sme diskurz určitým spôsobom v metodologickej časti už vymedzili, zameriame sa na pojmy

“propaganda” a “hybridná vojna”. V samotnej práci bude samozrejme potrebné doplniť i spoločensko-politický a zahraničnopolitický kontext potrebný na to, aby sme mohli určitý obsah či diskurz identifikovať ako “prokreml’ský”

Propaganda je ako jav nachádzajúci sa na priesečníku výskumného záujmu politológov, kulturológov, žurnalistov, lingvistov, filozofov či historikov, teoreticky spracovaná mnohými prístupmi. V práci sa budeme opierať predovšetkým o model propagandy Edwarda Hermana a Noama Chomského, ktorý sa zameriava práve na prúdenie informácií v médiách (Reifová, 2004) a vymedzuje päť filtrov, ktoré prostredníctvom propagandy ovplyvňujú obsah, resp. diskurz médií. Propaganda využíva pre šírenie svojho obsahu rôzne kanály – v minulosti plnili dominantnú úlohu rozhlas, film či televízia – no dnes sa ako jeden z kľúčových prostriedkov javí internet. Ten je vzhľadom na svoj globálny, anonymný a demokratický – prístupný charakter mimoriadne ľahko dostupný kanál pre šíriteľov dezinformácií (Jowett, O’Donnell, 2006). Pod pojmom dezinformácie, ktoré sú jedným zo základných stavebných prvkov prokreml’ských webov pôsobiacich v Českej republike, budeme chápať “informáciu, ktorá je zámerne nesprávna” (Ben Nimmo, 2016), z čoho vyplývajú jej dva základné komponenty: klamná informácia a zámer uviesť niekoho do omylu.

V druhom rade bude taktiež dôležité vymedziť pojem hybridnej vojny. Práca sa bude na tento concept pozeráť podobným spôsobom, ako predstavil J. McCuen vo svojom článku *Hybrid War* (2008). Pojem hybridnej vojny McCuen chápe ako, na prvý pohľad, klasickú konvenčnú vojnu, ktorá však prebieha na asymetrických bojiskách a prvoradou snahou oboch strán je dostať obyvateľstvo protivníka na svoju stranu napríklad – ako rozpracovávajú ďalší autori (o.i. Berzinš, 2014) – prostredníctvom propagandy.

Štruktúra práce

Orientačná štruktúra diplomovej práce počíta s piatimi kostrovými bodmi. Časti 2 a 3 majú vytvoriť inštrumentálne zázemie pre ťažiskovú časť 4, ktorá bude založená na tematickej diskurzívnej analýze v rámci jednotlivých vymedzených kategórií. Súčasťou práce budú taktiež prílohy, ktoré uvedú spracovávaný textový korpus.

1. Úvod
2. Teoretický rámec

- 2.1. Hybridná vojna
- 2.2. Propaganda ako zbraň hybridnej vojny
3. Metodológia
 - 3.1. Diskurz a propaganda
 - 3.2. Analytické kategórie
4. Tématická diskurzívna analýza propagandy prokremel'ských webov v ČR
5. Záver

Orientačný zoznam literatúry

Zoznam literatúry zahŕňa zdroje, ktoré autor získal zo základného prieskumu dostupných prameňov, ako i zdroje, ktoré boli priamo využité v projekte diplomovej práce.

BENEŠ, Vít. Diskurzivní analýza. In DRULÁK, Petr (ed.). Jak zkoumat politiku. Praha: Portál 2008

BĚRZIŇŠ, Jānis. Russian New Generation Warfare: Implications for Europe. In: European Leadership Network [online]. 2014 Dostupné z: http://www.europeanleadershipnetwork.org/russian-new-generation-warfare-implications-foreurope_2006.html

CHOMSKY, Noam. 1997. Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda. New York: Seven Stories Press

CUNNINGHAM, Stanley. 2002. The Idea of Propaganda: A Reconstruction. Westport: Praeger Publishers

FLOWER, Roger. 1991. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. London: Routledge

GLENN, Russell. 2009. Thoughts on "Hybrid" Conflict. In: Small Wars Journal [online]. Dostupné z: smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/188-glenn.pdf

HARDY, Cynthia. **PHILLIPS**, Nelson. 2002. Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction. London: SAGE Publications

JOWETT, S. Garth, **O'DONNELL**, Victoria. 2012. Propaganda and Persuasion. London: SAGE Publications

MCCUEN, John. 2008. HYBRID WARS. In: Military Review. vol. 88, No. 2

MCQUAIL, Denis. 2009. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. 2020. Metody výzkumu médií. Vyd. 1. Praha: Portál

VAN DIJK, A. Teun. 2006. Discourse and Manipulation. Discourse and Society. London: SAGE Publications. Vol. 17, No. 2

WEAVER, C. Kay. **MOTION**, Judy. **ROPER**, Juliet. 2006. From Propaganda to Discourse (and Back Again): Truth, Power, the Public Interest, and Public Relations. In L'ETANG, Jacquie. PIECZKA, Magda. Public Relations: Critical Debates and Contemporary Practice. London: Routledge

Obsah

Úvod	2
1. Médiá v hybridnej vojne	6
1.1 Koncept hybridnej vojny.....	6
1.2 Propaganda – vymedzenie a historické medzníky vývoja	9
1.2.1 <i>Formy propagandy</i>	12
1.2.2 <i>Model propagandy E. Hermana a Noama Chomského</i>	14
1.2.3 <i>Propaganda a internet</i>	15
2. Prokremel'ská propaganda na internete	17
2.1 Charakteristika prokremel'skej propagandy v online médiách v ČR ...	19
2.2 Dezinformačné postupy prokremel'ských webov v ČR	24
2.3 Vplyv prokremel'ských webov v ČR	26
3. Metodológia	28
3.1 Diskurz, moc a propaganda	28
3.2 Uplatnené metódy	33
3.3 Výber dát pre analýzu	36
3.4 Vymedzenie analytických kategórií a operacionalizácia	39
4. Tematická analýza prokremel'skej propagandy	42
4.1 Rozpínavý Západ v hlbokom úpadku	42
4.1.1 <i>Erodujúce inštitúcie Západu</i>	42
4.1.2 <i>Globalistický Západ vojensky expanduje</i>	47
4.1.3 <i>Obyvatelia vs. politické a finančné elity Západu</i>	52
4.2 Rusko – ochranca poriadku a garant mieru	57
4.2.1 Rusko iba reaguje na agresiu Západu	58
4.2.2 <i>Vnútorne silné Rusko verné „skutočným hodnotám“</i>	64
4.2.3 <i>Vojenská a ekonomická supervelmoc</i>	68
4.3 Mainstreamové médiá ako manipulatívni aktéri	73
4.3.1 <i>Manipulatívne médiá v rukách elít</i>	74
4.4 Zhrnutie tematickej analýzy	79
Záver	84
Summary	87
Použitá literatúra a ostatné zdroje.....	88
Príloha	98

Úvod

„Prišiel čas, aby sme si všetci priznali, že slová, kamera, fotografie, internet a informácie sa vo všeobecnosti stali ďalším typom zbrane, ďalším typom ozbrojených síl.”¹

Sergej Šojgu, minister obrany Ruskej federácie, 28. 3. 2015

Prokremel'ské weby pôsobiace v Českej republike sa v ostatných rokoch stávajú jednou z hlavných zbraní Ruska v prebiehajúcej hybridnej vojne so Západom. Nejde o konflikt, v ktorom by obvykle padali výstrely a bojovalo sa na frontových líniách medzi štátmi. Hranica deliaca vojnový stav a mier sa stiera. Muníciou tejto vojny sú informácie, slová, významy a diskurz, jej delostrelectvom tradičné médiá a internet, ekonomický vplyv či diplomacia, bojiskom verejná mienka. Podstatná časť súčasného hybridného konfliktu medzi Ruskom a Západom sa odohráva v hlavách ľudí na oboch bojujúcich stranách.

Tému zameranú na propagandu prokremel'ských webov v ČR som si vybral z viacerých dôvodov. Tými dominantnými boli môj záujem o aktuálne dianie v medzinárodných vzťahoch, médiá, žurnalistiku a komunikáciu v širšom zmysle slova, ako i naliehavosť témy, ktorá si azda zasluhuje väčšiu výskumnú pozornosť, než aká je jej v súčasnosti venovaná. Hoci existencia prokremel'ských webov v ČR sa do istej miery dostala do všeobecného povedomia širšej verejnosti, ich fungovanie zatiaľ nebolo predmetom systematického a komplexného vedeckého bádania. Popis fungovania propagandy týchto portálov vo verejnej diskusii často skĺzava do repetitívnych intuitívnych konštatovaní bez opory v empirickom podklade. Cieľom tejto práce bude zistiť, na akých vzorcoch je diskurz prokremel'skej propagandy postavený a aké diskurzívne témy v ňom dominujú.

Jadrom práce bude tematická diskurzívna analýza prokremel'skej propagandy realizovaná na vzorke článkov získaných z troch vybraných prokremel'ských portálov pôsobiacich v ČR. Predpokladom úspechu analýzy je, že v jej priebehu bude možné z korpusu dát vyabstrahovať opakujúce sa vzorce, pravidelnosti, na ktorých je diskurz prokremel'skej propagandy v online médiách v ČR vystavaný. Ambíciou práce bude tieto vzorce pomocou analýzy identifikovať, uviesť ich do relevantného kontextu a následne interpretovať. Na tomto mieste je potrebné dodať, že mojím cieľom nebude

¹ Agentúra Interfax: Shoigu: Information becomes another armed forces component (28. 3. 2015)

zaoberať sa otázkami objektívnosti či pravdivosti spojenými s obsahom, ktorý skúmané weby podávajú. Podstatou tematickej diskurzívnej analýzy bude zamerať sa výlučne na text a jazyk – na to, ako sú pomocou jazyka konštruované významy a ako sa v procese tejto konštrukcie odráža konkrétna sociálna realita. Základnou hypotézou práce bude tvrdenie, že prokremel'ská propaganda na internete v ČR je komplexným prepracovaným systémom, ktorého účelom je prostredníctvom jazyka ako i existujúcich stereotypov ovplyvňovať verejnú mienku v ČR v prospech záujmov Ruskej federácie. Tie budú zhrnuté na základe teoretických prác a predošlých výskumov a následne reflektované v tematickej diskurzívnej analýze.

Oproti tomu, ako boli postup výskumu, ciele a organizácia práce stanovené v Tézach diplomovej práce, nastalo v priebehu tvorby práce niekoľko zmien. Kým podľa pôvodného zámeru mala tematická analýza prokremel'skej analýzy vychádzať z článkov portálov AC24.cz, Aeronet a Sputnik Česká republika, v počiatočnom štádiu realizácie analýzy bol v tomto okruhu portál Aeronet nahradený portálom Svobodné noviny. Dôvodom, prečo došlo k tejto zmene, bola relatívne intenzívnejšia publikačná činnosť serveru Svobodné noviny v rámci skúmaných diskurzívnych tém v sledovanom období ako i väčšia pestrosť v korpuse dát vďaka miernym odlišnostiam v diskurze portálu Svobodné noviny oproti AC24.cz a Sputniku Česká republika. Práca si na rozdiel od Téz diplomovej práce nekladie ambíciu propagandu v obsahu prokremel'ských webov v ČR identifikovať, nakoľko na základe zistení predošlých výskumov a literatúry ako i na základe hlbšieho vlastného výskumu som prišiel k záveru, že propaganda je v obsahu týchto webov zastúpená pomerne silne a vo veľkej väčšine prípadov je i ľahko identifikovateľná a zameriavať sa na jej identifikáciu by nebolo samo o sebe prínosné. Okrem toho došlo i k niekoľkonásobnému rozšíreniu použitých prameňov a literatúry oproti tomu, ako boli stanovené v orientačnom zozname literatúry v rámci Téz diplomovej práce, hoci dva zdroje z tohto orientačného zoznamu (Cunningham, 2002 a Glenn, 2009) neboli v práci využité.

Vo svojej diplomovej práci sa budem usilovať o tvorbu prehľadne a logicky štruktúrovaného textu, pričom práca bude smerovať od všeobecných teoretických celkov ku konkrétnejším a praktickejším zameraným častiam a vlastnej analýze. V záujme logického usporiadania textu a kohencie celej práce som sa rozhodol svoju diplomovú prácu členiť do šiestich celkov, resp. na úvod, štyri kapitoly a záver, tak, aby organizácia textu logicky reflektovala postup výskumu.

Prvá kapitola prácu ukotví v širšom teoretickom rámci štúdia hybridných vojen a propagandy ako jedného z jej kľúčových prvkov. Od všeobecnejšieho teoretického a historického rámca, ktorý bude ukotvený predovšetkým v prácach Hoffmana, Ellula, McCueana a Jowetta a O'Donella, prejdem k typológii a formám propagandy, aby som tento rámec mohol neskôr aplikovať pri realizácii samotnej tematickej diskurzívnej analýzy. Vychádzať budem okrem iného z modelu Hermana a Chomskeho, ktorý nájde praktické využitie pri analýze diskurzu prokremel'ských webov v ČR. Osobitý priestor bude následne venovaný propagande v prostredí internetu ako fenoménu ostatných desaťročí.

V rámci druhej kapitoly bude možné s takto vymedzeným rámcom zamerať pozornosť na ruskú, resp. prokremel'skú, propagandu na internete. Po tom, čo túto propagandu zasadím do širšieho globálneho kontextu, prejdem k vyabstrahovaniu kľúčových rysov prokremel'skej propagandy v online médiách v ČR na základe záverov, ku ktorým prišli iné výskumy. Kľúčovými zdrojmi budú v tomto ohľade práce Smoleňovaj (2016), Gregora a Vejvodovej (2016) ako i analýzy think-tanku Evropské hodnoty. Následne bude možné kapitolu doplniť o zhodnotenie vplyvu prokremel'ských webov v ČR, ktoré bude vychádzať jednak z dát Českého štatistického úradu ako i z analýz spomínaného think-tanku.

Po zastrešení práce potrebným teoretickým rámcom ako i kontextom pôsobenia prokremel'ských webov v ČR bude následne možné v tretej kapitole pristúpiť k metodologickej časti. Vzťah propagandy, diskurzu a moci, ktorý načrtnem vychádzajúc predovšetkým z prác Bergera a Luckmanna, Bazermana, van Dijka, Eca, Fairclougha a Trampotu a Vojtěchovskej bude následne hrať kľúčovú úlohu pri vymedzovaní použitých metód vo výskume diskurzu prokremel'skej propagandy. Následne určím princípy výberu dát z časového i obsahového hľadiska. V poslednej časti kapitoly pristúpim k určeniu a operacionalizácii troch analytických kategórií, ktoré vytvoria rámec pre analýzu.

Obsahom štvrtej kapitoly bude samotná tematická diskurzívna analýza, ktorá bude mať i interpretatívnu povahu. Na základe vymedzených analytických kategórií bude kapitola rozdelená do troch celkov, ktoré budú ďalej členené podľa subkategórií jednotlivých analytických kategórií. Zoznam všetkých článkov použitých v analýze uvediem v prílohe diplomovej práce. Štvrtým samostatným celkom bude zhrnutie celej analýzy a kľúčových identifikovaných diskurzívnych tém. Interpretácia bude

súčasťou textu v rámci samotnej analýzy a v konzistentnejšej forme bude sústredená v rámci zhrnutia v štvrtej podkapitole.

Záverečná kapitola bude obsah celej práce rekapitulovať. Výsledky tematickej diskurzívnej analýzy v nej porovnáam s predpokladmi zhrnutými v teoretických častiach práce. Následne bude možné potvrdiť či vyvrátiť hlavnú hypotézu diplomovej práce a kriticky zhodnotiť jej potenciálny praktický prínos.

Ambíciou tejto práce bude poskytnúť základné zázemie pre štúdium a ďalší výskum prokremel'skej propagandy v ČR. Jej výsledky budú môcť nájsť uplatnenie taktiež pri tvorbe bezpečnostnej politiky.

1. Médiá v hybridnej vojne

1.1. Koncept hybridnej vojny

Pojem hybridná vojna sa v ostatných rokoch udomácnil nielen medzi teoretikmi na poli medzinárodných vzťahov a bezpečnostných štúdií, ale svoje miesto si našiel aj v jazyku médií a ukotvil sa i v povedomí širšej verejnosti. Na striktnnej definícii tohto konceptu však nepanuje zhoda a celý pojem stojí na niekoľkých nie celkom vyjasnených premisách². Dave Kilcullen, ktorý so svojím príspevkom *Thinking about modern conflict: hybrid wars, strategy, and war aims* v roku 2005 vystúpil na konferencii v Chicagu, zastáva pozíciu, že pojem hybridná vojna ako prvý použil Erin Simpson zo štábnej školy námornej pechoty³. Frank Hoffman však datuje vznik tohto pojmu až do roku 1998. Podľa Hoffmana termín hybridná vojna po prvýkrát použil Robert Walker vo svojej doktorskej práci *Spec Fi: The U.S. Marine Corps and Special Operation*⁴, ktorá ale nebola nikdy publikovaná. Ako prvá praktická aplikácia tohto konceptu je zas niektorými výskumníkmi, medzi inými Danielom Van Puyveldeom⁵, udávané využitie tohto pojmu v súvislosti so stratégiou organizácie Hizballáh počas konfliktu v Libanone v roku 2006. Ako upozorňuje vo svojom kritickom článku Freier⁶, pojem hybridná vojna je každopádne viac popisovaný a aplikovaný než skutočne definovaný.

Frank Hoffman pri svojej analýze bezpečnostného prostredia⁷ vychádza z americkej Národnej bezpečnostnej stratégie (NDS) z roku 2005, ktorá konštatuje, že charakter prostredia sa zásadne mení kvôli prítomnosti aktérov, ktorí sa pri konfrontácii s USA nespoliehajú na konvenčnú vojenskú silu, v ktorej majú Spojené štáty jasnú prevahu, ale usilujú sa využívať invenčné nástroje, na ktoré tradičná vojenská sila nedokáže adekvátne reagovať. Inými slovami: „najkomplexnejšie výzvy budúcnosti by mohli vzísť zo synergie simultánných aplikácií početných metód vedenia vojny⁸.“

² Zúna 2010: str. 39

³ Kubeša – Spišák 2011: str. 6

⁴ Hoffman 2007: str. 9

⁵ Puyvelde 2015

⁶ Freier 2009: str. 2

⁷ Hoffman 2014

⁸ The National Defense Strategy of the United States of America. 2005: str. 4

Hybridná vojna v Hoffmanovom poňatí teda zahŕňa viacero rôznych spôsobov vedenia vojny, vrátane konvenčných vojenských síl, nepravidelných formácií, teroristických činov zahrňujúcich násilie a nátlak – pričom jednotlivé prvky sa vzájomne dopĺňajú, prelínajú či splývajú⁹. Vedenie hybridnej vojny je podľa Hoffmana koordinované na taktickej i operačnej úrovni za tým cieľom, aby jednotlivé línie vedenia boja prispievali k synergickému efektu. Na prvý pohľad sa táto asymetrická taktika boja môže javiť ako značne nečitateľná¹⁰.

Pri svojej snahe o definíciu hybridnej vojny sa Hoffman opiera o koncept „Unrestricted warfer“, „vojny bez hraníc“, o koncept vytvorený dvojicou čínskych generálov (generáli Qiao a Wang), ktorí sa usilovali o posun od klasického vojenského uvažovania k využitiu čo najširšieho inštrumentária nástrojov za cieľom dosiahnutia víťazstva. Popri tradičnej vojenskej sile má v tomto ponímaní zohrávať kľúčovú úlohu vedenie vojny predovšetkým na informačnej, kultúrnej, politickej a ekonomickej úrovni¹¹. V kontexte rozvoja informačných technológií v priebehu posledných desaťročí sa jednou z dominantných zložiek hybridnej vojny stáva predovšetkým jej kybernetický, respektíve informačný rozmer¹². Na prácu Hoffmana nadväzuje i McCuen, ktorý vo vlastnom vymedzení hybridnej vojny¹³ tento koncept chápe ako inštrument na uchopenie celého spektra konfliktov v ich fyzických i koncepčných dimenziách, pričom popri ozbrojenom boji proti nepriateľovi paralelne prebieha i súboj o získanie podpory miestneho obyvateľstva, udržanie si podpory vlastných obyvateľov, ovplyvňovanie verejnej mienky a získavanie podpory medzinárodného spoločenstva. *„Kritickým bodom je, že na víťazstvo v hybridnej vojne musíme uspieť na troch rozhodujúcich bojiskách: na konvenčnom bojisku, na bojisku pôvodnej populácie, na bojovom území a na bojisku domáceho frontu a medzinárodnej komunity.“*¹⁴

Okrem toho sa Hoffman pri svojom vymedzení konceptu hybridnej vojny opiera aj o pojem „compound war“, ktorý podobne ako „hybridná vojna“ označuje konflikt, v ktorom sa bojujúce strany, štátni či neštátni aktéri, snažia viesť boj paralelne rôznymi spôsobmi za využitia rôznych konvenčných zbraní, nepravidelnej taktiky, terorizmu či kriminality. Typickým je tiež využívanie nielen regulárnej

⁹ Hoffman 2007: str. 14

¹⁰ Balabán – Pernica: str. 38

¹¹ Hoffman 2007: str. 22

¹² Bachamnn – Gunneriuson 2014

¹³ McCuen 2008: str. 108

¹⁴ McCuen 2008: str. 107

armády, ale aj neregulárnych jednotiek¹⁵. Sám Hoffman však v jednom zo svojich článkov¹⁶ argumentuje, že „compound“ vojny na rozdiel od „hybrid“ vojen charakterizuje použitie rôznych nástrojov a synergia a kombinácia rôznych metód vedenia boja na strategickej úrovni. Na druhej strane hybridné vojny sa vyznačujú komplexnosťou, simultánnosťou a fúziou na skôr operačnej a taktickej úrovni.

V diskusii o koncepte hybridnej vojny sa práca Franka Hoffmana stala pravdepodobne najzásadnejším teoretickým východiskom pre bádateľov. Avšak kým v závere prvej dekády 21. storočia v tejto diskusii dominovali asymetrické hrozby spojené s terorizmom, neskôr začal byť pojem hybridná vojna využívaný i masovými médiami najmä v súvislosti s konfliktom na Ukrajine¹⁷. Medzi často citovaných autorov v ruskojazyčnom prostredí v tomto smere patrí Valerij Gerasimov, súčasný ruský náčelník generálneho štábu, ktorý sa Hoffmanovmu poňatiu hybridnej vojny výrazne približuje tým, že zdôrazňuje čoraz nejasnejšiu hranicu medzi vojnovým stavom a stavom mieru. Frontové línie podľa Gerasimova strácajú svoje geografické ukotvenie a vojenská stratégia sa v čoraz väčšej miere spolieha na nevojenské kapacity než na tradičné vojenské sily, pričom pomer vojenských a nevojenských kapacít zapojených do hybridných vojen dosahuje približne 1:4¹⁸. Medzi nevojenské kapacity Gerasimov zaraďuje predovšetkým informačné, politické a ekonomické nástroje. Dôrazu Bachmanna a Gunneriussona (2014) na informačný rozmer hybridnej vojny sa zas približuje tým, že vedenie hybridnej vojny popisuje ako „*informačné konfrontácie cieliace na zníženie bojového potenciálu nepriateľa*.“¹⁹ Tento aspekt hybridnej vojny, významný i vzhľadom na výskumný cieľ tejto práce, zdôrazňuje i McCuen. „*Zápas o dosiahnutie tohto tretieho cieľa (pozn.: podpora domáceho frontu a medzinárodnej komunity), ktorý je založený na získaní a udržaní verejnej podpory si vyžaduje rozdielne stratégie, taktiky, doktríny a zbrane než tie, ktoré sú používané na ovládanie fyzických a ľudských kapacít v bojových zónach. Kompetentná strategická komunikácia a vnímanie morálnej legitimity sa stávajú determinujúcimi faktormi,*“²⁰ pričom autor ďalej argumentuje, že kľúčovým aspektom boja je v tomto ohľade ovplyvňovanie verejnej mienky na oboch stranách konfliktu.

¹⁵ Hoffman 2007: str. 20-21

¹⁶ Hoffman 2009: str. 36-37

¹⁷ Balabán – Pernica 2015: str. 38

¹⁸ Gerasimov 2013: str. 2- 3

¹⁹ Tamže: str. 3

²⁰ McCuean 2008: str. 112

Koncept hybridnej vojny okrem svojho miesta v teórií vedenia vojny čoraz častejšie nachádza uplatnenie i pri formulovaní politik v bezpečnostnej a strategickej praxi. Okrem už spomínanej Národnej bezpečnostnej stratégie či vyjadrení ruského náčelníka generálneho štábu je v tejto práci isto na mieste pripomenúť prítomnosti tohto konceptu v ostatnej Bezpečnostnej stratégii Českej republiky (2015). Tá vo svojom vymedzení hybridnej vojny nezmiňuje konkrétne hrozby, ktorých pôvodcami by boli konkrétni zahraničnopolitickí aktéri, ale koncept hybridnej vojny zasadzuje do aktuálneho kontextu bezpečnostnej politiky Českej republiky a súčasného bezpečnostného prostredia vo všeobecnosti. *„Některé státy usilují o revizi stávajícího mezinárodního uspořádání a jsou připraveny k dosažení svých mocenských cílů použít metod hybridního válčení, kombinujících konvenční i nekonvenční vojenské prostředky s nevojenskými nástroji (propaganda využívající tradiční i nová média, zpravodajské dezinformační akce, kybernetické útoky, politický a ekonomický nátlak, vysílání neoznačených příslušníků ozbrojených sil). Tyto země posilují svůj vojenský potenciál a snaží se budovat si exkluzivní sféry vlivu prostřednictvím destabilizace sousedních zemí a využívání místních konfliktů a sporů.“*²¹ Vo svojej podstate je teda i koncept hybridnej vojny, ako tvrdí Zúna²² vo svojej kritike konceptu F. Hoffmana, postavený na princípe proti sebe stojacich nepriateľov s celkom antagonistickými postojmi tak, ako je to i v prípade konvenčných vojenských konfliktov.

1.2 Propaganda – vymedzenie a historické medzníky vývoja

Vychádzajúc z teoretických východísk zhrnutých v predošlej časti práce možno skonštatovať, že ovplyvňovanie verejnej mienky a získavanie podpory obyvateľstva na oboch znepriatelených stranách hybridnej vojny patria v rámci tohto konceptu medzi kľúčové metódy boja. Rozhodujúcu úlohu v tomto ohľade plní šírenie propagandy a dezinformácií.

Propaganda (z lat. propagare – rozhlasovať, rozširovať, rozmnožovať) je ako forma persvazívnej komunikácie *„zámerná a systematická snaha o formovanie predstáv, ovplyvňovanie a usmerňovanie citov, vôle, postojov, názorov, mienky*

²¹ Bezpečnostní strategie České republiky 2015: str. 11

²² Zúna 2010: str. 34

a správania ľudí za účelom dosiahnutia takej reakcie, ktorá je v súlade s úmyslami a potrebami propagandistu“²³, t.j. širiteľa propagandistického obsahu. Úmyselnú manipuláciu myšlienok, postojov a správania publika propaganda podľa Reifovej dosahuje prostredníctvom selekcie, skresľovania, sugestívnej formulácii či falšovaniu informácií. K podobnej definícii propagandy prišiel vo svojom diele *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes* aj Jacques Ellul: „*Propaganda je súborom metód, ktoré používa organizovaná skupina, ktorá chce dosiahnuť aktívnu či pasívnu účasť na svojich činnostiach od nás jednotlivcov, ktoré sú prostredníctvom psychologickéj manipulácie zjednotení a inkorporovaní do organizácie.*“²⁴

Ďalším dôležitým aspektom propagandy, na ktorý upozorňujú Jowett a O'Donnell (2012) je taktiež snaha o ovplyvňovanie vnemov a manipulovanie vnímania percipienta²⁵. Úmyselnú manipuláciu myšlienok, postojov a správania publika propaganda podľa Reifovej dosahuje prostredníctvom selekcie, skresľovaniu, sugestívnej formulácii či falšovaniu informácií. Propaganda sa pritom od jednoduchého presvedčovania líši²⁶: propaganda môže pôsobiť nátlakovo a agresívne, nedrží sa objektivity, nakoľko jej cieľom je podporovať ciele propagandistu a nie zvyšovať informovanosť publika. „*Ak má propaganda fungovať, musí sa dostať k ľuďom a ľudia ju musia prijať (alebo ešte lepšie: uveriť jej). Prijatie závisí predovšetkým na povesti zdroja, na absencii alternatívnych objektívnych informácií, na vierohodnosti obsahu vo svetle dostupných informácií a na emocionálnom a ideologickom ovzduší doby*“²⁷. Napriek tomu však historické aj súčasné príklady propagandy podľa McQuaila naznačujú neexistenciu jediného univerzálneho vzorca, podľa ktorého by bola propaganda konštruovaná.

Pojem propaganda má podľa niektorých zdrojov²⁸ svoj pôvod už v antike. Hoci komunikačné kanály boli v období antických civilizácií značne obmedzené kvôli absencii tlačiarenských a iných masovo-komunikačných technológií, v starovekom Grécku sa obsahy propagandisticko-agitačného charakteru darilo šíriť na verejných zhromaždeniach, festivaloch a rôznych iných kultúrnych, spoločenských, športových či politických podujatiach. Azda najväčšia časť relevantných autorov vrátane

²³ Reifová 2004: str. 192

²⁴ Ellul 1973: str. 61

²⁵ Jowett – O'Donnell 2012: str. 6

²⁶ McQuail 2009: str. 546

²⁷ Tamže: str. 548

²⁸ American Historical Association: *The Story of Propaganda*

Fellowsa²⁹ však historické korene propagandy datuje do roku 1622, kedy pápež Gregor XV. založil úrad Sacra congregatia de propaganda fide, kolégium kardinálov zodpovedných za misijnú činnosť cirkvi. „V súčasnom zmysle sa pojem propaganda objavuje až v novoveku, čo súvisí s rastúcou rolou verejnej mienky v politike.“³⁰ Liberáli propagandu v 19. storočí a na začiatku 20. storočia využívali ako nástroj boja o priazeň verejnej mienky, pričom išlo najmä o boj politických strán. Marxisti a socialisti na druhej strane propagandou sledovali získanie más ľudí, predovšetkým proletariátu, a aktivizáciu záujmu ľudí o politiku postavenú na marxistických východiskách. Kým klasickým prostriedkom liberálnej propagandy bola tlač, marxisti využívali majoritne reč, plagát a heslá.

Akcelerácia rozvoja masovokomunikačných prostriedkov v priebehu 20. storočia znamenala taktiež intenzívny rozvoj propagandy, ktorá úspešne prenikala de facto do všetkých novovznikajúcich komunikačných kanálov. Prvá svetová vojna preukázala obrovské možnosti propagandy na poli ovplyvňovania verejnej mienky, obrovský persvazívny potenciál propagandy ako i jej potenciál diskreditovať nepriateľa³¹. Podľa Chomského (1991) v tomto období došlo k vôbec prvej aplikácii modernej podoby propagandy, kedy bolo pod vládou Woodrowa Wilsona ustanovené propagandistické teleso Creel Commission, ktoré úspešne dosiahlo podporu vstupu USA do vojny dovtedy značne izolacionistickou a pacifistickou americkou verejnosťou³². V priebehu druhej svetovej vojny pokročila vojnová propaganda jednotlivých bojujúcich strán ešte ďalej. V Nemecku bol ustanovený komplexný propagandistický aparát vedený Josephom Goebbelsom, ktorého poslaním bolo zabezpečiť, aby propaganda zasahovala celú spoločnosť vo svojej totalite a za účelom dosiahnutia svojich cieľov na maximum využila všetky dostupné komunikačné kanály. Hitler s Goebbelsom dokonca podľa Jowetta a O'Donella³³ pochopili propagandistický potenciál lepšie než ktokoľvek iný v ich dobe. Ríšsky minister Goebbels popísal princípy propagandy (i na základe Hitlerovho diela *Mein Kampf*) nasledovne: „Starostlivo vybudovaná konštrukcia či už pravdivých alebo nepravdivých tvrdení môže poslúžiť na to, aby podkopala pomerne rigidne udržiavané idey a vystavala nové, ktoré ich nahradia. Vďaka dostatočnému opakovaniu a psychologickému poro-

²⁹ Fellows 1959: str. 182

³⁰ Reifová 2004: str. 192

³¹ Jowett, O'Donell 2012: str. 166-168

³² Chomsky 1991: str. 8

³³ Tamže: str. 242

zumeniu dotknutých ľudí nie je vôbec nemožné dokázať, že štvorec je v skutočnosti kruh. Napokon čo je to štvorec a čo je to kruh? Sú to obyčajné slová, ktoré môžu byť modelované, až pokým zahalia zamaskované idey.“³⁴

Kým v priebehu druhej svetovej vojny mala propaganda prevažne taktickú povahu, v období tzv. studenej vojny opäť nadobudla značne ideologický charakter³⁵. Propagandistické postupy, ktoré boli aplikované už v čase druhej svetovej vojny, v priebehu ďalších desaťročí vďaka rozvoju rozhlasového a televízneho vysielania a neskôr i vďaka rozvoju nových elektronických médií, predovšetkým internetu³⁶, ktorý je od začiatku 90. rokov najrýchlejšie sa rozvíjajúcim médium³⁷, rôzni aktéri aplikovali ešte vo väčšom meradle. McQuail (2009) navyše v tomto kontexte upozorňuje na prácu sociológa Gouldnera, ktorý kľúčové zmeny v modernej politickej histórii vysvetľuje práve pomocou vývoja v oblasti komunikačných technológií a ako dôsledok nástupu nových informačných sietí predpovedá „pád ideológie“³⁸. Na druhej strane „nástup ideológie“ spojil s rozvojom tlače na základe toho, že v 18. a 19. storočí rozvíjajúce sa printové médiá stimulovali ponuku ideí a interpretácií.

Ako konštatuje Reifová, pre súčasnú propagandu je typická prevaha emočných prvkov nad prvkami racionálnymi. Čoraz významnejším sprievodným javom propagandy sa v priebehu ostatných dekád stala navyše i systematická kontrapropaganda, t.j. aktívne vyvracanie a potlačovanie antagonistických propagandistických obsahov. *„Tento súboj môže nadobudnúť charakter psychologickkej vojny, kedy nejde len o zmenu postojov a správania, ale o dosiahnutie určitých, veľmi konkrétnych cieľov.*“³⁹ To, čo autorka popisuje ako „charakter psychologickkej vojny“ pritom veľmi presne zapadá do konceptu hybridnej vojny tak, ako bol predstavený v predošlej časti práce.

1.2.1 Formy propagandy

Propaganda síce môže naberať obrovské množstvo rôznych podôb, na základe určitého zjednodušenia a všeobecných rysov však je možné hovoriť o určitej

³⁴ Thomson 1977: str. 111

³⁵ Reifová 2004: str. 193

³⁶ Propagande na internete bude vzhľadom na výskumné ciele práce venovaná osobitá pozornosť.

³⁷ Meckenzie Institute. Propaganda and Internet. Citované 9. 2. 2017

³⁸ McQuail 2009: str. 116

³⁹ Reifová 2004: str. 194

typológií. Kým propaganda agitačná sa u publika snaží vyvolať odpor voči súčasnému systému a nakloniť verejnú mienku v prospech zásadných systémových zmien, propaganda integračná má za cieľ de facto dosiahnuť podporu pre status quo, súčasnú podobu systému a publikum primäť k väčšej súdržnosti⁴⁰.

Z hľadiska smeru šírenia propagandy a väzbami medzi šíriteľom propagandy a tými, ktorí sú propagande vystavovaní, Ellul (1973) navrhuje rozlišovať dva základné typy propagandy⁴¹:

- Vertikálna propaganda – klasická podoba propagandy, kedy je propagandistický obsah vytváraný politickým či náboženským lídrom, ktorý má postavenie autority a prostredníctvom centralizovaných masovokomunikačných prostriedkov sa usiluje o ovplyvňovanie mas. Jednotlivec je v rámci masy pasívnym príjemcom intenzívnej propagandy, ktorej účinok musí byť pravidelne obnovovaný. Podľa Ellula ide zväčša o propagandu agitačného zamerania.
- Horizontálna propaganda – modernejšia forma propagandy, ktorá je zbavená prístupu top-down a stavia skôr na skupinovej dynamike v medziľudských vzťahoch a vedomom dodržiavaní určitých vzorcov. Propaganda je tvorená v rámci skupín, v ktorých sú si všetci jedinci v princípe rovní a propagandista, líder stojaci nad systémom skupín, plní iba úlohu akéhosi „animátora“. Táto pokročilá metóda je podľa Ellula prirodzene náročnejšia a z pohľadu propagandistu riskantnejšia, no vytvorenie „dobrovoľnej“ namiesto mechanickej poslušnosti a poskytnutie riešení, ktoré jednotlivci sami „objavia“ namiesto toho, aby im boli priamo predpísané zhora, umožňuje omnoho efektívnejší a oslepujúcejší účinok než mechanizmus vertikálnej propagandy. Ak by sme brali do úvahy MacDonaldovo delenie účinkov propagandy na implicitné a explicitné⁴², v tomto prípade by sme hovorili o jednoznačne implicitnom obsahu. Horizontálna propaganda má teda prevažne integračný charakter.

⁴⁰ Jowett, O'Donnell 2012: str. 17

⁴¹ Ellul 1973: str. 79 - 81

⁴² MacDonald 2007: str. 41

Pomerne často využívaným rozdelením propagandy je jej delenie z hľadiska presnosti informácií a kredibility zdroja, ktoré využívajú okrem iných i Jowett a O'Donnell (2012)⁴³:

- Bielá propaganda – cieľom propagandistu je získať určitý úžitok pre seba či určitú skupinu ľudí a nie poškodenie inej strany. Príkladom môžu byť rôzne celonárodné oslavy založené na prejavoch patriotizmu. Zdroj informácií je známy, skreslenie minimálne⁴⁴.
- Čierna propaganda – opak bielej propagandy. Jej zdroj je utajený, resp. falošný, pričom propagandista spravidla navodzuje dojem, že zdroj informácií je známy a dôveryhodný. Čierna propaganda je druhom „veľkej lži“⁴⁵, ktorá využíva klamstvá a podvody všetkého druhu za účelom vyvolať u publika strach či neistotu.
- Šedá propaganda – stojí kdesi na pomedzí bielej a čiernej propagandy. Jej zdroj nemusí byť známy a obsahuje nepresné či zavádzajúce informácie a dezinformácie.

1.2.2 Model propagandy E. Hermana a Noama Chomského

Na analytické uchopenie fenoménu propagandy ako i otázky, akým spôsobom sa ideologická a komunikačná moc prepája s ekonomickou a politickou silou, sa často využíva model, ktorý navrhli Edward Herman a Noam Chomsky. Autori vo svojom kľúčovom diele *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* konštatujú, že médiá sú spravidla veľké korporácie „ovládané mimoriadne bohatými ľuďmi alebo manažérmi, ktorí podliehajú pevným obmedzeniam prostredníctvom majiteľov alebo iných síl orientovaných na trh a tvorbu zisku.“⁴⁶

Herman a Chomsky pri svojej analýze americkej mediálnej sústavy stanovili päť filtrov, prostredníctvom ktorých skúmali tok informácií v médiách. Konkrétne ide o (1) veľkosť, vlastnícke pozadie a trhovú orientáciu médií, (2) reklama a príjmy z reklamy, (3) zdroje, z ktorých médiá čerpajú informácie, (4) negatívna spätná väzba

⁴³ Jowett, O'Donnell 2012: str. 17 - 21

⁴⁴ MacDonald 2007: str. 33

⁴⁵ Tamže: str. 18

⁴⁶ Herman, Chomsky 1988: str. 14

a kritika od recipientov a (5) „antikomunizmus“ ako kontrolný mechanizmus⁴⁷. Filtre boli následne ďalšími výskumníkmi modifikované a zovšeobecnené (sám Chomsky ich pokladá za „priblíženie“ fungovania médií a nie za rigidný analytický nástroj⁴⁸), čo umožňuje ich širšiu aplikáciu⁴⁹ a v tejto práci bude využité pri definovaní analytických kategórií pre diskurzívnu analýzu⁵⁰.

1.2.3 Propaganda a internet

Nástup internetu, ako už bolo načrtnuté v kapitole venujúcej pozornosť historickým míľnikom vývoja propagandy, priniesol pre propagandu potenciál ohromného rozvoja a rozšíril pole jej možnej pôsobnosti. Internet sa stáva pre šíriteľov propagandy unikátnym nástrojom vďaka tomu, že je schopný zastrešiť množstvo iných médií založených na starších technológiách (tlač, rozhlas či televíziu) de facto v jednom celku⁵¹. „Rozvoj internetu umožnil novým „sociálnym médiám“ ako Facebook, Twitter či YouTube, podobne ako populárnemu vyhľadávaču Google, aby sa stali dôležitými globálnymi zdrojmi nekontrolovaných informácií,“ pripomínajú Jowett a O'Donnell (2012)⁵². Z tohto pohľadu sa však internet ako anonymné a – takpovediac – demokratické médium stal mimoriadne náchylným na šírenie dezinformácií⁵³.

Opierajúc sa o poznatky zhrnuté v kapitole o typológii propagandy možno na základe tejto charakteristiky skonštatovať, že internet je náchylný predovšetkým na šírenie horizontálnej propagandy. Klasické modely komunikácie sa dajú s fungovaním internetu spojiť len s ťažkosťami, komunikanti stoja v decentralizovanom systéme na jednej úrovni, pričom každý môže byť tvorcom i prijemcom akéhokoľvek obsahu. „Ktokoľvek s názorom a počítačom sa môže dostať na sieť a vyjadriť sa.“⁵⁴ To vytvára predpoklady na to, aby sa internet stal ideálnym prostriedkom na šírenie rôznych druhov propagandy. Pokusy štátov, resp. vlád štátov efektívne kontrolovať obsah internetu až na izolované výnimky kontinuálne zlyhávajú⁵⁵ a vplyv propa-

⁴⁷ Herman, Chomsky 1988

⁴⁸ Chomsky: *'I don't look at Twitter because it doesn't tell me anything.* Byline.com (14. 4. 2015)

⁴⁹ Klaehn 2009: str. 45-49

⁵⁰ Napríklad piaty filter je možné po zovšeobecnení vnímať ako filter postavený na dichotómii „My vs oni“, hoci o ideológii v pravom slova zmysle v analytickej časti tejto práce nebude reč.

⁵¹ Cole 1998: str. 606

⁵² Jowett, O'Donnell 2012: str. 52

⁵³ Tamže: 152

⁵⁴ Mecken str. *zie Institute.* Propaganda and Internet. Citované 10. 2. 2017

⁵⁵ Jowett, O'Donnell 2012: str. 159 - 162

gandy na internete takpovediac na všetkých frontoch. „Internet preukázal, že môže hrať významnú, ak nie dokonca celkom nekontrolovateľnú, rolu v elektorálnom procese a keďže politici a iní „manipulátori imageu“ sú čoraz pokročilejší v jeho využívaní, môžeme očakávať, že sa stane integrálnou a celkom esenciálnou súčasťou každej propagandistickej kampane.“⁵⁶

Propaganda na internete, ako bude v práci bližšie rozvedené, sa pritom dominantne nezakladá, resp. nemusí sa zakladať na konštrukcii lži. Zásadný dopad na vytváranie mienky percipienta má už cielené ukotvovanie vybraných naratívov do verejného priestoru – v zmysle funkcie agenda setting, t.j. nastoľovania, distribúcie tém vo verejnom diskurze.⁵⁷ „Médiá sa tak stávajú inštitúciou, od ktorej sa jednotliví členovia spoločnosti učia, ktoré témy sú pre spoločnosť dôležité, a ktoré nie“⁵⁸. Pri nastoľovaní agendy sa najprv formujú záujmové skupiny s určitými názorovými pozíciami, ktoré chcú presadiť. Následne pri presadzovaní vlastného pohľadu týchto skupín dochádza k zakotveniu daného pohľadu, resp. problému – témy do agendy s priamym vplyvom na verejnú mienku.

⁵⁶ Tamže: str. 164

⁵⁷ Škodová 2008: str. 12

⁵⁸ Kalvas 2009: str. 29

2. Prekremeľská propaganda na internete

Využívanie internetu ako nového a mimoriadne účinného kanála pre propagandu v ostatných rokoch rezonuje v súvislosti s Ruskou federáciou a jej zahraničnou politikou predovšetkým v kontexte konfliktu na Ukrajine, čomu venoval pozornosť už nemalý počet odborných štúdií a výskumov⁵⁹. Obzvlášť intenzívne je pritom pôsobenie prokremeľskej propagandy v priestore postsovietskych republík, kde Kremel' dokonca už investoval „značné čiastky“ do médií šíriacich jeho naratívy⁶⁰.

Samotné Rusko pritom má obsiahnuté vymedzenie boja proti zasahovaniu do obsahu ruských médií zo zahraničia vo svojej Doktríne informačnej bezpečnosti Ruskej federácie a vládnuca garnitúra na čele s Vladimírom Putinom v domácej politike tematizuje dezinformačnú kampaň iných štátov v ruských médiách už od roku 2000⁶¹.

Čoraz aktuálnejším sa pôsobenie proruskej propagandy, resp. propagandy priamo riadenej Ruskom po Ukrajine stáva i v prípade pobaltských štátov ako i stredoeurópskych krajín – Českej republiky či Slovenska (viď. napr. Lucas, Pomeranzev 2016⁶², Smoleňová 2016⁶³ či Gregor, Vejvodová, 2016⁶⁴). Detailne prepracovaný systém ruskej propagandy pritom zahŕňa nielen profesionálnych novinárov, ale v neposlednom rade i blogerov, priaznivo naklonených komentátorov či tzv. internetových trollov.⁶⁵ Úlohou tejto propagandy pritom môže byť ako ovplyvnenie verejnej mienky v daných štátoch v prospech Ruska, tak aj podnietenie protivládnych iniciatív, dezorganizácia vojenskej správy, ochromenie ochoty vzdorovať či priamo viesť vojenský konflikt⁶⁶. Podobné tendencie existujú i v krajinách západnej Európy, kde Kremel' nepriamo získal alebo sa pokúšal získať vlastnícku kontrolu nad niektorými médiami⁶⁷

⁵⁹ Lucas, Pomeranzev 2016: str. 15-20

⁶⁰ Gerber, Zavisca 2016: str. 93-94

⁶¹ Smith 2012: str. 7-11

⁶² Tamže: str. 33-36

⁶³ Smoleňová 2016: str. 9-10

⁶⁴ Gregor, Vejvodová 2016: str. 1-2

⁶⁵ Nimmo 2015

⁶⁶ Bērziņš 2014

⁶⁷ Herpen 2016 - viď. príklad The London Evening Standard či The Independent (str. 87 – 98)

„Ruská federace utrácí neuvěřitelné částky na dezinformační kampaň po celé západní Evropě a jsou pro to naprosto hmatatelné důkazy,“ zhrnul v novembri 2016 minister obrany ČR, Martin Stropnický. Podľa vyjadrení ministra⁶⁸ v samotnej Českej republike pôsobí viac než 30 serverov šíriacich propagandu podporujúcu zahranično-politické ciele a stratégiu Ruska. O využívaní médií ako zbraní hybridnej vojny a o dezinformačnej kampani prebiehajúcej v Českej republike sa otvorene zmieňuje i Bezpečnostná stratégia ČR⁶⁹, ktorá však aktivity Ruskej federácie ako ani žiadneho iného konkrétneho štátu v tomto smere priamo nezmieňuje a ostáva v rovine všeobecnejšieho konštatovania a pomenovávania novovznikajúcich hrozieb. V máji 2016 Ministerstvo vnútra ČR zostavilo zvláštny tím, ktorý má monitorovať ruskú a inú zahraničnú propagandu v Českej republike⁷⁰. Monitorovaniu a analýze proruskej propagandy sa okrem toho v ČR dlhodobo venuje i nezisková organizácia Evropské hodnoty⁷¹, ktorá systematicky zhromažďuje a analyzuje obsahy propagandistických textov pochádzajúcich zo serverov šíriacich proruskú, resp. prokremel'skú propagandu.

Hoci na existencii prokremel'skej propagandy širenej v Českej republike prostredníctvom desiatok serverov sa zhoduje viacero prameňov, z pohľadu medzinárodného práva je uchopenie prokremel'skej dezinformačnej kampane mimoriadne problematické. Ako konštatuje Larson (1996), propaganda, ktorá by priamo vyzývala k vojne a ozbrojeným konfliktom, je medzinárodným právom zakázaná⁷². Dezinformačné praktiky prokremel'skej propagandy sa však do takto poňatého vymedzenia propagandy vtiesnať nedajú a ich právny postih je de facto nemožný. Na druhej strane s pokusom o právny postup voči propagande – hoci z inej perspektívy – prišla komisia Internation Commision of Jurists, ktorá Rusko v roku 2012 obvinila z porušovania ľudských práv a práv menšín prostredníctvom propagandy⁷³ zameranej proti ruskej komunite LGBTI.

⁶⁸ Security Magazin: Ministr obrany Stropnický v OVM: „Rusko financuje kampaň po západní Evropě“. Dostupné z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/ministr-obrany-stropnicky-v-ovm-rusko-financuje-dezinformacni-kampan-po-zapadni-evrope-1404053863.html> (cit. 25. 2. 2017)

⁶⁹ Bezpečnostní strategie České republiky 2015: str. 11

⁷⁰ Česká televize: V Česku vzniká nový tým, který bude prověřovat cizí propagandu

⁷¹ Evropské hodnoty: Analýzy. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/kremlinwatch/nase-texty/> (23.2.2017)

⁷² Larson (1996): str. 442 - 449

⁷³ Internation Commision of Jurists: Russia: human rights groups hail historic decision on homosexual propaganda ban (Dostupné z: <https://www.icj.org/russia-human-rights-groups-hail-historic-decision-on-homosexual-propaganda-ban/>). Citované 22.2.2017

2.1 Charakteristika prokremel'skej propagandy v online médiách v ČR

Prokremel'ská propaganda na internete tvorí v Českej republike pomerne sofistikovaný systém. Pynnöniemi a Rácz (2016)⁷⁴ české médiá na základe vlastného výskumu rozdelili v súvislosti s pôsobením prokremel'skej propagandy na štyri skupiny:

- Tradičné médiá, ktoré vznikli v transformačných rokoch po páde komunistickej diktatúry a sú relatívne odolné voči preberaniu prokremel'skej propagandy v zmysle odmietania metanarátívov ruskej propagandy. Z tohto rámca sa podľa autorov vymyká tlak dlhodobo vyvíjaný ruskou propagandou na českú televíziu.
- Novozaložené weby, ktoré vznikli v rokoch 2012-2014 ako reakcia na akvizíciu spoločnosti Mafra Andrejom Babišom. „*Tieto médiá ako echo24.cz, reportmagazine.cz a svobodneforum.cz ostro vystupujú proti prenikaniu ruskej propagandy do českých mainstreamových médií.*“⁷⁵
- Médiá vzniknulé po roku 2010 s cieľom existovať ako „aréna pre nemainstreamové názory na politický a spoločenský vývoj“. Weby ako parlamentnilisty.cz či svobodnymonitor.cz sa tak podľa autorov výskumu stávajú nositeľmi narátívov ruskej propagandy, ktoré prezentujú ako „alternatívne názory.“
- Kvazi alternatívne weby⁷⁶, ktoré vytvárajú priestor pre „alternatívne“ a „necenzorované“ pohľady na svet často skombinované s rôznymi konšpiračnými teóriami. Tieto internetové médiá, ktoré sú jadrom prokremel'skej propagandy – majú oproti predošlým trom skupinám médií stále relatívne menší – avšak rastúci dosah a sú hlavným predmetom záujmu tejto diplomovej práce.

⁷⁴ Pynnöniemi a Rácz 2016: str. 279 - 280

⁷⁵ Pynnöniemi a Rácz 2016: str. 279

⁷⁶ Zoznam 39 webov spadajúcich do tejto kategórie zostavil think-tank Evropské hodnoty – vid'. Schéma fungovaní vlivu Ruskej federácie v českej republike. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/vyzkum/schema-fungovani-vlivu-ruske-federace-v-ceske-republice/> (8.3.2017). Medzi najčítanejšie portály s najväčším dosahom patria AC24, Sputnik, Aeronet, Vlastenecké noviny či Parlamentní listy.

Podľa Smoleňovej (2016)⁷⁷ v prípade väčšiny prokremel'sky orientovaných médií a internetových stránok oficiálna väzba na Kremel' chýba, charakteristická je však do istej miery prokremel'ská – resp. proputinovská rétorika. Ako konštatuje i výskum think-tanku Evropské hodnoty⁷⁸, vlastnícka štruktúra týchto internetových médií je v mnohých prípadoch neznáma a vo veľkej väčšine prípadov nie sú dokonca známi ani autori publikovaných textov a zloženie redakcií. Častým znakom je na základe Smoleňovej analýzy šírenie konšpiračných teórií, prelínanie skutočností, poloprávdy a dezinformácií. Autorka preto skôr než pojem propaganda používa pojem „dezinformačná kampaň“, ktorá sa zväčša nezakladá na otvorenej podpore Ruska a jeho záujmov, ale jej hlavným cieľom je vnútorné oslabovanie jeho protivníkov. Iní autori naopak hovoria priamo o propagande, hoci jej forma sa od jej historických podôb líši. „*Propaganda, se kterou se můžeme v dnešní době u nás potkat, se značně liší od toho, co známe z historických období (studená válka, první a druhá světová válka...) nebo třeba dnešní Ukrajiny. V České republice na obrázky s jasným sdělením a na první pohled manipulativním (propagandistickým) obsahem dnes narazíme jen zřídka. Snaha přenést na čtenáře emoce a zkreslené vidění světa probíhá sofistikovaněji.*“⁷⁹ Množstvo autorov zaoberajúcich sa výskumom prokremel'ských webov či už v Českej republike alebo iných krajinách však používa pojem propaganda a zároveň siaha i po termíne „dezinformačná kampaň“, ktorá patrí medzi esenciálne prvky tejto podoby propagandy.

Pod pojmom dezinformácia pritom podľa Nimma (2016)⁸⁰ chápeme informáciu, ktorá je zámerne nesprávna – na rozdiel od „misinformácie“, ktorá je nesprávna omylom – pričom pozostáva z dvoch kľúčových komponentov, klamnej informácie a zámeru uviesť niekoho do omylu. Podľa definície Reifovej (2004) je dezinformáciou „*umyslně nesprávná či zkreslená informace tajně implantována do informační soustavy oponenta se záměrem ovlivnit žádoucím směrem jeho aktivity (názory)*“⁸¹. Dezinformácia cielená na individuálnych príjemcov pritom predstavuje odveký prvok vojenského či politického súperenia, pričom médiá masovej komunikácie iba podnie-

⁷⁷ Smoleňová 2016: str. 9-11

⁷⁸ Think-tank Evropské hodnoty: Fungování českých dezinformačních webů. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/07/Fungov%C3%A1n%C3%AD-%C4%8Desk%C3%BDch-dezinforma%C4%8Dn%C3%ADch-web%C5%AF4.pdf> Citované 20.2.2017

⁷⁹ Gregor, Vejvodová 2016: str. 3

⁸⁰ Nimmo 2016 b

⁸¹ Reifová 2004: str. 44

tili rozvoj propagandistických dezinformačných kampaní oslovujúcich a manipulujúcich verejnosť s cieľom vyvolať tlak na decizné sféry. Tradične je dezinformácia podľa Reifovej (2004) jedným z nástrojov tzv. čiernej propagandy. V zmysle typológie propagandy tak, ako bola načrtnutá v predošlej časti práce⁸², však možno prokremeľskú dezinformačnú kampaň v prostredí českého internetu klasifikovať i ako šedú propagandu, nakoľko jednotlivé weby kombinujú viaceré prístupy, často práve i na hranici bielej a čiernej propagandy.

Manipulácia na prokremeľských serveroch, na ktoré sa vo svojej analýze zamerali Gregor a Vejvodová (2016)⁸³ v absolútnej väčšine prípadov nebola realizovaná vo forme manipulatívnych obrázkov či videí, ale vo forme článkov – textu, čo bude predmetom analýzy i v tejto práci. Weby šíriace v Českej republike prokremeľskú propagandu sú pritom aktívne v množstve žurnalistických žánrov – texty s dezinformačným obsahom nespádajú iba pod spravodajský formát, zastúpené sú i komentáre, publicistika či diskusie. Množstvo webov naopak neprodukuje nijaký vlastný pôvodný obsah a svoju činnosť obmedzuje na preberanie článkov zo zahraničných médií⁸⁴. Mnohé z týchto webov začali byť aktívne pred rokom 2014, pričom niektoré boli založené už v rokoch 2013 či ešte skôr. Ich aktivita však začala naberať na intenzite až v priebehu krízy na Ukrajine, čo naznačuje, že založenie proruských médií v Českej republike predstavovalo dlhodobý plánovaný proces⁸⁵.

V obsahu produkovanom webmi šíriacimi prokremeľskú propagandu v ČR možno podľa záverov Smoleňovej (2016)⁸⁶ badať viacero opakujúcich sa vzorcov a naratívnych princípov – často založených na dichotómii „my vs oni“. Na jednej strane sú podľa výskumu autorky inštitúcie tzv. Západu – predovšetkým EÚ a NATO – vykresľované ako erodujúce organizácie, ktorých záujmy sú rozdielne od záujmov Českej republiky a ktoré podnecujú k agresii, príp. sú predmetom Spojené štáty, kľúčový štát Západu, ako upadajúci globálny hegemon neustále podnecujúci konflikty v rôznych častiach sveta. Na druhej strane je v médiách podrobených výskumu Smoleňovej opakujúcim sa vzorcom Rusko ako síce nie dokonalá, no menej agresívna a do budúcnosti rozhodne perspektívnejšia alternatíva voči Západu, ktorá v súčasnosti

⁸² Jowett, O'Donnell 2012: str. 17 - 21

⁸³ Gregor, Vejvodová 2016

⁸⁴ Evropské hodnoty: Fungování českých dezinformačních webů 2016: str. 3. (Analýza sa zaoberá 39 rôznymi dezinformačnými webmi pôsobiacimi v ČR.)

⁸⁵ Smoleňová 2016: str. 10

⁸⁶ Smoleňová 2016: str. 7-9

iba reaguje na agresivitu Západu. Do tohto rámca okrem toho zapadá i vytváranie obrazu o tzv. mainstreamových médiách v ČR a českých, resp. európskych politikoch ako o manipulatívnych aktéroch, ktorí sú pod kontrolou finančných elít a používajú propagandu k manipulácii verejnej mienky v prospech záujmov Západu. Oponenti Kremľa a ruskej zahraničnej politiky sú systematicky vykresľovaní ako slabí, skorumpovaní alebo agresívni⁸⁷. „Cieľom proruských médií a platforiem je podávať správu o svete, kde Spojené štáty zamýšľajú ovládnuť celý svet, každý prozápadne orientovaný politik je skorumpovaný, všetky médiá odlišného razenia sú zaujaté a budúcnosť je bezútešná, beznádejná a plná konfliktov. Rusko sa prezentuje ako – pri najhoršom – o nič horšie ako akákoľvek iná mocnosť a – pri najlepšom – ako spasiteľ a morálna autorita, garancia politickej stability a mieru,“ uvádzajú o cieľoch proruských médií v ČR Lucas a Pomeranzev (2016)⁸⁸. Ako sumarizuje Herd (2016)⁸⁹, prokremel'ská propaganda slúži v princípe štyrom hlavným cieľom: (1.) zmiast' a dezorientovať verejnosť na západe, (2.) posilniť proruské názory, ktoré už existujú, (3.) mobilizovať zástancov Putina a (4.) vytvoriť paralelnú alternatívnu realitu. Touto alternatívnou realitou pritom môže byť svet, ktorý ovláda imperializmus USA a v ktorom nemôže byť žiadna krajina v bezpečí pred agresiami NATO či bábkou USA, EÚ⁹⁰.

Hoci ako bolo konštatované s odvolaním sa na predmetné analýzy, v obsahu propagandistických webov v ČR je možné vypožorovať určité opakujúce sa vzorce, stmelujúca ideológia – v takej podobe, ako to bolo v predošlej časti práce popisované v prípade aplikácií napríklad nacistickej či komunistickej propagandy v priebehu dvadsiateho storočia – absentuje. To, čo McQuail (2009)⁹¹ označuje ako „pád ideológie“ v súvislosti s nástupom elektronických médií, predovšetkým internetu, je tak priamo pozorovateľné v ruskej dezinformačnej kampani, ktorá sa síce opiera o niekoľko základných naratívov, no ideologický základ tiahnuci sa celou dezinformačnou kampaňou chýba. Absenciu ideologickej opory súčasnej ruskej zahraničnej politiky potvrdzuje i tá skutočnosť, že príjemcami ruskej podpory sú naprieč Európou rôzne subjekty často z absolútne opačných kútov politického spektra, ktoré stmeluje odpor voči inštitúciám Západu či obdiv k autoritatívnej forme vládnutia reprezentovanej vládou Vladimira Putina v Rusku. „V Európe je Rusko schopné nájsť a rôzne

⁸⁷ Bershidsky 2016

⁸⁸ Lucas, Pomeranzev 2016: str. 33

⁸⁹ Herd 2016: str. 12

⁹⁰ Endicott 2017

⁹¹ McQuail 2009: str. 116

podporovať anti-EÚ, anti-USA či protimigračné strany vďaka zameriavaniu pozornosti na otázky, ktoré mobilizujú ich členov. Tieto strany zahŕňajú Jobbik a Fidesz (Maďarsko), UKIP a BNP (Veľká Británia), Zlatý úsvit a Syriza (Grécko), AfD a Pegida (Nemecko), ATAKA (Bulharsko), Národný front (Francúzsko) a v Európskom parlamente frakciu Európa národov a slobody“⁹². Absenciu stmelujúcej ideológie v tomto prípade nahrádza oportunistický jednotlivých aktérov a partikulárne ciele oboch strán v daných prípadoch⁹³.

Relevantnou otázkou v tomto kontexte, ktorá bola zatiaľ v tejto kapitole práce reflektovaná len sčasti, je, aké ciele Ruská federácia podporou konkrétnych politických aktérov a dezinformačných kampaní sleduje. Primárny cieľ prokremelskej propagandy v ČR pritom nemusí byť taký priamočiary, ako sa intuitívne ponúka. „Cieľom nie je nevyhnutne priama podpora pre Rusko, ale skôr destabilizácia domácej podpory pre NATO (a oslabenie istoty ohľadom Článku 5) a Európsku úniu (a tak podkopať geopolitický vplyv Západu). Inými slovami – Rusko používa demokratické nástroje, aby bojovalo proti demokracii samej.“⁹⁴ Think-tank Evropské hodnoty vo svojej štúdii Schéma fungování vlivu Ruské federace v České republice⁹⁵ identifikuje ako kľúčové záujmy Ruska v Českej republike tri priority:

- posilnenie pozície politických spojencov Kremľa a využitie týchto trójskych koňov pre vnútorné rozkoly,
- podkopanie dôvery občanov voči demokratickým politikom a inštitúciám, čo má umožniť zvýšenie legitimacy dezinformačných projektov a extrémistov ako i bezbrannosť štátu voči tejto hrozbe
- zníženie podpory občanov ČR pre členstvo krajiny v EÚ a NATO, v dlhodobom horizonte vystúpenie ČR z týchto organizácií

„Kvazimédia ovládaná Kremľem jsou čistým nástrojem zahraniční politiky Ruské federace, což potvrzují i prohlášení představitelů Ruské federace. Entity nazývající se jako „alternativní média“ často hrají roli spoluhráče, který nepřímou plní zájmy Ruské federace, mezi něž patří vytváření vybrané agendy (například konspiračních

⁹² Herd 2016: str. 12

⁹³ The Economist: Russian propaganda is state-of-the-art again. 2016

⁹⁴ Bērziņš 2014

⁹⁵ Evropské hodnoty: Schéma fungování vlivu Ruské federace v České republice 2016: str. 7

teorii), utvrzování dané části veřejnosti o postulátech vybraných z pozice RF,“ píše sa ďalej v štúdií⁹⁶.

2.2 Dezinformačné postupy prokremel'ských webov v ČR

Ako bolo načrtnuté v predošlej časti kapitoly, prokremel'ské weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR tvoria komplexný a značne heterogénny systém, v ktorom sú aplikované rôzne dezinformačné, resp. propagandistické postupy. Napriek tomu však predošlé výskumy naznačujú, že v diskurze ako i v mechanizme fungovania týchto webov je možné sledovať určité vzorce.

Podľa analýzy Gregora a Vejvodovej (2016)⁹⁷ sú najčastejšími metódami manipulácie na serveroch, ktoré autori výskumu analyzovali⁹⁸, zvaľovanie viny a fabulácie (39,7%, resp. 34,1%). Ďalšími frekventovane využívanými technikami v analyzovanom korpuse textov bolo nálepkovanie (17,7%), apel na strach (9,9%) a prítomnosť názoru autora v spravodajských článkoch (7,7%). To je samozrejme v príkrom rozpore so zásadami objektívneho spravodajstva (viď. napr. McQuail 2009: 210). „Vedle manipulativních technik také 17 % zpravodajství vzbuzovalo negativní emoce: z toho každý pátý článek nenávisť (19 %), každý čtvrtý strach (27 %) a téměř polovina (48,5 %) pak vzbuzovala rozhořčení,“ uviedli ďalej ako svoj záver Gregor a Vejvodová (2016).

Detailnejší rozbor konštruovania dezinformačného obsahu prokremel'skými webmi v ČR priniesol už viackrát zmieňovaný think-tank Evropské hodnoty vo svojej štúdií Manipulační techniky dezinformačních webů⁹⁹, ktorý na základe sledovania 39 dezinformačných webov vymedzil desať rôznych manipulačných techník (nižšie doplnené nad rámec obsahu danej štúdie):

⁹⁶ Evropské hodnoty: Schéma fungování vlivu Ruské federace v České republice 2016: str. 22

⁹⁷ Gregor, Vejvodová 2016: str. 4

⁹⁸ Výskumníci podrobili výskumu 2660 článkov vydaných v priebehu marca 2016, a to zo serverov Sputnik, AC24, Svet okolo nás a Parlamentné listy. „Z deseti nejčtenějších českých zpravodajských serverů byly vybrány ty, které jsou často zmiňovány jako portály, které dávají prostor prokremelsky orientované dezinformační kampani a aktivně pomáhají hájit politiku současného Ruska a jeho pohled na dění ve světě,“ uviedli autori (Gregor, Vejvodová 2016: str. 1).

⁹⁹ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016

- Prekrúcanie obsahu článkov u mainstreamových médií. Faktickosť a objektivita mediálneho obsahu sa podľa McQuaila (2009)¹⁰⁰ zakladá na prezentovaní informácií, ktoré sú podávané bez akýchkoľvek komentárov, ktoré môžu byť porovnané so zdrojmi ako i na „úplnosti správy, presnosti a úsilí namiesto a nezatajovať dôležité fakty“. Dezinformačné weby často citujú seriózne médiá, ktoré tieto kritériá spĺňajú, čo dezinformačným webom dodáva vyššiu kredibilitu, no ich pôvodný obsah prekrúcajú, vyberajú si z neho len časti alebo ho inak dezinterpretujú¹⁰¹.
- Nálepkovanie. Príklad ponúka Veebel (2015), ktorý pripomína označovanie Ukrajincov ako vrahov, zločincov či fašistov niektorými proruskými médiami na Ukrajine. „*Tento obraz bol vytváraný systematicky, používajúc veľmi agresívnu a emotívnu rétoriku.*“¹⁰²
- Odvolávanie sa na tvrdenia nedôveryhodných odborníkov. „*Prokremelské weby se k citování a rozhovorům s osobnostmi s pochybnou kvalifikací uchylují poměrně často. V lepším případě se může jednat o skutečné vědce, kteří ale v rámci akademické obce mohli být kritizováni za nedodržování pravidel validního výzkumu či pochybné praxe, což se ale čtenář nedozvídá.*“¹⁰³
- Vytrhnutie správ z kontextu. Táto metóda je založená na zamlčaní informácií, bez ktorých má podávaný obsah odlišný význam než vo svojom pôvodnom zdroji. Typickým príkladom môže byť výrok náčelníka Generálneho štábu Rakúska Othmara Commenda „*Rusko je Rakúsku omnoho bližšie než akákoľvek iná krajina na svete*“ manipulatívne uvedený bez kontextu, čím sa jeho významové vyznenie značne posunulo¹⁰⁴.
- Šírenie a tvorba konšpiračných teórií. „*Dezinformácie môžu prechádzať do konšpiračných teórií, ktoré sa okamžite šíria na sociálnych sieťach a majú zásadné implikácie v národnej bezpečnosti. (...) Dezinformačné kampane Ruska pomáhajú poukazovať na jeden z najväčších problémov v západných*

¹⁰⁰ McQuail 2009: str. 212

¹⁰¹ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016: str. 2

¹⁰² Veebel (2015): Russian Propaganda, Disinformation, and Estonia's Experience. Dostupné z: <http://www.fpri.org/article/2015/10/russian-propaganda-disinformation-and-estonias-experience/>

¹⁰³ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016: str. 2

¹⁰⁴ Echo24.cz: Ruské tajné služby chtěly diskreditovat velitele rakouské armády. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/wCJzZ/ruske-tajne-sluzby-chtely-diskreditovat-velitele-rakouske-armady> (citované 10.3.2017)

spoločnostiach: neschopnosť kriticky premýšľať o informáciách.“¹⁰⁵ 1 Vera Zakem 2017

- Vzťahnutie názorov jednotlivca na celú skupinu osôb. Dezinformačné texty prezentujú názory jednotlivca, ktorými podkladajú vlastné tvrdenia o celej sociálnej skupine.
- Dehonestácia a osobné útoky.
- Používanie vulgarizmov.
- Dezinterpretácia materiálov a prieskumov verejnej mienky. Ide o podobnú manipulatívnu techniku akou je vytrhnutie správ z kontextu, pričom dezinterpretácia štatistických dát býva javom vyskytujúcim sa i v mainstreamových médiách.¹⁰⁶
- Lži. Radikálnou dezinformačnou metódou je „vytváranie“ úplne nových skutočností. Ako uvádza švédsky žurnalista Anders Lindber pre New York Times¹⁰⁷, väčšinou pritom ide skôr o tvorbu nových naratívov než nových faktov. Cieľom tohto postupu je vzbudiť v publiku nedôveru voči informáciám ako takým. (Materiál think-thanku Evropské hodnoty pracuje s pojmom „falzifikace“, pre zameniteľnosť tohto termínu s v sociálnych vedách často aplikovanou metódou, ktorej autorom je Karl Popper, však v tejto práci používame pojem „lži.“).

2.3 Vplyv prokremel'ských webov v ČR

Faktorom navyšujúcim dezinformačný potenciál prokremel'ských webov v ČR je i tá skutočnosť, že počet užívateľov internetu a recipientov online médií v ČR kontinuálne rastie. V roku 2016 internet využívalo 76,5% obyvateľov vo vekovej kategórii nad 16 rokov (ČSÚ 2016: 21-20). Informácie prostredníctvom čítania online správ, novín a časopisov na internete v tom istom roku získavalo 62,2% obyvateľov (ČSÚ 2016: 21-25). Tieto údaje pritom je potrebné vnímať v kontexte, ktorý popisuje

¹⁰⁵ Vera Zakem 2017

¹⁰⁶ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016: str. 5

¹⁰⁷ A Powerful Russian Weapon: the Spread of False Stories. The New York Times. 2016. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/08/29/world/europe/russia-sweden-disinformation.html> (Citované 9.3.2017)

Streit¹⁰⁸, keď konštatuje, že s rozmachom internetu vznikajú nové možnosti a široká škála uplatnenia prostredníctvom webových stránok elektronických médií, ktoré získavajú stále viac užívateľov, priaznivcov, často na úkor klasických, predovšetkým masových médií.

Vplyv popisovaných manipulatívnych techník a dezinformácií šírených prokremel'skými webmi v ČR na verejnú mienku v ČR zatiaľ nebol predmetom systematického a dlhodobého empirického bádania na báze kvantitatívnych metód. Ako však už bolo načrtnuté, počet týchto webov v ostatných rokoch rastie, čím sa zvyšuje ich potenciál ovplyvňovať verejnú mienku a tým napĺňať hlavný cieľ prokremel'skej propagandy v ČR – či už ide o podkopávanie dôvery voči EÚ, NATO či inštitúciám Západu vo všeobecnosti alebo posilňovanie pozície politických spojencov Kremľa či zvyšovanie miery akceptácie Ruska ako geopolitickej alternatívy voči Západu. Podľa prieskumu agentúry STEM¹⁰⁹, ktorý realizovala pre think-tank Evropské hodnoty¹¹⁰, vyplýva, že 24,5% z 1061 respondentov v ČR dôveruje viac „alternatívnym médiám“ (Parlamentní listy, AC24.cz, PrvníZprávy.cz) než kategórii „tradičných médií (Česká televízia, Český rozhlas, denník Právo, denník Hospodářské noviny). Podľa „dezinformačného indexu“, ktorý výskumníci skonštruovali z batérie deviatich otázok, kde vzájomnú koreláciu a teda vhodnosť pre konštrukciu indexu, ktorý má vyjadrovať, do akej miery sú respondenti „dezinformovaní“, t.j. do akej miery veria nepravdivým výrokom, je približne jedna štvrtina populácie (25,5%) dezinformovaná a takmer dve pätiny (38,9%) nemajú dostatok informácií. „Medzi tými, ktorí dôverujú alternatívnym médiám, je podľa indexu dezinformovaných 39,6% oproti 19,5% pri tradičných médiách. Informovaných je naopak pri tradičných médiách 45,5%, zatiaľ čo pri alternatívnych médiách 29,2%,“ uvádza správa¹¹¹.

¹⁰⁸ Streit 2009: str. 51

¹⁰⁹ STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú. Viac informácií dostupných z: <https://www.stem.cz/o-nas/> (23.3.2017)

¹¹⁰ Evropské hodnoty: Dopady dezinformačních operací v České republice 2016: str. 8 - 11

¹¹¹ Evropské hodnoty: Dopady dezinformačních operací v České republice 2016: str. 10

3. Metodológia

3.1 Diskurz, moc a propaganda

Propaganda šírená na prokremel'ských weboch v ČR tvorí komplexný systém, ktorého prax a základné ciele boli načrtnuté v predošlej kapitole. Analytická časť práce sa zameria na samotné jadro fungovania tejto propagandy, na mechanizmus jej konštrukcie – na využitie diskurzu ako mocenského nástroja. „*Dôležitou podmienkou na výkon sociálnej kontroly prostredníctvom diskurzu je ovládanie diskurzu a samotnej produkcie diskurzu.*“¹¹²

Na diskurz je jednotlivými autormi nazerané rôzne, v závislosti od východiskovej perspektívy. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že diskurz sa viaže k možnostiam reprezentácie a prítomnosti ideológie v komunikácii, pričom pozostáva zo skupiny výrokov a formulácií, ktoré jazyk poskytuje ku komunikácii o určitom vedení, resp. v širšom ponímaní označuje množinu kódov a ich pravidiel, ktoré sa aplikujú pri tvorbe, posilňovaní a následnej interpretácii obsahov vzťahujúcich sa k určitému námetu¹¹³. „*Zjednodušene povedané, diskurz je sada textov (písaných, hovorených) k určitej téme kolujúcich v spoločnosti, ktoré sa vzájomne podieľajú na budovaní významu a ktoré nejakým spôsobom reflektujú tiež mocenské usporiadanie spoločnosti.*“¹¹⁴ V extrémnom prípade môžeme hovoriť dokonca až o „lingvistickom determinizme“¹¹⁵, kedy je ľudské myslenie plne determinované používaným jazykom. Prvotnú funkciu jazyka pritom môžeme chápať ako odkazovanie na realitu, ktorú považujeme za danú¹¹⁶.

Počiatok používania termínu „diskurz“ je spájaný s epistemologickými prácami Michela Foucaulta zo 60. rokov minulého storočia¹¹⁷, na ktoré autor nadväzuje i svojim neskorším dielom. Foucault tvrdí, že v báze každej historickej epochy sa nachádza určitý nevedomý poriadok významov, ktorý systémovo prestupuje jednot-

¹¹² van Dijk 1989: str. 21

¹¹³ Reifová 2004: 46

¹¹⁴ Trampota, Vojtěchovská 2010: str. 170

¹¹⁵ Machin, Mayr 2012: str. 16

¹¹⁶ Berger, Luckmann 1999: str. 43

¹¹⁷ Tamže

livými popismi sveta a ich štruktúrami, teda diskurz. Veľký význam Foucault pripisuje prepojeniu diskurzu a moci a ich vzájomnému vzťahu. „*Diskurz nie je iba tým, čím sa prejavujú boje alebo systémy nadvlády, ale i tým, pre čo a čím sa bojuje, je mocou, ktorú sa snažíme získať.*“¹¹⁸ Ovládanie diskurzu je v tomto ponímaní nástrojom mocenskej kontroly. „*To, čo produkuje vedenie, užitočné pre moc či odporujúce jej, nie je skrátka aktivita poznávajúceho subjektu, ale komplex moc – vedenie, procesy a zápasy, ktorý ním prestupujú a ktorými je tento komplex utváraný.*“¹¹⁹ Ak teda chápeme diskurz ako rámec pre tvorbu významov, stáva sa kľúčovým systémom pri utváraní reprezentácii sveta, resp. toho, čo chápeme ako „realitu“, teda pri „sociálnej konštrukcii.“ Sociálno-konštruktivistický prístup v tomto smere prístupuje k jazyku ako k súčasť sociálnych aktivít, ako k nástroju na udržiavanie sociálnych väzieb, pričom jazyk neustále vstupuje do kontinuálneho procesu sociálneho jednania a tvorby významov do sociálnej budúcnosti.¹²⁰ Inými slovami teda diskurz istým spôsobom reflektuje všeobecnú mienku, a tým upevňuje sociálne konštrukty. Ako však upozorňuje Duranti¹²¹, pri širšom pohľade na diskurz je popri štruktúrálnej perspektíve potentné i sociálne hľadisko. Ako základná jednotka analýzy pri socio-kultúrnom výskume diskurzu slúži „speech act“, kde diskurz existuje ako súčasť kultúrnej konštrukcie reality a musí byť chápaný ako ovplyvňujúci a definujúci prvok tejto reality. Pojem „speech act“ Duranti chápe ako jednotku na báze dvoch faktorov – cieľov danej udalosti a časopriestorovej organizácie. Fowler (1999) o diskurze v médiách hovorí ako o sociálne a inštitucionálne položenom základe ideológie, ktorý je zakódovaný v jazyku¹²².

Vzťahom diskurzu a moci sa obsiahlejšie zaoberá van Dijk, ktorý vo svojej práci *Structures of discourse, structures of power* poznamenáva, že hoci komplexnosť spracovávanía textov a formovanie prístupov neumožňuje okamžitú transformáciu názorov verejnosti, sú to práve symbolické elity a ich vlastné diskurzy, kto kontroluje nielen typy diskurzov, ale i témy, typy a množstvo informácií, výber argumentov či charakter výmeny informácií. „*Tieto podmienky v zásade determinujú obsahy a organizáciu verejného vedenia, hierarchiu domnienok, všadeprítomnosť konsenzu, čo sú následne kľúčové faktory pri formovaní a reprodukcii názorov, prístupov*

¹¹⁸ Foucault 1994: str. 9

¹¹⁹ Foucault 2000: str. 63

¹²⁰ Bazerman 1990: str. 77

¹²¹ Duranti 1985: str. 198 - 220

¹²² Fowler 1999: str. 42

a ideológii (Burton, Carlen 1979). V spravodajských médiách je táto strategická moc nad vedením vykonávaná prostredníctvom reštrikcie výberu tém a v širšej rovine prostredníctvom konkrétnej rekonštrukcie sociálnych a politických realít.“¹²³ Van Dijk pritom rozlišuje štyri rôzne spôsoby, ako sa moc ustanovuje skrze diskurz, ktorý je formou sociálnej interakcie:

- direktívna moc nad činmi sa dosahuje prostredníctvom diskurzov, ktoré majú direktívnu pragmatickú funkciu, ako sú príkazy, zákony, hrozby či menej priamo cez odporúčania a rady, pričom zázemím pre aktérov, ktorí ich šíria, je často inštitucionálna moc;
- persuzívne typy diskurzov, aké sú obsiahnuté v reklame a propagande, ktoré ovplyvňujú i budúce konanie percipientov, sú realizované prostredníctvom prístupu k masovým médiám, pričom podvolenie a dodržiavanie je dosahované prostredníctvom argumentácie a opakovania;
- ovplyvnenie budúceho jednania prostredníctvom deskripcií možných budúcich udalostí, ktoré sú obsiahnuté v programoch, plánoch či varovaniach jednotlivcov – expertov;
- rôzne typy často značne rozšírených a vplyvných naratívov tzv. symbolických elít, pričom špecifickým prípadom je spravodajstvo v médiách vyjadrujúce názory politických, ekonomických či vojenských elít, prostredníctvom ktorého je konštruovaný základ moci – „(...) všeobecná verejnosť sa dozvedá, kto má moc a čo mocní chcú. Toto je kľúčová podmienka pre rozvoj podporného ideologického rámca moci, ale taktiež pre rôzne formy odporu.“¹²⁴

V konkrétnom diskurze týkajúcom sa obsahu médií je podľa McQuaila (2009)¹²⁵ možné tento obsah kategorizovať ako dominantne buď „otvorený“ alebo „uzavretý.“ Eco (1979)¹²⁶ chápe otvorený text ako taký, ktorého diskurz ponecháva čitateľovi širší interpretačný priestor. Uzavretý text, resp. text s nižším stupňom „otvorenosti“, sa na druhej strane usiluje čitateľa primäť k prijatiu jedného jediného významu či interpretácie, pričom môže dochádzať i k „nabúraníu silne kódovaných

¹²³ van Dijk 1989: str. 25 - 26

¹²⁴ Tamže: str. 27-28

¹²⁵ Mcquail 2009: str. 398 - 400

¹²⁶ Eco 1979: str. 8; 33 -34

*intertextuálnych rámcov či čitateľovej ľahostajnosti*¹²⁷. V tomto ponímaní napĺňajú propagandistické texty prokremel'ských webov analyzované v tejto práci charakter uzavretých textov, čo bude demonštrované i na príkladoch v analytickej časti práce. Avšak kým samotný text je možné pokladať skôr za produkt než za proces – za „*produkt procesu produkcie textu*“, diskurz zahŕňa „*celý proces sociálnej interakcie, ktorej je text súčasťou*“¹²⁸ a ambíciou tejto práce bude tento proces v analýze zahrnúť.

Problémom v súvislosti s výskumom diskurzu, ako upozorňuje van Dijk (2008), sa však stáva subjektívna konštrukcia kontextu, v ktorom je diskurz skúmaný: „*Na rozdiel od väčšiny prístupov, ktoré konceptualizujú kontexty ako objektívne systémy sociálnych, politických či kultúrnych situácií, kontexty považujem za participantské konštrukty, resp. subjektívne definície interakčných či komunikačných situácií.*“¹²⁹ V tejto spojitosti Fairclough (2001)¹³⁰ dodáva, že pre vlastnú interpretáciu textu sú určujúce dva druhy konektivity – jednak ide o náväznosť na iné časti daného textu, resp. súvisiace texty, ako i o spojenie medzi textom a vlastným vedením o „reálnom svete“. V istom zmysle teda kontext preniká do samotného jazyka. Kontextuálne predpoklady a zaujatie, s ktorými pristupujeme k textom, zásadne ovplyvňujú ako obsah textov interpretujeme¹³¹. „*Spôsob, ktorým kontextuálne modely ovládajú diskurz, spočíva v ovládaní jeho možných variácií.*“¹³²

Špecifická situácia – obzvlášť relevantná pre výskumný záujem tejto práce – nastáva v prípade, ak určitá skupina ľudí konsenzus prelomí a začne presadzovať odlišné verzie dovedy bezalternatívneho symbolického sveta. Carvalho (2008) hovorí o diskurzívnej intervencii¹³³. „*Z povahy objektivizácie vyplýva, že v takom prípade odlišná verzia vykryštalizuje vo vlastnú realitu, ktorej existencia v spoločnosti predstavuje výzvu pre status reality pôvodne utvoreného symbolického sveta. Skupina, ktorá túto odlišnú realitu objektivizovala, sa stane nositeľom alternatívnej definície reality.*“¹³⁴ Objavenie „alternatívneho“ symbolického sveta predstavuje ohrozenie, pretože samotná existencia tohto sveta empirickým spôsobom preukazuje, že všeobec-

¹²⁷ Eco 1979: str. 33

¹²⁸ Fairclough 2001: str. 20

¹²⁹ van Dijk 2008: str. 16

¹³⁰ Fairclough 2001: str. 65

¹³¹ Ervin-Tripp 1996: str. 21

¹³² van Dijk 2008: str. 221

¹³³ Carvalho 2008: str. 169

¹³⁴ Berger, Luckmann 1999: str. 107

ne akceptovaný sociálny svet vo svojej podstate nie je nevyhnutne jedinou alternatívou.

Typické využitie takto manipulatívneho diskurzu spočíva v maximálne možne pozitívnej sebareprezentácii a silne negatívnej prezentácii ostatných. Van Dijk (2006)¹³⁵ v tomto ohľade medzi najčastejšie využívané nástroje na dosahovanie tohto cieľa zaraďuje selektívny výber tém – sémantické makroštruktúry, hyperboly či eufemizmy pre pozitívne či negatívne obsahy, implicitnosť vs. explicitnosť, vágnosť vs. detailnú presnosť, pričom tieto prvky sú využité vždy v záujme čo najkontrastnejšej prezentácie dvoch strán. Maillat a Oswald však zdôrazňujú, že predpokladom úspešnej stratégie manipulácie diskurzu je jej skrytosť¹³⁶. Skrytými pritom musia ostať (1) celkový manipulačný zámer, (2) konkrétne lingvistické stratégie (napr. budovanie dichotómie my vs. oni a podobné stratégie zamerané na budovanie exkluzívnej či inkluzívnej ideologickej diskriminácie), (3) globálne stratégie (zvyšovanie tlaku na jednotlivca či posilňovanie jeho lojality k autorite) a v neposlednom rade i (4) konkrétne diskurzívne stratégie – komplexné celky jednotiek „speech act“ zamerané na plnenie konkrétnych funkcií (napr. klamný argumentačný obrat).

Úspech jednotlivých pojmových aparátov je pritom zviazaný s mocou, ktorou oplývajú tí, ktorí tieto pojmové aparáty ovládajú¹³⁷. Van Dijk rozlišuje štyri rôzne diskurzívne štruktúry¹³⁸, ktoré pomáhajú tento manipulatívny diskurz upevňovať ako alternatívu voči pôvodnému symbolickému svetu: (1) zdôrazňovanie moci, autority či morálnej nadsadenosti hovoriacich, resp. ich zdrojov, (2) veľký dôraz na tvrdenia, ktoré chce hovoriaci primäť recipientov prijať ako skutočnosť, (3) diskreditácia alternatívnych tvrdení a zdrojov a (4) apel na emócie či relevantné ideológie blízke recipientom. Vytváranie konkurenčného alternatívneho symbolického sveta sa pritom ešte viac zjednodušilo s nástupom internetu. „*Určité politické diskurzy sú tradične šírené mainstreamovými médiami kvôli ich korporátnej povahe a zdieľaným záujmom*“¹³⁹. Rozvoj internetu a predovšetkým šírenie „alternatívneho“ obsahu

¹³⁵ van Dijk 2006: str. 373

¹³⁶ Maillat, Oswald 2009: str. 355-356

¹³⁷ Berger, Luckmann 1999: str. 109

¹³⁸ van Dijk 2006: str. 376

¹³⁹ Winder 2017: From Official Policy to Mainstream Discourse: Propaganda in the Making. Dostupné z: http://original.antiwar.com/daniel_espinoza_winder/2017/01/11/from-official-policy-to-mainstream-discourse-propaganda-in-the-making/ (cit. 1. 4. 2017)

nemainstreamových zdrojov prostredníctvom sociálnych sietí však otvorilo pre alternatívne naratívy úplne nové možnosti.

V tejto súvislosti je možné na Bergera a Luckamanna (1999) ako i van Dijka (2006) nadviazať príkladom z prokremel'ského webu AC24.cz, ktorý v sekcii „O projekte“¹⁴⁰ uvádza: „Česká mediální scéna podléhá propagandě mocenských kruhů (...), vyznění "mainstreamových" médií je tristní. A proto vzniklo AC24, jako alternativa k oficiální ČT24 a spol. (...) AC24 vyzývá k novému promyšlení politiky jako takové. (...) AC24 nepodléhá spirituálním excesům, ale dává prostor emocím, citům, instinktu, energii, snění, utopiím a všem formám lidské potřeby chápat svět nejen z úzkých racionalistických pozic, které zjevně přestávají mít univerzální platnost.“

3.2 Uplatnené metódy

Cieľom analytickej časti diplomovej práce bude objasniť, ako je manipulatívny diskurz prokremel'ských webov v ČR konštruovaný a identifikovať v ňom kľúčové diskurzívne témy. Na analýzu diskurzu bude pritom nazerané skôr ako na širší metodologický rámec¹⁴¹ zastrešujúci viaceré kvalitatívne analytické prístupy, ktoré pripisujú jazyku konštitutívnu funkciu, než ako na jednu špecifickú a úzko vymedzenú metódu. Schneiderová (2015) hovorí o „komplexnej analýze diskurzu“¹⁴². Tá sa síce opiera predovšetkým o kritickú diskurzívnu analýzu, autorka ju však konkrétnejšie opisuje ako metódu, ktorá znamená analýzu jednotlivých textov v rámci ich fungovania v určitej sociálnej realite, pričom východiskom je práve existencia „určitej predstavy“ sociálnej reality, na základe ktorej sú jednotlivé javy posudzované.

Ako bolo načrtnuté už v predošlej časti práce, látkou pre analýzu diskurzu v tejto práci bude text. „Text (jazyk) sám je nedílnou súčasťou politicko-spoločenskej reality (dokonce jednou z jejích základních konstitutivních složek), nikoli pouze nástrojem k popsání reality. Diskurzivní analýza si proto neklade otázku „pravdivosti“ dokumentu (skutečností a významů, které sděluje), nezkoumá, zda dokument

¹⁴⁰ AC24.cz: O projekte. Dostupné z: <http://www.ac24.cz/zpravy-z-domova/299-podekovani-ctenarum-ac24> (cit. 2.4.2017)

¹⁴¹ Phillips, Hardy 2002: str. 3

¹⁴² Schneiderová 2015: str. 74-75

odpovídá nějaké mimo text existující „realitě“. Diskurzivní analýza zkoumá, jakým způsobem lidé skrze text či soubor textů konstruují smysl a význam objektů a aktivit sociálního světa.“¹⁴³

Rozšírenie výskumného procesu z nazerania na skupiny textov izolovane, napríklad z hľadiska témy či „story“, na komplexný prístup, si podľa Fowlera (1999)¹⁴⁴ vyžaduje extenzívnu a systematickú prácu, pri ktorej sa zameriame na témy, naratívy či „nálady“ v dlhodobejšom rámci. V záujme hľadania významov obsahov šírených médiami nám jednoduchá analýza jednotlivých textov nestačí, naopak, podľa mnohých autorov je pre odhaľovanie sociálnych významov potrebné zájsť na omnoho vyššiu úroveň – na úroveň spoločnosti či jej kultúry a na tejto úrovni skúmať súbory textov, ktoré v spoločnosti určitým spôsobom rezonujú a priamo sa podieľajú na konštituovaní významov, ktoré sú predmetom nášho vedeckého záujmu¹⁴⁵. „*Pro diskurzivní analýzu v jejích mnoha formách ovšem samotný obsah těchto textů není tím jediným, co zkoumáme — diskurzivní analýza není (pouze) analýzou argumentace nebo korelovaním určitých názorů s jinými společenskými fakty. Jazyk a jazykové projevy mají podle ní svůj vlastní význam a specifické chování*“¹⁴⁶. Inými slovami – komplexná charakterizácia diskurziu ako celého súboru rôznych prvkov musí byť podložená analýzou vzťahu ku kognitívnym, sociálnym a kultúrnym kontextom¹⁴⁷; diskurz nie je možné selektívne vytrhávať z jeho inherentnej interdependencie s kontextom. „*Nemůžeme sa jednoducho zamerať na jeden individuálny text, ale skôr musíme odkazovať na celé súbory textov, pretože práve vzájomné vzťahy medzi textami, zmeny v textoch, nové textové formy a nové systémy distribúcie textov tvoria diskurz v priebehu času.*“¹⁴⁸ Rovnako je pritom nevyhnutné podkladať svoje závery sociálnym kontextom, v ktorom dané texty a diskurzy vznikajú. „*Práve spojenie medzi diskurzmi a sociálnou realitou, ktorú vytvárajú, činí z diskurzívnej analýzy mimoriadne užitočnú metódu pre výskum sociálnych fenoménov.*“¹⁴⁹ Nakoľko prokremlská propaganda na internete v ČR je silne determinovaná svojím historicko-politicko-kultúrnym prostredím, na tento aspekt bude brať analytická časť práce zvláštny zreteľ.

¹⁴³ Beneš 2008 In Drulák a kol.: str. 93

¹⁴⁴ Fowler 1999: str. 225

¹⁴⁵ Trampota, Vojtěchovská 2010: str. 169 - 170

¹⁴⁶ Vávra 2006: str. 51

¹⁴⁷ van Dijk 1985: str. 4

¹⁴⁸ Phillips, Hardy 2002: str. 5

¹⁴⁹ Phillips, Hardy 2002: str. 5

Hoci prístup k diskurzívnej analýze sa v tejto práci bude v niektorých ohľadoch inšpirovať jej komplexným ponímaním v zmysle Schneiderovej¹⁵⁰, resp. jej kritickým poňatím vychádzajúcim z prác M. Foucaulta a N. Faircougha, ich nazeraním na diskurz a intertextualitu tak, ako bolo načrtnuté v predošlej podkapitole, či z R. Wodak, ktorá konštatuje¹⁵¹, že kritická diskurzívna analýza sa usiluje nielen o podanie komplexných popisov a vysvetlení, ale snaží sa i o odkrytie klamov, propagandu prokremel'ských webov budeme v tejto práci analyzovať ako sústavu vzájomne poprepájaných diskurzov, naratívnych systémov – makrotém, ktoré sa preta-
vujú do mediálneho obsahu. Tento cieľ bude možné sledovať prístupom tematickej analýzy, ktorá bude mať interpretatívny charakter. Základom tematickej analýzy je rozoznávanie opakujúcich sa vzorcov (pattern recognition) v zdanlivo náhodne usporiadaných informáciách.¹⁵² Boyatzis pritom tento prístup skôr než za kvalitatívnu metódu pokladá za „*proces, ktorý môže byť použitý s väčšinou, ak nie so všetkými, kvalitatívnymi metódami*“¹⁵³. Dôležitým pojmom z hľadiska lingvistického vnímania diskurzu je práve kľúčová kategória tematickej analýzy – téma. Trampota a Vojtěchovská¹⁵⁴ tento pojem chápu nasledovne: „*Z lingvistického pohľadu sú témy globálne významy, ktoré dominujú lokálnym významom sekvencii viet alebo sekvencii rozhovoru. Z kognitívneho hľadiska témy predstavujú najdôležitejšiu diskurzívnu informáciu, nakoľko je určená hovoriacim/píšucim alebo recipientom. Témy predstavujú druh informácií, ktoré si najlepšie vybavíme pri vnímaní diskurzu a ktoré si zvyčajne plánujeme pred tým, ako začneme (alebo pokračujeme) hovoriť či písať*“¹⁵⁵. Téma sa tak následne stáva i rámcom pri interpretácii daného obsahu, východiskovým bodom a perspektívou pre výskum textu ako celku¹⁵⁶. Keďže však zastrešujúci pojem diskurzívna analýza, ako bolo poznamenané už vyššie, zachytáva pomerne širokú paletu prístupov, podľa Beneša (2008)¹⁵⁷ sa nedá jednoznačne hovoriť o jednotlivých variantoch diskurzívnej analýzy ako o metódach jednej metodológie.

¹⁵⁰ Schneiderová 2015: str. 74-75

¹⁵¹ Wodak, Meyer 2009: str. 10

¹⁵² Boyatzis 1998: str. 7 - 8

¹⁵³ Boyatzis 1998: str. 4

¹⁵⁴ Trampota, Vojtěchovská 2010: str. 171

¹⁵⁵ van Dijk 2007: str. 28

¹⁵⁶ Gee 2014: str. 72

¹⁵⁷ Beneš 2008 In Drulák a kol.: str. 94

Z praktického hľadiska prístup tematickej analýzy, o ktorý sa bude analytická časť tejto práce opierať, podľa zhrnutia Stříteckého a Hynka (2010)¹⁵⁸ tkvie v systematickom procese hľadania kľúčových tém pre charakterizovanie daného fenoménu, pričom tento proces sa zakladá na niekoľkonásobnom pozornom čítaní zdrojových dát. Podstatou metódy je identifikovanie pravidelne sa vynárajúcich vzorcov, podľa ktorých sú obsah a vzťahy v rámci analyzovaných dát organizované a teda postupné rozkrytie systému, v ktorom sa identifikované témy stávajú samy o sebe analytickými kategóriami. Tieto superiórne vzorce, témy, pritom môžu byť identifikované ako na základe indukcie za pomoci analýzy zhromaždených dát, tak deduktívnou cestou na základe teórie¹⁵⁹. Potrebné je však sa taktiež zmieniť, že výskum diskurzu je vždy úzko prepojený s osobnosťou výskumníka a jeho špecifickou perspektívou nazerania na kontext, a do istej miery i nevyhnutnou prítomnosťou subjektívnosti pri výbere analyzovaných úryvkov textov a ich interpretácii.

Identifikácia stratégií, prostredníctvom ktorých diskurzy skúmaných textov prokremel'ských webov sledujú svoje ciele, bude takisto prebiehať na základe analýzy procesu nastol'ovania agendy (agenda-setting)¹⁶⁰. Diskurzívnym prístupom bude v analýze obsahu textov prokremel'ských webov taktiež skúmaný jazykový prejav diskurzov, ktorý prináša vlastný význam a je pôvodcom opresívnej moci na konanie ľudí¹⁶¹.

3.3 Výber dát pre analýzu

Základným predpokladom pre uskutočnenie diskurzívnej analýzy bolo určenie vzorky relevantných dát pre výskum. Hoci v ČR je v súčasnosti aktívne pomerne veľké množstvo spravodajských webov šíriacich prokremel'skú propagandu, ako zdroje dát pre tematickú diskurzívnu analýzu poslúžia tri z nich: AC24.cz¹⁶², Sputnik Česká republika¹⁶³ a Svobodné noviny¹⁶⁴.

¹⁵⁸ Střítecký, Hynek 2010: str. 9

¹⁵⁹ Boyatzis 1998: str. vii

¹⁶⁰ Procesu agenda-setting už bola venovaná pozornosť v druhej kapitole práce s odkazom na prax, ktorú vymedzuje Škodová (2008: 12).

¹⁶¹ Vávra 2006: str. 51

¹⁶² Dostupné na URL adrese: <http://www.ac24.cz/>

¹⁶³ Dostupné na URL adrese: <https://cz.sputniknews.com/>

Výber portálov, ktoré sa stali zdrojmi dát pre analýzu, je založený na niekoľkých faktoroch. V prvom rade ide o weby, ktoré publikujú vlastné pôvodné i zo zahraničia preberané spravodajstvo primárne ako textový obsah a vizuálny či audiovizuálny obsah článkov na týchto portáloch má spravidla iba doplnkovú funkciu, t.j. nie je ťažiskovým nositeľom informácií, resp. dezinformácií. Na základe dlhodobého extenzívneho pozorovania obsahu prokremlských webov boli uvedené tri spravodajské portály vybrané ako tie, ktoré v rámci svojho domáceho i zahraničného spravodajstva vykazujú relatívne najbohatšiu a najdynamickejšiu publikačnú činnosť a podieľajú sa na šírení prokremlskej propagandy, pričom vzájomné odlišnosti medzi nimi, predovšetkým z hľadiska jazykového štýlu, výberu tém, resp. akcentu kladeného na jednotlivé témy, vytvorili predpoklady pre štýlovú a obsahovú pestrosť získaného vzorku dát. Chen vo svojom článku¹⁶⁵ ako jedno z možných kritérií na identifikáciu prokremlskej propagandy v obsahu médií uvádza dlhodobé vyjadrovanie podpory o. i. Vladimirovi Putinovi, Donaldovi Trumpovi, Basharovi al-Assadovi, Sýrii, Iránu, Číne či „radikálnym politickým stranám“ v USA a Európe, resp. systematickú ostrú kritiku USA, Európskej únie, NATO, Ukrajiny, Baracka Obamu, Angely Merkelovej, umiernených politikov či mainstreamových médií, čo tri zvolené weby spĺňajú. V tomto ohľade výber troch spravodajských portálov podporuje i analýza¹⁶⁶ think-thanku Evropské hodnoty, ktorá vyhodnotila publikačnú aktivitu desiatok prokremlských webov v mesiaci marec v roku 2016 a tri vybrané weby zaradila k portálom s najvyšším počtom publikovaných článkov. Podľa typológie Pynnöniemi a Rácza (2016) tieto weby možno zaradiť medzi médiá vzniknulé po roku 2010 s cieľom vytvoriť „arénu pre nemainstreamové názory na politický a spoločenský vývoj“¹⁶⁷.

Tri vybrané spravodajské portály publikujú svoj obsah v českom jazyku, portál A24.cz príležitostne i v slovenčine. Hoci táto diplomová práca je písaná v slovenskom jazyku, citácie z článkov budú uvedené bez akýchkoľvek zmien v pôvodnom znení. Zaradenie jednotlivých článkov do korpusu analyzovaných textov podliehalo viacerým kritériám a opieralo sa o zistenia teoretických výskumov zhrnuté v predošlých častiach práce. Vzorky podrobované analýze museli mať podobu textu¹⁶⁸, museli byť nositeľom obsahu relevantným pre danú analytickú kategóriu a doplnujúcim

¹⁶⁴ Dostupné na URL adrese: <http://svobodnenoviny.eu/>

¹⁶⁵ Chen 2016: The Propaganda about Russian Propaganda. The New Yorker

¹⁶⁶ Evropské hodnoty 2016: Fungování českých dezinformačních webů

¹⁶⁷ Pynnöniemi a Rácza 2016: str. 279 - 280

¹⁶⁸ Doplnenie článku ilustračným obrázkom nebolo považované za porušenie tohto kritéria.

kritériom bola i čítanosť článku, pokiaľ bol tento údaj dostupný, resp. vyvolaný „ohlas“ v zmysle počtu reakcií v podobe komentárov k danému článku. Autorstvo článkov uverejňovaných na vybraných spravodajských portáloch nebolo kritériom pre výber vzoriek. V mnohých prípadoch portály ani neuvádzali autorov svojich článkov¹⁶⁹.

Časovo bol zber dát zaradovaných do korpusu pre tematickú analýzu obmedzený na obdobie približne šiestich mesiacov, od 23. 6. 2016 do 31. 12. 2016, čo na jednej strane poskytuje dostatočnú pestrosť analyzovaných dát a na strane druhej vymedzuje skúmanú množinu textov do objemu, ktorý je možný analyticky spracovať na ploche, akú poskytuje táto práca. Začiatkom sledovaného obdobia je 23. jún 2016, kedy v Spojenom kráľovstve prebehlo referendum, ktoré spustilo proces vystúpenia krajiny z Európskej únie, a ktoré patrilo medzi kľúčové zahraničnopolitické udalosti reflektované spravodajstvom prokremel'ských webov v roku 2016 a zároveň relevantné pre vymedzené analytické kategórie¹⁷⁰. V období nasledujúcom po júni 2016 v obsahu prokremel'ských webov ČR boli ďalej o. i. po kvantitatívnej stránke silne zastúpené články týkajúce sa prezidentských volieb v USA v novembri 2016 ako i vojenského konfliktu v Sýrii a znovudobytia Aleppa v decembri 2016 či diskusia o tzv. fake news naberajúca na intenzite v závere roka. Článkami dlhodobo frekventovanými i nad rámec skúmaného obdobia boli texty vzťahujúce sa k tzv. utečeneckej kríze v Európe a ozbrojeného konfliktu na Ukrajine. Koncom sledovaného obdobia je 31. december 2016.

Do skúmanej vzorky bolo zaradených celkovo 112 textov rôzneho rozsahu, pričom ich komplexný zoznam je uvedený v prílohe „Zoznam článkov použitých na tematickú analýzu“. Súčasťou tejto prílohy je okrem citácie taktiež kódový aparát, pomocou ktorého je pri jednotlivých úryvkoch použitých v analýze referované ku konkrétnym článkom.

¹⁶⁹ Redakcii portálu AC24.cz, ktorý autora textu neuvádzal spravidla pri žiadnom zo svojich článkov, som po ukončení analýzy adresoval priamu otázku ohľadom autorstva článkov. Redakcia na otázku nereagovala uvedením konkrétnych mien autorov, ale odkazom na zdroje článkov. Túto otázku som redakcii adresoval až po ukončení analýzy z dôvodu, aby prípadná získaná informácia nemohla nijakým spôsobom narušiť analytický proces.

¹⁷⁰ Predovšetkým však pre prvú a tretiu subkategórie prvej analytickej kategórie.

3.4 Vymedzenie analytických kategórií a operacionalizácia

Realizácia samotnej tematickej diskurzívnej analýzy si okrem výberu vzorky dát, ako bolo popísané vyššie, vyžaduje i vymedzenie jasného analytického rámca. Jeho základom budú induktívne analytické kategórie a v rámci nich vybstrahované subtémy, ktorých ambíciou bude identifikovať konkrétne úryvky článkov využiteľné pre analýzu, t.j. predmet výskumu analytickej časti tejto práce.

Propaganda prokremel'ských webov v ČR tvorí mimoriadne komplexný a heterogénny obsahový systém s množstvom vlastných naratívov, vzájomne previazanými témami a sústavou na seba naväzujúcich dezinformácií. Na základe extenzívneho sledovania obsahu prokremel'ských webov v ČR a na základe teoretických východísk načrtnutých v predošlých častiach práce¹⁷¹ je však možné jadro tejto propagandy v sledovanom období induktívne vymedziť do troch širších tematických celkov a v rámci nich do dovedna desiatich subtematických kategórií, ktoré boli vyabstrahované v počiatku samotnej realizácie analýzy:

1. Rozpínavý Západ v hlbokom úpadku
 - Erodujúce inštitúcie Západu
 - Globalistický Západ vojensky expanduje
 - Obyvatelia vs. politické a finančné elity Západu
2. Rusko – ochranca poriadku a garant mieru
 - Rusko iba reaguje na agresiu Západu
 - Vnútorne silné Rusko verné „skutočným hodnotám“
 - Vojenská a ekonomická veľmoc
3. Mainstreamové médiá ako manipulatívni aktéri
 - Manipulatívne médiá v rukách elít

Prvé dve analytické kategórie prepája dichotómia „my vs. oni“, ktorá je prítomná v prokremel'skej propagande a ktorá je jedným zo základných prvkov jej vnútornej koherencie. Diskurzívnou témou, ktorá bude predmetom výskumného záujmu v rámci prvej analytickej kategórie, je konštrukcia obrazu Západu (oni) prokremel'skou propagandou v kontraste ku konštrukcii (Ruska). Cieľom tematickej analýzy

¹⁷¹ Vid'. o. i. Smoleňová 2016, Lucas a Pomerazev 2016, Herd 2016, Bērziņš 2014, Gregor a Vejvodová 2016, Endicott 2017

v tejto kategórii bude popísať, ako je Západ prokremel'skou propagandou v ČR konštruovaný a pomocou dát obsiahnutých v korpuse skúmaných článkov tieto tvrdenia podložiť. Tri subkategórie, ktoré sú súčasťou prvej analytickej kategórie rozdelia túto kategóriu do troch častí. Obraz Západu ako geopolitického celku, ktorý zažíva vnútorný rozklad, politickú dezintegráciu a rozpad svojich kľúčových (formálnych) inštitúcií na čele s Európskou úniou a Severoatlantickou alianciou. V rámci druhej subkategórie bude pozornosť zameraná na obraz Západu ako vojenského agresora, ktorý provokuje iných aktérov na medzinárodnej scéne, predovšetkým Rusko, a svojím neustálym rozpínaním vyvoláva v medzinárodných vzťahoch nestabilitu. Tretia subkategória zameria výskumnú pozornosť na vzťah medzi politickými elitami Západu a jeho obyvateľmi v zmysle, ako je v symbolickom svete prokremel'skej propagandy konštruovaný.

Druhá analytická kategória, Rusko – ochranca poriadku a garant mieru, vo viacerých ohľadoch nadväzuje na prvú analytickú kategóriu, nakoľko obraz Ruska je prokremel'skými webmi v ČR do veľkej miery konštruovaný v opozícii k Západu. Predmetom analytického záujmu prvej subkategórie bude charakter ruskej zahraničnej politiky, pričom analýza sa zameria na propagandistické naratívy, podľa ktorých Rusko samo koná výlučne defenzívne a vojensky iba reaguje na agresívne správanie iných – predovšetkým Západu. Druhá analytická subkategória nadviaže na prvú subkategóriu tým, že bude skúmať obraz Ruska nielen ako „mierumilovného“ medzinárodného aktéra, ale i ako spoločnosť s vnútornou morálnou integritou, ktorá sa opiera o „skutočné hodnoty“ a ktorú reprezentujú na rozdiel od Západu dôverhodní politickí lídri na čele s Vladimirom Putinom. Tretia subkategória doplní konštruovaný obraz Ruska o mimoriadne významný aspekt vojenskej a ekonomickej sily, ktorá krajine zaručuje veľmocenské postavenie. Druhá analytická kategória sa tak v celku pokúsi preukázať, že Rusko je prokremel'skými portálmi v ČR vykresľované ako perspektívna geopolitická alternatíva Západu.

Diskurzívnou témou tretej analytickej kategórie budú mainstreamové médiá ako manipulatívni aktéri prokremel'skou propagandou konštruovaní v opozícii k „slobodným“ a „necenzurovaným“ „alternatívnym“ médiám. V rámci tejto analytickej kategórie budem skúmať, akým spôsobom prokremel'ské weby konštruujú obraz samých seba ako i dominantných mainstreamových médií a ich dominantného diskurzu. V subkategórii zameranej na ovládanie mainstreamových médií politickými a finan-

čnými elitami Západu zameriame pozornosť na konštrukciu nedôveryhodnosti mainstreamových médií.

4. Tematická analýza prokremel'skej propagandy

4.1 Rozpínavý Západ v hlbokom úpadku

Jedným zo základných prvkov propagandy prokremel'skch spravodajských serveroch v ČR je konštrukcia sveta na základe jasnej dichotómie my vs. oni, ktorá je obsiahnutá v piatom „antikomunistickom“ filtri propagandy Chomského a Hermana¹⁷². Táto štruktúra plní úlohu pri udržiavaní koherencie celého diskurzu. Konštruovanie Ruska, ruských hodnôt či ruskej sily v priamej opozícii k Západu, jeho rozvratu a jeho slabosti do značnej miery prepája jednotlivé témy i subtémy v obsahu prokremel'ských webov. Tematickú analýzu prokremel'skej propagandy na spravodajských serveroch v ČR preto začneme analýzou konštrukcie Západu ako nepriateľa, proti ktorému je potrebné sa jasne vymedziť (oni) a následne budeme pristupovať k analýze konštrukcie Ruska ako prijateľnejšej a perspektívnejšej alternatívy (my). Na základe typologického rámca Jowetta a O'Donella (2012) načrtnutého v teoretickej časti práce môžeme konštrukciu Západu považovať za tzv. šedú, resp. sčasti čiernu propagandu¹⁷³. Skôr než o konštrukciu nového obrazu Západu pritom táto propaganda usiluje predovšetkým o posilňovanie už existujúcich negatívnych stereotypov a vžitých predstáv svojho publika o Západe. Zameriava sa na pomerne obmedzený počet frekventovane využívaných tematických okruhov.

4.1.2 Erodujúce inštitúcie Západu

Jedným z kľúčových prvkov konštrukcie Západu ako rýchlo upadajúceho geopolitického celku je v prokremel'skej propagande akcent kladený na zlyhávajúce, skorumpované a postupne sa rozkladajúce inštitúcie Západu, pričom v centre pozornosti sa nachádzajú formálne inštitúcie, organizácie ako Európska únia (EÚ) a Severoatlantická aliancia (NATO)¹⁷⁴, ale i Organizácia spojených národov (OSN) a ďalšie. Veľký priestor pri budovaní tejto konštrukcie dostáva od konania referenda

¹⁷² Herman, Chomsky 1988

¹⁷³ Jowett, O'Donell 2012: str. 17 - 21

¹⁷⁴ Smoleňová 2016: str. 7-9

o vystúpení Veľkej Británie z EÚ tzv. brexit, ktorý prokremel'ská propaganda s odvolaním na rôzne zdroje interpretuje ako hlasovanie „pracujúcej triedy“ proti „transatlantickej globalizácii“ (AC08/04), výsledok vnútorného pnutia v celej EÚ, jasný symptóm rozkladu a začiatok jej nevyhnutného konca (SP06/26) ako organizácie, ktorá pripravuje svojich členov o suverenitu a dlhodobo ich vedome poškodzuje. Uvedené dobre ilustruje nasledujúci úryvok.

Británie zvolila svobodu a nezávislosť, hnijící, zkažený moloch EU se začal rozpadat – nádeje na lepší budoucnost ještě existuje! Přestože Obama i jeho evropští poskoci z Bruselu dělali, co mohli, aby Velká Británie zůstala v novodobém žalári národů, nebylo jim to nic platné! Hrdí Britové chtějí být svobodní, a proto odešli ze svazku, který omezuje národní suverenitu svých členů a plánuje zaplavit Evropu islamisty!
(SN06/24)

Odchod Británie z EÚ umožňuje prokremel'skej propagande vykresliť EÚ ako absolútne neperspektívny zväzok, z ktorého už v dohľadnej dobe vystúpia všetci jeho kľúčoví členovia. Brexit je vzhľadom na vývoj medzinárodných vzťahov v Európe v najbližších rokoch prezentovaný ako jasná nádej či „svetlo“, že budúcnosť patrí „apolitickým spoločnostiam“, ktoré budú pragmaticky užšie spolupracovať s Ruskom a Čínou (SN06/24). Oproti skazenej a beznádejne upadajúcej EÚ je pritom v obsahu prokremel'skej propagandy implicitne či explicitne konštruovaný obraz iných – v medzinárodných vzťahoch v porovnaní s EÚ v princípe marginálnejších – spoločností, ktoré sú podľa tejto propagandy perspektívnejšie a nepodliehajú rozkladu. Príkladom môže byť Šanghajská organizácia spolupráce, ktorá zaisťuje svojim členom „väčšiu slobodu jednania.“ (SP11/20). Aktuálnosť rozkladu EÚ je pritom podčiarkovaná odporom samotných Európanov voči EÚ. Tá je posádzaná do role „veľmi nenávidenej štruktúry“, ktorú odmieta „značná časť“ obyvateľov členských štátov (SN06/27), pričom propaganda narába so štatistikami, ktoré by podkladali tvrdenia, mimoriadne voľne – zdroje dát buď vôbec neuvádza alebo zo štatistiky používa len určitý segment dát zapadajúci do konštruovaného obrázku¹⁷⁵. Často uplatňovaným princípom je taktiež vytváranie zdania, že dezinformácie šírené prokremel'skými webmi sú v skutočnosti akýmisi „exkluzívnymi“ informáciami z prvej ruky, ktoré

¹⁷⁵ Dezinterpretácia štatistických dát je bežnou praxou dezinformačných webov – viď teoretická časť práce. Vyskytuje sa však i v mainstreamových médiách – viď. Streit 2009: str. 51

zostávajú širšej verejnosti ukryté, hoci sú už celkom zrejmé a definitívne – dozvedá sa ich však prestížne len čitateľ daného dezinformačného webu.

Objevení nových aliancí uvnitř EU je faktor, který v ní mění hru, přesto však uniká zrakům veřejnosti. Tento proces však spíše nabývá na hybnosti, aby změnil politické prostředí Evropy. (...) Někteří členové EU už začínají přemýšlet o post-Schengenské Evropě, pokud ne rovnou o Evropě po EU. Německý kabinet už nadhodil myšlenku „mini-Schengenu“ s partnery v EU... (AC08/08)

Na vytvorenie obrazu EÚ ako funkčne paralyzovanej organizácie, ktorá nechráni záujmy svojich členov a nevyhnutne smeruje k zániku, prokremel'ská propaganda využíva i ekonomické vzťahy medzi členskými štátmi EÚ, ktoré prezentuje ako výsostne súťaživé a apeluje na ochranu striktne národných (českých) záujmov v rámci spoločenstva. Budúcnosť eura ako spoločnej meny viacerých európskych štátov prokremel'ská propaganda vykresľuje ako stratenú podobne ako budúcnosť celej EÚ. Predpoveď zániku pritom spravidla nie je opretá o citované ekonomické analýzy, ale vychádza napríklad z výrokov vybraných politikov – napríklad Luigiho di Maioa, jedného z vedúcich členov populistického hnutia Päť hviezd v Taliansku, ktorý je ale označovaný za „jedného z hlavných kandidátov na budúceho ministerského predsedu Talianska“ (AC12/10) – alebo je vysvetlená nerovnosťami v platobných bilanciách medzi členskými štátmi eurozóny a neústupnou snahou Nemecka o nastolenie ekonomickej hegemonie (AC09/11). Ekonomicky najsilnejšie štáty EÚ, predovšetkým Nemecko, podľa tohto naratívu usilujú o získanie nadvlády (viď. nasledujúci úryvok), pričom mena euro v tomto alternatívnom symbolickom svete stelesňuje nástroj na ekonomické ovládanie menších členských krajín EÚ.

„Euro je ve skutečnosti německá známka, která neumožňuje podporovat jiné než německé firmy. Tato měna umožňuje Německu dodávat své výrobky do všech zemí evropského spoločenství a vytváří exkluzivní podmínky a preference pro držitele německé známky.“ (SN10/07)

Obraz EÚ, kde sa každý členský štát usiluje o presadzovanie výsostne národných záujmov, prokremel'ská propaganda dopĺňa akcentom na slabosť inštitúcií EÚ a ťažkopádnosť rozhodovacích procesov v kontraste k rozhodnosť národných vlád, z čoho vyvodzuje rýchlo sa oslabujúce postavenie EÚ ako aktéra medzinárodných vzťahov. Základnou dezinformačnou metódou pritom v týchto prípadoch roz-

hodne nie je falzifikácia, tvorba a šírenie lží, nakoľko samotný obsah je po faktickej stránke spravidla pravdivý a je preberaný i z mainstreamových médií. Prekrúcanie obsahu preberaných článkov je založené skôr na selektívnosti a uvádzaní neúplných správ¹⁷⁶. Kým správy zapadajúce do konštruktu EÚ ako čoraz menej významného aktéra medzinárodných vzťahov, ktorého paralyzujú vnútorné spory jeho členov, dostávajú široký priestor, informácie, ktoré by boli v rozpore s touto naratívnou líniou nedostávajú nijaký alebo iba minimálny priestor.

EÚ je pre „silných“ aktérov medzinárodných vzťahov, unitárne štáty ako Rusko či USA, v diskurze prokremel'skej propagandy iba „druhoradým partnerom“, nakoľko štáty EÚ sú absolútne nejednotné v otázke, akú politiku zaujať voči Rusku. Z týchto tvrdení je následne vyvodzovaný záver, že EÚ dnes nijako „neovplyvňuje vzťahy medzi Ruskom a Západom“ (SP10/17a), čím dochádza k čiastočnému premiešaniu spravodajského obsahu s komentárom a tým k narušeniu objektívnosti. Selektívnosť vo výbere (inak pravdivých informácií) tu ilustruje absencia zmienky o tzv. protiruských sankciách, ktoré boli v roku 2014 ako reakcia na anexiu Krymu Ruskom¹⁷⁷ prijaté na celoeurópskej úrovni. Podobným spôsobom je objektivita spravodajstva narušená v prípadoch, kedy sú texty implicitne či celkom explicitne vyslovujúce názory autora, texty využívajúce prvky komentára, glosy či stĺpčeka zaraďované do rubriky spravodajstva. Článok Sputniku Česká republika zaradený do spravodajskej rubriky „Svět“ (SP10/06) je toho ilustráciou, kedy parafrázou mainstreamového média Forbes „*Zatímco Rusko zvyšuje vojenský potenciál a ukazuje svou sílu, Evropa není schopná ukázat nic kromě absence solidarity a nekonečných hádek, píše Forbes,*“ vnáša do spravodajského článku hodnotiaci komentár a neposkytuje priestor pre prípadné stanovisko z iných názorových pozícií.

Prostredníctvom podobnej dezinformačnej metódy je prokremel'skými spravodajskými portálmi čitateľom podsúvaná ako jediná možná alternatíva ku kolabujúcej EÚ vízia Európy založenej na silných národných štátoch, ktorá spolupracujú na platforme s nízkym stupňom inštitucionalizácie a centralizácie. Článok portálu AC24.cz zaradený v rubrike „Ze světa“ (AC12/22), ktorý je prekladom komentára

¹⁷⁶ McQuail 2009: str. 212

¹⁷⁷ Ide o. i. o ekonomické sankcie, diplomatické sankcie, obmedzenie pohybu osôb či sankcie týkajúce sa ekonomickej spolupráce. European Union Newsroom: EU sanctions against Russia over Ukraine. Dostupné z: http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en (Cit. 5. 3. 2017)

holandského populistického politika Geerta Wildersa pre The Gatestone Institute¹⁷⁸, túto konštrukciu dopĺňa „politickou revolúciou“, ktorá už intenzívne „vybubláva pod pokrievkou Európy“, pričom „jedinou nádejou“ pre budúcnosť Európy sú „vlastne-necké strany“ presadzujúce posilňovanie suverenity jednotlivých národných štátov, resp. vystúpenie štátov z EÚ. Očakávaný definitívny rozpad EÚ či očakávané (no nejasne vymedzené) veľké zmeny v jej fungovaní sú prokreml'skou propagandou vykresľované ako naliehavé, keďže môžu nastať kedykoľvek, čo je v spravodajstve pravidelne aktualizované rôznymi varovaniami, prognózami či uniknutými tajnými „plánmi“.

Nevyhnutný proces rozkladu EÚ však v tomto naratívne narúšajú a spomaľujú jednak národní politici naklonení pokračovaniu fungovania EÚ, ako i európske elity, napríklad „prezident EÚ“ Jean-Claude Juncker, ktorý „sa stále spamätáva z porážky pri britskom referende o Brexite“, pričom i tieto elity už „začínajú prejavovať prvé známky paniky“ (AC08/23). S tým, ako vplyv EÚ, jej inštitúcií a predstaviteľov na medzinárodné dianie rapídne klesá, vynárajú sa národné štáty a vodcovia ako jediní relevantní aktéri medzinárodných vzťahov po rozpade EÚ či iných kľúčových inštitúcií západu. Príkladom v tomto smere je „prognózovanie“ politiky Donalda Trampa krátko po jeho zvolení za prezidenta USA v novembri 2016, do ktorého prokreml'ská propaganda už pred jeho zvolením začala premietat' svoj odpor voči globalizácii – a európskej integrácii vrátane európskych politických elít ako jednému z jej dôsledkov. Z inštrumentária dezinformačných techník tu pritom nachádzajú uplatnenie i dehonestácia, osobné útoky či používanie pejoratív i vulgarizmov.

„Trump přátelsky zve izraelského premiéra do USA, srdečně se dohodne na setkání s egyptským prezidentem Sisim či s japonským premiérem. Už se těší na spolupráci s britskou premiérkou May, má excelentní rozhovor s čínským prezidentem Xi, kde ho ujišťuje o potřebě spolupráce, ale ti parchanti z EU a NATO šanci nebudou hned tak mít... A to je rozumné. EU i NATO dostanou to, co si zaslouží... Zdá se, že je nepoučil ani Brexit...“ (SN11/15a)

Okrem EÚ stojacej na pokraji neodvratného rozpadu je súčasťou konštruktú Západu ako geopolitického celku s kolabujúcimi inštitúciami i viacero ďalších

¹⁷⁸ Dostupné z: <https://www.gatestoneinstitute.org/9619/political-revolution-is-brewing-in-europe> (cit. 8.3.2017)

organizácií vrátane NATO (ktorému však bude venovaná pozornosť pri nasledujúcej subtematickej kategórii, nakoľko v prípade NATO ide predovšetkým o tematizovanie imperializmu a agresivity Západu) či OSN. Tá je vykresľovaná ako medzinárodná organizácia, ktorá sa vzdialila svojim pôvodným cieľom, nedokáže vymôcť ochranu suverénnych štátov a preto je celkom zbytočná (SN08/30).

Nakoľko diskurz prokremel'ských spravodajských portálov v ČR je silne príľnutý k oficiálnej zahraničnej politike Kremľa, jej naratívom a jej interpretáciám udalostí v medzinárodnej politike, pre propagandistov je nevyhnutné určitým spôsobom kompromitovať kritické hlasy zaznievajúce z OSN napríklad na adresu ruskej anexie Krymu či vojenského angažovania Ruska v Sýrii. Legitimitu OSN sa prokremel'ská propaganda v očiach svojich recipientov usiluje oslabiť implicitnými či explicitnými tvrdeniami o prepojenosti organizácie so Západom za účelom ochrany jeho záujmov, pričom OSN neváha pri tvorbe svojich politík a dokumentov na objednávku Západu siahať ani po falzifikácii (SP12/20). Alternatívne je suverenita OSN spochybňovaná prostredníctvom pripisovania moci nad ňou všemocným „elitám“ v pozadí svetového diania, čo spravidla vypláva na povrch vďaka uniknutým tajným dokumentom, ktoré prokremel'ské weby exkluzívne sprístupňujú svojim čitateľom (AC08/24). Tak ako v prípade erodujúcej EÚ ani v tomto prípade nechýba alternatívna možnosť vytvorenia „alternatívnej medzinárodnej organizácie, do ktorej bude pozvaná Čína a ďalšie štáty,“ nakoľko odpor štátov proti tejto organizácii sa celosvetovo kumuluje (AC08/21).

4.1.2 Globalistický Západ vojensky expanduje

Druhou subtémou našej analýzy prokremel'skej propagandy pri konštrukcii Západu ako nepriateľa či ohrozovateľa je jeho agresivita, vojenská rozpínavosť a imperializmus. V centre záujmu sú pritom jednotlivé štáty Západu na čele s USA – a predovšetkým potom NATO ako kľúčová vojenská organizácia Západu. Prokremel'ská propaganda sa v tomto prípade snaží o nahradenie symbolického sveta utvoreného Západom, napr. NATO ako aliancia s dobrovoľným členstvom zabezpečujúca ochranu svojich členov¹⁷⁹, vlastným alternatívnym symbolickým svetom

¹⁷⁹NATO: „Základným cieľom NATO je zabezpečiť slobodu a bezpečnosť svojich členov politickými a vojenskými prostriedkami.“ Dostupné z: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> (cit. 9.3.2017)

a presadenie svojho diskurzu – a tým v konečnom dôsledku o konštrukciu alternatívnej reality¹⁸⁰. Pozornosť prokremel'skej propagandy je sústredená na kľúčové symboly „západnej reality“, ktoré sa propaganda usiluje demaskovať ako falošné.

„Ludia si už zvykli na propagandistické reklamy v televíziách a rádiách, ktoré tvrdia, že bez Európskej únie by Slovensko de facto neprežilo. Najnovšie sa nenechala zahanbiť ani kontroverzná vojenská organizácia NATO. Organizácia Globsec totiž na internete zverejnila primitívne, propagandistické video, ktoré z Ruska urobilo agresora a z NATO garanciu bezpečnosti a mieru. Väčšine ľudí je však na smiech.“

(AC08/14)

Ako je ilustrované úryvkom, prokremel'ská propaganda symbolický svet Západu, v tomto prípade akceptáciu NATO ako garanta bezpečnosti, odmieta, a bez odvolania sa na akýkoľvek zdroj tento názor prisudzuje „väčšine ľudí“. NATO je prokremel'skou propagandou líčené ako organizácia, ktorá pôvodne vznikla k ochrane proti vonkajším hrozbám, no „z vlastného popudu sa premenilo na útočnú úniu“ s ofenzívnymi praktikami odporujúcimi Charte OSN (SN10/27). Svobodné noviny toto tvrdenie pritom podkladajú vyjadrením švajčiarskeho „historika a autora“ Daniela Gansera, ktorý je známy i ako odporca oficiálnej verzie o teroristických útokoch z 11.9.2001¹⁸¹. Odvolávanie sa na tvrdenia vedeckých osobností, ktoré v rámci akademickej obce zastávajú značne marginálne názory, resp. sú kritizované za nedôsledné dodržiavanie pravidiel validného výskumu, patrí k častým dezinformačným metódam prokremel'skej propagandy, ako bolo načrtnuté v teoretickej časti práce¹⁸². K určitým rozporom však v tomto ohľade dochádza nielen v rámci prokremel'skej propagandy na internete v ČR ako celku, ale i v rámci jedného a toho istého médiá, kedy je NATO prezentované ako organizácia s „agresívnym charakterom“, ktorá bola založená nie pre „budovanie mieru,“ ale pre „agresívne akcie“ (SN11/9). Svobodné noviny pri tom ako jediného citujú hovorcu Kremľa, Dmitrija Peskova.

Prvkom tiahnuším sa diskurzom prokremel'ských webov je taktiež údajne fašistický, resp. nacistický charakter NATO a jeho velenia, nakoľko do vzniku organizácie boli podľa líčenia tejto propagandy zaangažovaná i bývalá nacistická nomen-

¹⁸⁰ Vid'. metodologická časť práce, resp. Berger, Luckmann 1999: str. 107

¹⁸¹ V nemecky hovoriacich krajinách známy aj ako kritik mainstreamových médií a obhajca konšpiračných teórií. Vid'. Kurier.at: Die merkwürdige Welt des 9/11-Zweiflers Daniele Ganser. Dostupné z: <https://kurier.at/kultur/daniele-ganser-in-wien-die-merkwuerdige-welt-des-9-11-zweiflers/223.799.635> (Cit. 6. 3. 2017)

¹⁸² Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016: str. 2

kladúra po skončení druhej svetovej vojny. Dôkazom nacistického dedičstva má byť okrem iného architektonická podoba nového sídla NATO v Bruseli, ktoré svojím tvarom pripomína dva blesky, symbol SS (SP06/28). O kompromitáciu NATO sa podobným spôsobom prokremeľská propaganda usiluje konštruovaním pretrvávajúceho konfliktu na Ukrajine ako boja domobrany v ruskojazyčných oblastiach Ukrajiny proti koalícii „uchvatiteľskej kyjevskej kliky“, NATO a neonacistických milícií (SN12/30). Kvôli konštrukcii ukrajinskej vlády ako nelegitímnej junty s neonacistickým pozadím¹⁸³ preto tri sledované weby využívajú mnohé príležitosti, kedy je možné na základe vyhlásení jednej zo strán v rámci svojho diskurzu určitým spôsobom prepojiť konštrukciu NATO práve s obrazom ukrajinskej vlády ako príkladu nelegitímnosti a agresivity. Kým o menších európskych členoch NATO v diskurze propagandisti vytvárajú obraz viac či menej tichých prisluhovačov dominantnej mocnosti, Spojené štáty sú líčené ako ústredný vojnový štváč, ktorý NATO využíva na presadzovanie vlastných záujmov a rozmiestňovanie svojich ozbrojených síl v cudzích štátoch, čím sa dopúšťa „zjavne provokatívneho ťahu“ (SN12/27).

NATO je ďalej prokremeľskou propagandou delegitimizované ako netransparentná a ťažko zmapovateľná organizácia ovládaná skrze nejasné mocenské entity v pozadí. Dominantnými sú v takto postavenom obraze aliancie najväčšie členské štáty NATO, predovšetkým Spojené štáty, pričom menšie krajiny vrátane Českej republiky (SP07/08), ktorých úlohou je iba vykonávať pokyny dominantnej mocnosti a ktoré sú do akcii NATO zaťahované skôr ako pasívnejší aktéri, pričom o „tajných štruktúrach NATO“ nemusia nevyhnutne byť ani informovaní. Týmto spôsobom vzniká v diskurze priestor na spochybňovanie výhod členstva ČR a priestor na apel na prehodnotenie tohto členstva.¹⁸⁴

„Podle zpráv tureckých médií byla do pokusu o převrat, ke kterému došlo v Turecku 15. července, zapojena tajná struktúra NATO, napsal německý deník Deutsche Wirtschafts Nachrichten. (...) tato struktura je primárně používána Brity a Američany k ovlivňování politických událostí v Turecku. (...) Ve stejné době bývalý šéf tureckých

¹⁸³ Tento obraz je na základe predošlých analýz iných autorov budovaný už od začiatku konfliktu na Ukrajine a pri jeho konštrukcii často využívaný i silne emotívny či vulgárny jazyk. Vid'. Veebel (2015): Russian Propaganda, Disinformation, and Estonia's Experience. Dostupné z:

<http://www.fpri.org/article/2015/10/russian-propaganda-disinformation-and-estonias-experience/>

¹⁸⁴ Vytváranie neistoty a znižovanie dôvery verejnosti v EÚ a NATO boli pritom identifikované ako kľúčové ciele prokremeľskej propagandy už v teoretickej časti práce.

zpravodajských služeb Bülent Orakcioglu prohlásil, že tajné struktury NATO jsou aktivní nejen v Turecku, ale i v celé Evropě.“ (SN08/04)

Z článkov, ktoré sa vzťahujú k aktivitám NATO a samotnému fungovaniu v praxi, je možné v diskurze prokremel'skej propagandy vyabstrahovať niekoľko schém fungování organizácie a jej praktických postupov. Tou základnou schémou je konštrukcia neustáleho ohrozovania globálnej bezpečnosti a mieru alianciou, ktorá posilňuje svoje vojenskú prítomnosť v rôznych častiach sveta a provokuje k odvetným krokom inej strany, mj. Rusko. V diskurze skúmaných webov sa pritom stáva zreteľnou snaha o vybudovanie napätia na základe dichotómie „my vs. oni“, kde NATO stojí na strane agresora a narušiteľa poriadku. Často využívanými sú pritom citácie predstaviteľov Kremľa, prezidenta, premiéra či ministra obrany alebo zahraničia Ruskej federácie bez toho, aby v článku existoval akýkoľvek priestor na prezentáciu stanoviska predstaviteľov NATO alebo do daného prípadu nezaangažovanej tretej strany, napr. analytika.

„NATO v průběhu posledních několika let znatelně zvýšilo svou průzkumnou aktivitu v blízkosti ruských hranic, prohlásil ruský ministr obrany Sergej Šojgu. Podle Šojgu se za deset let celkový počet průzkumných letů Severoatlantické aliance v blízkosti ruských hranic ztrojnásobil (...). (SP12/22a)

NATO sa podľa takto prezentovaného obrazu aliancie usiluje o rozšírenie svojho globálneho vplyvu, prípadne mu ide o podporu vlastného zbrojného priemyslu, vytváranie nových nepriateľov, aby odvieďlo pozornosť od problémov vo svojich členských štátoch či potláčanie vnútornej opozície (SP10/31a). Tento konštrukt je v nasledujúcom úryvku podložený citáciou Vladimira Putina, ktorá sa v spravodajskom článku nachádza opäť bez toho, aby bol priestor poskytnutí inej názorovej pozícii.

„Způsob přijímání rozhodnutí v NATO je znepokojující, RF musí přijímat protipatření, řekl prezident RF Vladimir Putin. Řekl také, že západní partneři cíleně hledají zahraničního nepřítele, aby udržovali disciplínu v svých státech.“ (AC/11/21)

K vytváraní obrazu NATO ako pôvodcu agresie prokremel'ské weby selektívne využívajú aktivity aliancie, ktoré znamenajú posilnenie jej vojenskej prítomnosti v niektorých oblastiach. O obdobných aktivitách iných strán neinformujú, resp. o nich informujú ako o striktne obranných reakčných krokoch v odpovedi na

hrozbu neustále sa rozvíjajúceho NATO. Súčasťou diskurzu sa tak stáva obraz NATO ako „obkľučiteľa“ Ruska, ktorý svojím neustálym rozširovaním smerom na východ a posilňovaním vojenskej prítomnosti v Poľsku, Rumunsku či na Pobaltí vedome destabilizuje situáciu a spôsobuje, že riziko jadrovej vojny „nikdy nebolo také vysoké“ (SN08/16). Portál Sputnik Česká republika v tomto kontexte v jednom zo svojich prebratých článkov upozorňuje na „najrozsiahlejšiu eskaláciu“ od dôb studenej vojny, pričom ako prameň závažných tvrdení, pomocou ktorých konštruje bezprostredné nebezpečenstvo vojny v Európe, uvádza blogový text v nórčine.

„Rozhodnutí rozmístit další vojska ve východní Evropě ukázalo, že aliance připravuje nejrozsáhlejší eskalaci ozbrojených sil v Evropě od dob studené války, píše norský zdroj Steigan blogger. (...) „obránná opatření“ se tak stávají jednostrannou agresivní eskalací ze strany NATO, které se snaží rozpoutat válku a destabilizuje Evropu, zdůrazňuje autor článku.“ (SP10/31a)

Propaganda sa následne po konštrukcii NATO ako ohroziteľa zameriava na vyvolanie pocitu bezprostredného ohrozenia, za ktoré je táto aliancia zodpovedná. V nasledujúcom úryvku je pritom badateľné, že za pôsobenia vyššieho emočného napätia spojeného s nalievajúcou hrozbou konfliktu dochádza k prepojeniu viacerých tematických oblastí v rámci diskurzu propagandy.

NATO podniká jeden provokativní krok za druhým, spolu se západními médii, které šíří vymyšlené příběhy o „ruské agresi“. Evropská bezpečnost je velmi ohrožena. Jiskra je dostatečně velká na to, aby zažehla ohromný požár.” (SN12/27)

Prokremel'ská propaganda troch analyzovaných portálov po konštrukcii popísaného obrazu NATO a vybudovaní emočného napätia spojeného s pocitom ohrozenia nastoľuje ako aktuálnu a relevantnú agendu¹⁸⁵ tému vystupovania jednotlivých členov¹⁸⁶ z aliancie podobne, ako to bolo popísané v predošlej podkapitole v prípade EÚ. Aliancia je prezentovaná ako zastaraná vzhľadom na svoje pôvodné poslanie byť protiváhou Varšavskej zmluve a súčasné geopolitické usporiadanie vo svete a nakoľko slúži len na „obsluhu záujmov Washingtonu v Európe“ a z členstva v nej čerpajú výhody len Spojené štáty (SP12/24). Ako jediné východisko sa ponúka podpora politikov ako líderky francúzskeho Národného frontu, Marine Le Pen, ktorí národné

¹⁸⁵ Ide o tzv. agenda-setting rolu médií, kedy médiá nastoľujú témy, ktoré sa stávajú predmetom verejnej diskuse. Viď. Škodová 2008: str. 12

¹⁸⁶ Ide pritom predovšetkým o prípady Turecka po pokuse o vojenský prevrat či Francúzska v období pred prezidentskými voľbami (v máji 2017).

štáty „oslobodia z otroctva“ NATO a EÚ. V tejto súvislosti navyše propagandisti vo svojom diskurze zdôrazňujú vytváranú konštrukciu názorom verejnosti na Západe (čo bude predmetom podrobnejšej analýzy pri ďalšej subtematickej kategórii), ktorá sa čoraz intenzívnejšie ozýva proti NATO a napríklad v prípade Nemecka (SN10/11) sa dožaduje úplného stiahnutia zo všetkých zahraničných misií a radikálneho zmenšenia vojenských rozpočtov.

4.1.3 Obyvatelia vs. politické a finančné elity Západu

Dôležité miesto v diskurze prokremeľských webov zastáva konštruovanie reality, v ktorej západné spoločnosti nie sú fungujúcimi demokraciami a v ktorej masy na Západe žijú pod útlakom elít. Skutočnú moc v západných štátoch tohto alternatívneho sveta nemajú vo svojich rukách ich občania, ale politické či finančné elity, príp. iné tajuplné entity v pozadí politického diania a „obyčajní ľudia“ nemôžu status quo nijako zmeniť. Na rozdiel od propagandistického obsahu skúmaného v predošlej analytickej kategórii v tomto prípade ide teda o prezentáciu Západu ako samého o sebe neperspektívneho, neutešivého a voči vlastným občanom nepriateľsky nastaveného civilizačného okruhu, ktorý sa spreneveril svojim navonok deklarovateľným hodnotám spojeným s demokraciou a ochranou ľudských práv. Podstatu tohto prvku prokremeľského diskurzu dobre zhrňuje nasledujúci úryvok článku zo spravodajskej rubriky portálu Sputnik Česká republika, ktorý je postavený výlučne na citácii a parafrázach ruského prezidenta Vladimira Putina.

„Všetchny atributy demokracie jsou v současných státech najevo, ale reálně nemá většina občanů vliv na mocenské orgány, prohlásil prezident RF Vladimir Putin v projevu na plenárním zasedání mezinárodního diskusního klubu Valdaj.“ (SP10/27)

Silne tematizovanou v spravodajstve prokremeľských dezinformačných serverov bola v priebehu sledovaného obdobia kampaň pred prezidentskými voľbami v USA a následná voľba prezidenta. Túto tému by bolo možné zaradiť do viacerých analytických kategórií zároveň, naratív boja „obyčajných ľudí“ proti súkolesiu moci elít a politickému establishmentu však bol najvýraznejší a zaznamenával v priebehu mesiacov kontinuálny vývoj. Propagandisti sprvoti konštruovali obraz Trumpa ako bojovníka proti establishmentu, ktorý síce nemá šancu zvíťaziť proti elitám, no úspešne zastupuje pracujúce masy v boji proti elitám a nimi podporovaného globalizmu

(AC06/29). Proti Trumpovmu politickému ťaženiu však stojí súčasný silný politický establishment na čele s prezidentom Obamom, pri ktorého konštrukcii prokremel'ská propaganda do svojho diskurzu začleňuje i viaceré tzv. konšpiračných teórií¹⁸⁷ o všemocnosti a neohrozenosti etablovaných elít.

S približujúcimi sa voľbami sa na sledovaných serveroch začali frekventovanejšie objavovať články spochybňujúce férovosť volieb a šance Donalda Trumpa ako skutočného zástupcu ľudu na víťazstvo. Prokremel'ské weby na jednej strane konštruovali obraz amerického pracujúceho ľudu, ktorý si neželá pokračovanie dovtedajšej agresívnej zahraničnej politiky USA a podporuje Trumpovu kandidatúru, na druhej strane však pripravovali pôdu pre prehru Donalda Trumpa kvôli zamýšľanej mechanickej úprave volebných prístrojov (AC10/30) s tým, že „oligarchovia plánujú ukradnúť voľby“, pretože v prípade týchto volieb na rozdiel od minulosti jedného z kandidátov, Trumpa, „nevlastnia“ a jeho víťazstvo nemôžu pripustiť. Svedectvo „expertky na falšovanie volebných výsledkov“ je zas použité pri tvrdení, že k „najväčšiemu podvodu v dejinách volieb“ dôjde vďaka existencii „tajného software“ na zmanipulovanie výsledkov kľúčových volieb (AC11/08).

V priebehu konania volieb, v ktorých Trump ako kandidát na prezidenta víťazil, sa prokremel'ská propaganda k naratívu falšovania volieb v prospech establishmentu už nevracala, naopak, objavovali sa články posilňujúce konštrukciu Trumpa ako advokáta más proti Washingtonu, nakoľko „experti hovoria“ o účinnej „vzbure robotníckej triedy proti elite“ (AC11/9). Trump tak vo voľbách vyhral aj napriek odporu vplyvných elít či „obrovskému tlaku zo strany amerických a svetových médií“ (SP11/09a). Z hľadiska agenda-setting role prokremel'ských webov je okrem toho možné v ich diskurze identifikovať ciele nastoľovanie témy vzťahov USA s Ruskom ako kľúčovej témy kampane – „*Trump vyhrál volby proto, protože dal jasně najevo respekt k Putinovi*“ (AC11/10). Spochybňovanie férovosti volieb, amerického volebného systému a tým i stavu demokracie na Západe však ostávalo súčasťou diskurzu sledovaných médií ešte i v období bezprostredne po voľbách, pretože nástupu ľudového Trumpa k moci má zabrániť manipulácia voliteľov establishmentom, na ktorých je vyvíjaný obrovský nátlak, aby za Trumpa nehlasovali,

¹⁸⁷ Tie sa rýchlo šíria najmä prostredníctvom sociálnych sietí a majú „zásadné implikácie“ pre národnú bezpečnosť. Vid'. Vera Zakem 2017

a to „hlavne v Texase, ktorý disponuje 38 voliteľmi a kde má veľký vplyv George Soros“ (AC12/01a).

Svoje stále miesto v diskurze prokremel'skej propagandy pri vytváraní obrazu politickej reality na Západe malo pritom i v priebehu prezidentskej kampane i líčenie západných politických elít ako jednoliateho skorumpovaného celku, ktorý nemá dôveru domáceho obyvateľstva. Na vytvorenie tejto konštrukcie, ako ilustruje aj nasledujúci úryvok, slúžia rôzne rečnícke figúry, opakovanie téz o skorumpovanosti, sprenevere demokratickým hodnotám a nedôveryhodnosti amerických politikov, pejoratíva, zovšeobecňovania a v neposlednom rade nálepkovanie, ktoré majú v publiku vyvolať apatiu či negatívne emócie a rozhorčenie voči politikom en bloc¹⁸⁸.

„(...) zkorumpované partaje Republikánů a Demokratů prolezlé nepotismem, klany a politickou a ekonomickou korupcí už Američany nelákají. Stále více občanů chce mít v zemi politickou alternativu. (...) Systém dvou stran se v myslích Američanů přežil, protože je úplně jedno, koho z těch dvou komediantů volíte.“ (SN09/20)

Vykreslenie politickej scény a vzájomného vzťahu medzi politikmi a občanmi je podobné i v prípade Európy, zovšeobecnenia, nálepkovanie a vyvolávanie emócií fungujú obdobne.

„Po desetiletí vychovávaly vlády, a opět je jedno jestli tam seděl socialista či konzervativec, své evropské národy k morální zbabělosti, srabství a neodporování zlu. Lidé byli vychováni od 1945 k systému, který jim za to nabídl sociální pohodlí. V Římě tomu říkali chéb a hry.“ (SN11/04)

V prípade spravodajstva z Európy tri analyzované prokremel'ské portály využívali na konštruovanie konfliktu medzi politickými elitami a obyvateľstvom európskych štátov viaceró prvkov. Ako jeden z dominantných prvkov sa spomedzi nich vyčleňuje skupina naratívov o tzv. migračnej kríze v Európe, ktorú prokremel'ská propaganda popri prezentácii vnútorného rozvratu európskych spoločností využíva aj ako plochu na konštrukciu reality, v ktorej sú priania širokých mas v príkrom rozpore s praktickým výkonom politiky politickými elitami. Za týmto účelom propaganda pri informovaní o vývoji volebných preferencií v jednotlivých štátoch selektívne prináša správy len o poklese podpory politikov a politických strán, ktorí sú

¹⁸⁸ Podľa analýzy Vejvodovej (2016) bolo vyvolanie rozhorčenia najčastejšou emóciou vyvolanou medzi percipientmi prokremel'skej propagandy v rámci vzorky, ktorú autorka podrobila výskumu.

za spôsobenie tejto krízy vinení, pričom kľúčovou je postava Angely Merkelovej, ktorej podpora sa neustále prepadá a polovica obyvateľstva je proti pokračovaniu jej vlády (AC08/28a). Na opačnej strane barikády stoja politické hnutia bojujúce proti politickému establishmentu vnucujúcemu obyvateľom západu „islamizáciu“, ktoré dosahujú rekordné čísla alebo sa „betónujú na svojich pozíciách“ (AC09/26). V prípade, že podpora nemeckej kancelárky naopak rastie a prokremel'ská propaganda to vo svojom obsahu reflektuje, v ňou konštruovanej realite ide o nečakaný jav, pevnosť jej podpory medzi obyvateľmi zostáva „otvorenou otázkou“ a popularita političky je vysvetľovaná tým, že „němečtí voliči jsou konzervativní a bojí se změn“ (SP07/25).

Súčasťou v diskurze prokremel'skej propagandy konštruovanej politicko-spoločenskej reality Západu sú taktiež častým javom protesty a demonštrácie namierené proti elitám, ktoré vyjadrujú nesúhlas s výkonom konkrétnych politikov, osobami politikov či v rôznych formách s globalizmom. Môže ísť pritom o boj za „zdravý rozum“ a proti globalistickému Transatlantickému obchodnému a investičnému partnerstvu (TTIP), ktoré by viedlo k „masívnemu uchopeniu moci korporáciami“ (SN08/31), pričom v spravodajstve webu Sputnik Česká republika dostáva v článku (SP09/17) priestor opäť len jedna strana názorového sporu, protestujúci; ako aj o protest proti konkrétnemu politikovi (SN08/25), pričom protest akokoľvek početnej skupiny jednotlivcov je konštruovaný ako „odpor obyvateľov“. Na druhej strane protesty odporujúce základným naratívom prokremel'skej propagandy, odporujúce konštrukcii obyvateľstva Západu ako podporovateľa etablovaných politických elit propagandisti líčia opačne. Protesty proti zvoleniu Donalda Trumpa v novembrových voľbách už nie som „hlasom rozumu“ ale „násilným extrémizmom“ (SN11/15b), ktorý sa však i dal predvídať, nakoľko „proti-Trumpovská fronta“ je v symbolickom svete prokremel'skej propagandy „ďaleko od toho byť tolerantná a mierová.“ Financovanie a organizácia týchto protestov je pritom zabezpečená „podľa zistení médií“ nevládnou organizáciu Progress Unity Fund (SP11/13) alebo protesty „režiuje za scénou“ jediná osoba, „ultra-liberálny miliardár“ George Soros (AC11/11). Možnosť spontánnych a neorganizovaných protestov máš, ktorých protestné hlasy by neboli v súlade s naratívami v alternatívnom svete konštruovanom prokremel'skou propagandou, neexistuje.

Konštrukcia mimoriadne vplyvných – avšak pred zrakom verejnosti dobre skrytých – elít, ktoré stoja v pozadí všetkého politického diania na Západe a namiesto vôle ľudu vládnu politikom, však tvorí v diskurze prokremel'ských propagandistov podstatne širšiu štruktúru zasahujúcu okrem politických procesov i do bezpečnostnej politiky, ekonomických a sociálnych vzťahov. V nasledujúcom úryvku je tento symbolický svet obsiahnutý spolu s konštrukciou urgentnej a fatálnej hrozby, ktorá vyvoláva bezprostredného ohrozenia (strata 75-90% majetku). Ako bolo konštatované v teoretickej časti práce, prijatie propagandistického obsahu publikom je závislé i od „emočného ovzdušia“.¹⁸⁹

„Většina normálních občanů nemá potuchy, jak obrovské přerozdělování majetku nastalo v posledních pěti letech. Hrozí, že většina občanů, zejména ti, co se považují za střední třídu, může přijít o 75-90% svého majetku. (...) Chudoba nepadá s nebe. Mají ji na svědomí ti, kteří ovládají finanční systém. Ani zvolení Donalda Trumpa tento systém nezmění. Většina držitelů velkého majetku – tedy ono 1% světové populace, k němu nepřišla šikovným investováním, svou pílí nebo schopnostmi, ale díky enormní úvěrové emisi podněcené Fedem, Evropskou centrální bankou a dalšími centrálními bankami západního civilizačního okruhu (...).“ (SN12/01)

Obraz polického rozhodovania, v ktorom skutočnú politickú moc nemajú v rukách občania Západu – voliči, ale o všetkom rozhodujú finančné, politické a iné elity narába s obrovským množstvom rôznych naratívov, konšpiračných teórií, v ktorých diskurz prokremel'skej propagandy nachádza (často úplne ad hoc) implicitnú či explicitnú oporu pre konštruovanie skrytých elít oberajúcich o moc ľud. Týmito utajenými aktérmi držiacimi všetku politickú moc na Západe môu byť ako rôzne zoskupenia, ktorých pôvod sa odvodzuje pomocou konšpiračných teórií, o. i. „Trilaterálna komisia“, ktorej „vplyv je obrovský“, no napriek tomu, že existuje už od roku 1973, zostáva prakticky zabudnutá (SN09/08); alebo sú to mimoriadne vplyvní jednotlivci, o. i. už zmieňovaní George Soros stojaci za rôznymi „vopred premyslenými podvratnými operáciami“, ktorých základy „národy Západu“ nechápu (SN09/07), po prípade celé rodiny, „stínové sily za Novým svetovým rádom“, ktorých príslušníci ovládajú kľúčové politické a ekonomické inštitúcie Západu, vrátane celého washingtonského establishmentu a kľúčovej časti finančného sektora USA a Západnej Európy.

¹⁸⁹ McQuail 2009: str. 548

Ide teda o konštrukciu paralelnej alternatívnej reality¹⁹⁰ fungujúcej de facto popri tom svete, ktorý účelovo konštruuje Západ. Vo väčšine týchto prípadov je pritom diskurz prokremel'skej propagandy apelatívny, silne emočne zafarbený a nakoľko táto časť konštruovaného symbolického sveta stojaca na sebe často nezávislých naratívoch či vzájomne sa slabo dopĺňajúcich konšpiračných teóriách vytvára iba limitovane koherentnú štruktúru. Pri popise praktík týchto elít je spravidla akcentovaná nejasnosť, zahmlenosť a neprehľadnosť procesov, ku ktorým sa referuje. Symbolický svet, v ktorom demokracie na Západe fatálne zlyhávajú, apelatívnosť a prítomné emočné podfarbenie sa v diskurze prokremel'ských webov následne spájajú s prezentovaním súčasného stavu ako zlomovej situácie, kedy dochádza k aktívnemu boju proti elitám (napr. víťazstvo D. Trumpa v prezidentských voľbách v USA v nasledujúcom úryvku), ktorým status quo (napríklad budovanie New world order – Nového svetového poriadku) vyhovuje.

„ (...) Putin věří, že výsledek amerických voleb ukazuje, že zkázonosná agenda globalistů je u skutečných lidí hluboce nepopulární (...) „Americký lid se postavil médiím, bankám, establishmentu, vše bylo proti nim, oni ale řekli, bylo toho dost. Chtějí změnu.“ Putin v roce 2016 slíbil, že Nový světový řád zničí a vypadá to, že lidé celého světa se začínají probouzet a souznít s jeho cílem. (...) Všechny ty elity – politici, bankéři, ekonomové, celebrity – lidem říkaly, ať volí NWO zvoleného kandidáta Hillary Clinton. Ale lidé se už probudili.“ (AC11/13)

4.2 Rusko – ochranca poriadku a garant mieru

V opozícii ku konštrukcii Západu v diskurze prokremel'ských webov v ČR je budovaný obraz Ruska. Deje sa tak na základoch zreteľnej a nezakrývanej dichotómie my (Rusko) vs. oni (Západ).

¹⁹⁰ Vytváranie paralelného alternatívneho sveta a jeho pretláčanie do dominantného diskurzu zaraďuje medzi hlavné ciele prokremel'skej propagandy i Herd (2016): str. 12.

Je snad Erdogan přítelem Ruska? Samozřejmě, že ne. Je naším nepřitelem. Dnes je ale rozzuřený na USA. A „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“. (...) Přinejmenším prozatím nás má Erdogan na své straně a pučisté mají na své straně CIA. (AC07/24)

Kým Západ je prokremel'skou propagandou líčený ako upadajúci a napriek tomu expanzionistický civilizačný okruh, ktorého obyvatelia majú len obmedzený vplyv na politické dianie, pretože všetky zásadné procesy sú riadené mocenskými elitami, Rusko má v diskurze prokremel'ských spravodajských serverov priestor ako mieru-milovná a do budúca veľmi perspektívna veľmoc. Obraz Ruska síce nie je úplne čierno-biely, Kremel' však v realite konštruovanou propagandou vždy iba reaguje na expanziu a vojenské provokácie Západu, bazíruje na dodržiavaní medzinárodného práva a dbá na ochranu tzv. tradičných hodnôt. Prokremel'ská propaganda sa pritom pri výstavbe dichotómie a vymedzenia voči Západu často odvoláva na pôsobenie „západnej propagandy“, ktorú je potrebné vytlačiť aktívnym vyvracaním a potláčaním jej antagonistických propagandistických obsahov. V istom zmysle teda možno hovoriť o pôsobení propagandy a kontrapropagady, čo je „čoraz významnejším sprievodným javom“ propagandistickej činnosti¹⁹¹

Na základe typológie propagandy predstavenej v teoretickej časti práce možno teda hovoriť o tzv. bielej propagande¹⁹². Cieľom propagandistu je prostredníctvom selektívneho výberu informácií vytvoriť pozitívny obraz o určitej skutočnosti, pričom skreslenie pri samotnom podávaní vybraných informácií môže byť v prípade bielej propagandy iba minimálne¹⁹³.

4.2.1 Rusko iba reaguje na agresiu Západu

Kľúčovým prvkom v diskurze prokremel'ských webov v ČR je konštrukcia Ruska ako veľmoci, ktorá je protiváhou vojnychtivého a agresívneho Západu a ktorá sa všemožne usiluje o zachovanie mieru a vždy zásadne iba reaguje na expanzívnu a prvokoatívnu politiku Západu¹⁹⁴, predovšetkým USA a NATO. „Rusko má své armády vždy na ruském území“ (SN07/18).

¹⁹¹ Reifová 2004: str. 194

¹⁹² Jowett, O'Donnell 2012: str. 17 - 21

¹⁹³ MacDonald 2007: 33

¹⁹⁴ na základe vlastnej analýzy konštatuje o. i. Smoleňová 2016: str. 7-9

Ako bolo bližšie rozvedené v rámci predošlej analytickej kategórie, štáty Západu na čele s USA sú prokremel'skou propagandou vykresľované ako aktéri medzinárodných vzťahov, ktorí Rusko neustále bezpečnostne ohrozujú a provokujú. Propaganda pracuje s naratívom „obkľúčovania Ruska“ Alianciou (SN07/18), ktorá sa k Rusku približuje jednak rozširovaním svojej členskej základne ako i premiestňovaním svojich vojenských kapacít k hraniciam Ruska. Týmto spôsobom Západ eskaluje napätie v rôznych častiach sveta, v druhej polovici roka 2016 však išlo predovšetkým o ohrozovanie Ruska na jeho západnej hranici, hlavne na hraniciach s troma pobaltskými štátmi. Kým rozmiestňovanie vojenských kapacít NATO v blízkosti hraníc s Ruskom je aktom agresie, obdobné postupy Ruska sú vykresľované ako čisto defenzívna reakcia. Rozhodnutie o nasadení „obranného raketového systému S-400“ s balistickými strelami Iskander v najzápadnejšom ruskom regióne, v enkláve okolo Kaliningradu, neďaleko hraníc s pobaltskými štátmi je podávané ako „odpoveď na prípravy Washingtonu zriadiť americký protiraketový štít v Európe“ a „protiopatrenia v reakcii na expanziu NATO“ (SN11/22). „*Rusko nehodlá zaútočiť na žiadnu zemi Severoatlantické aliance*“ (SN12/20).

Podobným spôsobom bola v diskurze propagandy v rámci naratívu o „obkľúčovaní“ hraníc Ruska agresívnou NATO uchopená i debata o prípadnom vstupe ďalšej krajiny regiónu, Fínska, do Aliancie (SP07/02). Rusko je v tomto prípade opäť líčené ako aktér, ktorý si neželá, aby bol status quo narušený, avšak pokiaľ fínske ozbrojené sily „už nebudú nezávislé“ a „zvrchované v pravom zmysle slova“, Moskva bude nútená reagovať. Portál Sputnik Česká republika pritom vo svojom článku sugestívne využíva citácie výhradne Vladimira Putina a názor predstaviteľov Fínska či NATO sa v texte neobjavuje. Obdobný potup portál využíva i v ďalšom spravodajskom článku, v ktorom konštruje obraz ruskej zahraničnej politiky založený na „hľadaní priateľských vzťahov so zahraničnými partnermi“, a citácie ruského prezidenta dopĺňa vyjadreniami českých a slovenských politikov raziacich v predmetných otázkach zahraničnej politiky de facto ten istý diskurz ako prokremel'ské weby v ČR opierajúc sa o symbolický svet, v ktorom sú všetky vojenské aktivity Ruska defenzívnymi opatreniami v reakcii na provokácie a agresiu imperialistického Západu.

„Dlouhodobě tvrdím, že Rusko reaguje na expanzivní kroky Západu a dělá to z defenzivních a ne ofenzivních důvodů. Přesto věřím tomu, že Rusko nehledá nepřátele“

a my bychom rovněž měli dělat vše proto, abychom s Ruskem přátelsky spolupracovali.“ (SP12/01a)

Hoci ide opäť o článok zaradený do spravodajskej rubriky, stanoviská z iných názorových pozícií v ňom nijaký priestor nedostávajú a prezentované sú len vyjadrenia zapadajúce do razeného prokremeského diskurzu. Faktickosť a objektivita spravodajstva sa pritom vo všeobecnosti zakladá na prezentovaní informácií, ktoré sú podávané bez akýchkoľvek hodnotiacich prívěskov a komentárov¹⁹⁵.

Na podporu konštruovaného obrazu Ruska ako (nielen) na Pobaltí čisto defenzívne postupujúcej veľmoci, ktorá sa ozbrojených konfliktov nikdy nezúčastňuje v roli agresora, je prokremel'skými webmi využívaný i naratív o potrebe ochrany rusky hovoriacich menšín v jednotlivých štátoch. Tento tematický prvok sa do obsahu prokremel'ských webov dostáva i v podobe „obavy“ Západu pred vojenským angažovaním sa Ruska v pobaltskom priestore (SP10/17b) s cieľom zakročiť v záujme ochrany rusky hovoriacich obyvateľov. Na obdobných princípoch prokremel'ská propaganda argumentuje i v prípade ruského vojenského angažovania na Kryme, ktoré (na rozdiel od svojho diskurzu v roku 2014¹⁹⁶) otvorene priznáva a obdobne ho vysvetľuje ruským záujmom ochrániť rusky hovoriace, resp. v „s Ruskom sympatizujúce“ obyvateľstvo Krymu a zabrániť tajným plánom Aliancie vedenej USA vybudovať na ukrajinskom polostrove vojenskú základňu s raketovými systémami Patriot (SN08/02). Rusko tak v tomto prípade síce vojensky nezakročilo v priamej reakcii na inú vojenskú akciu Západu, avšak v diskurze prokremel'skej propagandy má angažovanie sa ruských ozbrojených síl na Kryme miesto ako stratigický preventívny krok voči hroziacej agresii Západu, ktorá by destabilizovala mocenské usporiadanie. Pokiaľ by Rusko tento krok neučinilo, polostrova by sa vojensky zmocnili v súlade so svojimi tajnými plánmi Spojené štáty. Svoje tvrdenia pritom článok, na ktorý je referované (t.j. SN08/02), nevzťahuje k nijakému konkrétnemu zdroju, ale odoláva sa na „všeobecne známe skutočnosti“, „fakty, ktoré neboli žiadnym tajomstvom“ či na tvrdenia „mnohých expertov“, čím sa táto naratívna štruktúra približuje v predošlej analytickej kategórii zmieňovaným konšpiračným teóriám. Sčasti – i keď v odlišnom meradle – pritom je možné tento prístup prirovnať k jednému zo štyroch

¹⁹⁵ McQuail 2009: str. 212

¹⁹⁶ Vid'. napr. AC24.cz 5.9.2014: <http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/4763-vice-lzi-z-nato-ruska-agrese-proti-ukrajine-ohrozuje-nasi-svobodu-bezpecnost-a-prosperitu>

mechanizmov ustanovovania moci skrze diskurz, ako ich vymedzil van Dijk (1989)¹⁹⁷, a to k ovplyvňovaniu budúceho jednania prostredníctvom deskripcií možných budúcich udalostí, ktoré sú obsiahnuté v programoch, plánoch či varovaniach. Na uvedené neskôr spravodajstvo prokremel'ských webov nadviazalo pri informovaní o rozmiestňovaní raketových systémov S-400 na Kryme, ktoré bolo prezentované ako „celkom jednoznačná odpoveď plánovanému nárastu síl Severoatlantickej aliancie v Čiernom mori“ (AC07/16), teda vojenský krok rýdzo defenzívneho charakteru.

Obraz Ruska ako veľmoci, ktorá sa vojensky angažuje výlučne v reakcii na agresiu iných aktérov je v diskurze prokremel'ských webov sporadicky podkladaný i odkazom na históriu, predovšetkým éru Sovietskeho zväzu. Rusko je v tomto prípade chápané ako priamy nástupca ZSSR nadväzujúci na jeho zahraničnú politiku. Dezinformačnou metódou sa v tomto prípade často stáva vytrhnutie správ z kontextu¹⁹⁸, t.j. zamlčanie významných častí kontextu, ktoré menia celkové vyznenie podávaných informácií. V nasledujúcom úryvku taktiež nechýba nezriedkavý apel „alternatívnych“ spravodajských webov na snahu pátrať po „skutočnej pravde“ a osvojovanie si významov z alternatívneho symbolického sveta diskurzu prokremel'ských webov, ktoré sú „exkluzívne“ prístupné len čitateľom týchto portálov.

Sovětský svaz nikdy nenapadl a neokupoval žádnou část Polska! (...) Pravda je totiž taková, že Poláci od roku 1921 do roku 1939 okupovali půlku Ukrajiny a zřídili tam koncentrační tábory, ve kterých brutálně mučili zajaté ruské vojáky (...) Sovětský svaz nemohl napadnout a obsadit část Polska, jak nám tvrdí podvodníci, manipulátoři a lháři, nýbrž jen osvobodil Polskem okupovanou část Ukrajiny a zabránil tím (na dva roky) její okupaci nacistickým Německem, které zabralo opravdové Polsko“
(SN10/24).

Okrem defenzívnej reakcie Ruska na vojenské provokácie Západu je súčasťou naratívnej konštrukcie prokremel'ských spravodajských serverov pri vytváraní obrazu mierumilovnej zahraničnej politiky Kremľa i ekonomická oblasť, konkr. ekonomické sankcie. V tomto prípade sa v diskurze opakujú podobné vzorce ako v prípade vojensko-bezpečnostných otázok: ekonomické sankcie sú pre Rusko striktné defenzívny nástroj, ktorý aplikuje iba v reakcii na obdobné sankcie Západu, ktoré

¹⁹⁷ van Dijk 1989: str. 25 – 26

¹⁹⁸ Jedna z dezinformačných metód prokremel'ských propagandistických webov indentifikovaná i v správe „Manipulační techniky dezinformačních webů“ (Evropské hodnoty, 2016)

sú primárnym pôvodcom konfliktu. „*Nejednoduchá situace na svetovej aréne nebráni Rusku ve vedení nanejvýš klidné a efektivní obranné hry na ekonomické frontě*“ (SP07/27).

Ako ilustruje nasledujúci úryvok, nie angažovanie Ruska v konflikte na Ukrajine, ale následné sankcie uvalené EÚ a USA na Rusko v roku 2014 sú prezentované ako spúšťač „špirály“, v ktorej nasledovali odvetné sankcie Ruska proti Západu a následné predĺžovanie sankcii Západu proti Rusku. „Situácia na Ukrajine“ je v takto konštruovanom svete iba kontextom na doplnenie celkového obrazu, nie počiatkom zavádzania sankcii a následných odvetných sankcií. Obraz zahraničnej politiky Kremľa je tak opäť striktne defenzívny a reakčný.

Vztahy mezi Ruskem a Západem se zhoršily v souvislosti se situací na Ukrajině. Koncem července 2014 EU a USA přešly od sankcí proti jednotlivým fyzickým osobám a společností k opatřením proti celým sektorům ruské ekonomiky. Jako odvetné opatření Rusko omezilo dovoz potravinářských výrobků ze zemí, které zavedly sankce.
(SP11/22)

Obdobný vzorec je uplatnený taktiež v prípade diplomatických sankcií pri vyhodení ruských diplomatov z USA administratívou prezidenta Obamu v závere roka 2016. Zahranično-politické nástroje aplikované Spojenými štátmi sú i v tomto prípade v diskurze prokremel'ských webov v ČR prvotným pôvodcom napätia v rusko-amerických vzťahoch. Americká strana síce – ako prokremel'ské weby netaja – zdôvodňuje uvalenie sankcii zasahovaním Ruska do priebehu prezidentských volieb USA, ako je však v tejto naratívnej konštrukcii zdôrazňované, svoje obvinenie nepodkladá dôkazmi (SP12/30a) a význam sankcií uvalených na Rusko sa tým posúva do roviny ofenzívneho kroku. „Nové nepriateľské kroky“ Obamovej vlády sú provokačné a škodia „celému komplexu medzinárodných vzťahov.“ Rusko je v tejto naratívnej konštrukcii opäť obeťou a nie pôvodcom agresie, no musí si ponechať „právo na odvetné opatrenia“ (SP12/30a). K nijakým protiopatreniam ale v tomto prípade nedochádza, Rusko uskutočňuje „odvážny kúsok“ a veľkoryso „odmieta odvetné opatrenia“ a v záujme deeskalácie napätia vo vzťahoch s Washingtonom.

Zdrženlivá reakce ruského prezidenta na nové sankce ze strany USA, odmítnutí odvetných opatření a pozvání dětí amerických diplomatů na oslavu nového roku – to je pro Obamu skutečné ponížení, domnívá se bývalý ředitel moskevské kanceláře CNN

a hlavní expert na Rusko Jill Doughertyová. Podle jejích slov ruské vedení prostě ignorovalo nepřátelské kroky Washingtonu. (AC12/30)

Rusko sa týmto krokom dostáva so svojou politikou do diskurzom prokremel'ských webov účinne podporovaného morálne superiórneho postavenia, nakoľko „bralo do úvahy záujmy pracovníkov amerických diplomatických úradov a ich detí“ a nepodniklo protiopatrenia obdobné krokom Spojených štátov, hoci „ruská strana má plné právo na adekvátnu reakciu“ (SP12/30b).

Odkazy na morálne hodnoty sú pri konštrukcii obrazu defenzívnosti ruskej zahraničnej politiky pevnou súčasťou diskurzu prokremel'ských spravodajských portálov. V prípade, že Rusko podniká vojenské či ekonomické opatrenia namierené proti EÚ, NATO, USA či jednotlivým krajinám Západu, ako už bolo načrtnuté, koná výhradne recipročne a na „spravodlivú“ reakciu má svoj „nárok“, no ani toto právo nevyužíva v každom prípade. V prípade, že Rusko má takú možnosť, podľa tohto naratívu prokremel'skej propagandy sa Rusko na vedení konfrontačnej politiky vôbec nezúčastňuje. Eminentným záujmom Kremľa je v takto konštruovanom svete možným konfliktom so Západom predchádzať a na provokácie či agresiu reagovať len v prípadoch nevyhnutnosti. Inak ruská zahraničná politika iba apeluje na ukončenie agresie alebo provokácií voči Rusku a nijako do konfrontácie nevstupuje. V tomto prípade teda ide o zreteľný príklad využitia tzv. bielej propagandy.

Putin dnes nepožaduje žádnou omluvu, žádné vysvětlení nebo propuštění ruských občanů z amerických věznic. Zcela jasně ale požaduje zrušení všech sankcí ve vztahu k Rusku, kompenzaci nejenom za sankce proti Rusku, ale i za proti-sankce Ruska, zrušení zákona Magnitského, podstatné snížení vojenské přítomnosti USA ve východní Evropě, zřeknutí se konfrontační politiky s Moskvou a další. (AC10/09)

Napriek uvedenému je v tomto moralistickom naratíve ponechávaný i priestor na zmenu ruského stanoviska (SN11/01), nakoľko Rusko môže „stratiť trpezlivosť“ a napriek dobrej vôli opustiť svoje apelatívne pasívne pozície pristúpiť k plnohodnotnejšiemu využitiu vojenských (resp. diplomatických) kapacít, ktoré so zreteľom na zamedzenie eskalácie napätia využíva iba sčasti.

4.2.2 Vnútorne silné Rusko verné „skutočným hodnotám“

V návaznosti na konštrukciu mierumilovného obrazu Ruska ako aktéra v aréne medzinárodných vzťahov je v diskurze prokremel'ských spravodajských webov prítomný dôraz kladený na vnútornú jednotu a morálnu integritu ruskej spoločnosti a jej politických reprezentantov, vernosť „skutočným hodnotám,“ vlastenectvu, tradíciám či náboženskej viere. Na rozdiel od predošlej subkategórie tematickej analýzy sa pritom prokremel'ské weby vo svojom diskurze vyhýbajú určitej miere vágnosti, nakoľko širší ideologický rámec, či sceľujúca ideológia v tomto diskurze nie je prítomná. To, čo McQuail s odkazom na prácu sociológa Gouldnera popisuje ako „pád ideológie“¹⁹⁹ v dôsledku vývoja a nástupu nových komunikačných sietí, je priamo pozorovateľné v diskurze prokremel'ských serverov v ČR, ktorý sa síce opiera o sústavu rôznych naratívnych štruktúr, no stmelujúci ideologický základ tiahnuci sa celou dezinformačnou kampaňou – podobne ako ideológia prítomná v nacistickej či komunistickej propagande v 20. storočí – chýba. Prokremel'ské weby preto vo svojich článkoch narábajú iba s nejasne vymedzenými kategóriami ako „morálka“, „hodnoty“ či „zdravý rozum“, pričom ich výstavba je opäť založená na zreteľnej dichotómii my (Rusko) vs. oni (Západ). Články prokremel'ských portálov túto absenciu ideologického rámca pri konštrukcii svojho symbolického sveta prekrývajú silne emočnými prvkami, ktoré sú v prevahe nad prvkami racionálnymi – čo je, ako konštatuje Reifová (2004) pre súčasnú propagandu typické²⁰⁰.

„Hodnoty“, t.j. pomerne vágne vymedziteľný okruh rôznych noriem a morálnych princípov, ku ktorým sa Rusko podľa svojho obrazu konštruovanom prokremel'skou propagandou hlási, sú spravidla popisované nepriamo alebo je k nim v rôznych obmenách odkazované a prisudzuje sa im morálna nadradenosť iným sústavám hodnôt. Dosahované je to prostredníctvom kontrastu budovaného medzi „hodnotami Západu“ a „hodnotami Ruska“, ktoré sú konštruované silne antagonisticke. Západné hodnoty (resp. hodnoty USA) „väčšina sveta nezdieľa“ a namiesto toho „podozrieva USA z neúprimnosti a nadradenosti“ (AC12/26). Kým za ruské hodnoty sú implicitne či explicitne označované o.i. vlastenectvo, národná hrdosť, potreba sebestačnosti, vernosť tradíciám, úcta k tradičnej rodine, kresťanská, resp. pravoslávna viera, za hodnoty Západu sú podprahovo pejoratívne dosádzané

¹⁹⁹ McQuail 2009: str. 116

²⁰⁰ Reifová 2004: str. 194

„liberálne hodnoty“, ktoré v realite konštruovanej prokremel'skou propagandou Západ vydáva za ľudské práva či humanistické princípy – „práva človeka, práva gay-spoločností, religiózných a etnických menšín, žien, ľudí so zníženými možnosťami“ (SP10/18). Falošnosť týchto hodnôt je v textovej praxi demaskovaná napríklad používaním úvodzoviek pri konštatovaniach o „európskych hodnotách“ či „solidarita“ v súvislosti s migráciou do EÚ v druhej polovici roka 2016. Popisovaný princíp ilustračne zhrňuje nasledujúci úryvok.

„Slova nežádoucí, kterých je potřeba se zbavit nebo je nahradit: vlastenectví, hrdost, soběstačnost (státní i osobní), národ, šetrnost (v souvislosti se spotřebou), nezávislost, Rusko (v jakkoli pozitivní souvislosti), podpora rodiny, tradice, víra, státní suverenita. (...) Oproti tomu podpora všemožných minoritních svazků, které jsou dávány na roveň rodiny. To je dnes běžnou realitou. Samozřejmě vše baleno do vzletných frází o lidských právech a humanitě.“ (SN11/21)

Naratív o pevných ruských hodnotách, ktorým sú ruská spoločnosť a jej politickí reprezentanti verní, je v diskurze prokremel'ských webov podkladaný praktickým výkonom ruskej zahraničnej politiky, ktorá sa o tieto hodnoty opiera a nikdy nekoná v rozpore s nimi. Príkladom je dôraz kladený na obrannú funkciu vojenskej moci a záujem na zachovaní mieru, ako bolo analyzované v predošlej tematickej subkategórii, ako i ruské vojenské angažovanie vo vojne v Sýrii, nakoľko „*Rusko bojuje s teorismem v Sýrii na základě svých hodnot*“ (SP11/16). Článok portálu Sputnik Česká republika vychádza z tvrdení sýrskeho prezidenta, ktoré sú jediným stavebným prvkom textu, hoci nie vždy sú podávané ako parafrázy jeho výrokov alebo citácie jasne vymedzené úvodzovkami. Ruské hodnoty sú v tomto prípade navyše prezentované ako hodnoty – záujmy, ktoré s Ruskom zdieľa väčšina ostatného sveta a ktoré nijakým spôsobom neodporujú princípom medzinárodného práva.

Významnou štruktúrou v rámci časti diskurzu prokremel'ských webov viažucej sa k „ruským hodnotám“ je dôraz kladený na vlastenectvo ako kľúčovú hodnotu ruskej spoločnosti a hodnotu obsiahnutú vo výkone ruskej zahraničnej politiky vládnymi predstaviteľmi, predovšetkým prezidentom Vladimirom Putinom. Napriek neexistencii jednej ideológie, ktorá by stmelovala všetky naratívy prokremel'skej propagandy, hodnota „vlastenectva“ sčasti plní úlohu „vnútorného zjednotiteľa“ výnimočne súdržnej ruskej spoločnosti, ako i úlohu hybnej sily v motiváciách

tvorcov ruskej zahraničnej politiky. Táto kvalita je v obsahu prokremel'ských webov v ČR demonštrovaná o.i. súdržnosťou ruskej spoločnosti, ktorá plne stojí za uvalením odvetných sankcií na Západ po tom, čo sa Západ svojimi sankciami rozhodol poškodiť Rusko. V dôsledku toho začali obyvatelia Ruska viac spotrebúvať domáce produkty ako náhradu potravinového importu z EÚ a spotreba ruského vína sa stala „vecou vlastenectva“ (SP09/15). Nasledujúci úryvok z článku portálu Sputnik Česká republika, ktorý je opäť vystavaný výsostne na citáciách a parafrázach ruského prezidenta, ktoré presne zapadajú do konštrukcie ruskej spoločnosti ako spoločnosti so silnou vnútornou integritou a navonok sa prejavujúcou jednotou.

„Síla Ruska je uvnitř nás samých, je uvnitř našeho národa, v našich lidech, v našich tradicích a naší kultuře, v naší ekonomice, v našem ohromném území a přírodních bohatstvích a ve schopnosti obrany, samozřejmě. Ze všeho nejdůležitější je ale, zcela jistě, jednota našeho národa.“ řekl Putin.“ (SP10/05)

Konštrukcia ruského vlastenectva ako konštitučného prvku ruskej politiky a pôvodcu vnútornej jednoty spoločnosti je v obsahu prokremel'ských portálov podporovaná i nastoľovaním vlastenectva ako relevantnej politikej témy v rámci procesu agenda-setting skrze správy o prípravách „zákona o ruskom národe“ či „roku jednoty ruského národa“ (SP10/31b) alebo o sťahovaní detí ruských diplomatov na ruské školy „späť do vlastí“ ako prejave vlastenectva ruských politických elít (AC10/14). Inými slovami – nakoľko v diskurze propagandy absentuje zjednocujúci ideologický rámec, do prázdneho priestoru vstupujú prokremel'ské weby s nastoľovaním vlastenectva ako témy. V nasledujúcom úryvku je tento zámer dosiahnutý prostredníctvom vyňatia časti prejavu prezidenta Ruska Putina, ktorá sa viaže k vlastenectvu ako zjednocujúcej hodnote ruského ľudu, a podania tohto obsahu ako samostatného spravodajského článku.

„Общанэ се сједнотили, а то видиме, је треба за то подэковат нашим общанум, сједнотили се kolem vlasteneckých hodnot nikoli proto, že jsou se vším spokojeni, že jim vše vyhovuje. Nikoli, obtíží a problémů mají dnes dost. Ale existuje pochopení jejich příčin a hlavně jistota, že spolu je určitě překonáme. Připravenost pracovat pro Rusko, upřímná starost o něj, právě tohle je základem sjednocení.“ řekl Putin.“ (SP12/01b)

Naratívna štruktúra pozostávajúca z konštrukcie „skutočných“ hodnôt, ktoré sú zakotvené v ruskej spoločnosti a ktoré Rusko obhajuje i na medzinárodnej scéne,

plynule prechádza do konštrukcie obrazu ruských politických elít, ktoré sa na rozdiel od politických elít Západu nesprenávajú ľudu (viď. predošlá analytická kategória tematickej analýzy), ale opierajú svoju legitimitu a výkon politiky priamo o vôľu ľuďí. I v takto konštruovanom Rusku síce podľa prokremel'ských webov dochádza ku korupcii či zneužívaniu moci politikmi, ide však iba o individuálne zlyhania, ktoré vládna moc na čele s Putinom dôkladne trestá (AC11/28). Vláda prezidenta Putina, resp. strany Jednotné Rusko tak s razanciou naplňa vôľu ľudu – a to pri zachovávaní princípov demokracie, hoci nejde o takú formu demokracie, ako ju vo svojich naratívoch líči „propaganda Západu.“ V alternatívnom symbolickom svete prokremel'skej propagandy tak vzniká niečo ako „ruská verzia demokracie,“ ktorá kombinuje prvky zastupiteľskej i priamej demokracie so silným vodcovským princípom v osobe osvieteného vládcu. Diskurz prokremel'ských portálov tým pomerne presne naplňa definíciu bielej propagandy podľa O'Donella (2012)²⁰¹, nakoľko prezident Putin nie je v spravodajstve týchto portálov adonizovaný, avšak spravodajstvo týkajúce sa jeho osoby a vlády prechádza dôkladným filtrom a de facto všetky publikované informácie týkajúce sa Putina možno vyhodnotiť ako kladné.

Zdôrazňovaná je i naďalej odlišnosť Ruska od Západu a „nárok“ Ruska na takto alternatívne „vodcovské“ uchopenie konceptu demokracie. „Ruská federácia si vyhradzuje právo si vo svojej krajine vládnuť po svojom a k svojmu vlastnému prospechu, či sa to niekomu páči alebo nie“ (SN09/22a). Prokremel'ská propaganda pritom opäť využíva odkazovanie k historickej ére Sovietskeho zväzu, v tomto prípade (SN09/22a) k príkladu J. Stalina, ako k spôsobu vládnutia „pevnou rukou“, ktorú krajina ako Rusko, na ktorú útočí také veľké množstvo zahraničných nepriateľov, nevyhnutne potrebuje. Pätnásť „úspešných rokov“ vlády Putina podľa tohto naratívu túto potrebu naplňa a rešpektuje princípy demokracie za súčasnej „stabilizácie“ spoločnosti. Okrem historického vzoru v osobe Stalina, na ktorý explicitne odkazuje najmä portál Svobodné noviny, je v tomto diskurze zdôrazňovaný i globálny príklon k „vodcovským formám“ demokracie, ktorý prebieha v súčasnosti.

V poslední době se ve světě stává stále populárnější „kult silných vůdců“, kteří aktivně prosazují myšlenky nacionalismu. Přitom takoví vedoucí činitelé existují jak v autokraciích, tak v demokraciích, a mnozí, jako „svatý ochránce silných vůdců“ Vladimir Putin, úspěšně spojují obě charakteristiky. (...). Dávají přednost řešení

²⁰¹ Jowett, O'Donell 2012: str. 17 - 21

problémů z očí do očí a ne v rámci nějakých mezinárodních institucí nebo práva.

(SP11/04a)

Vo svojej podstate teda nejde len o prezentovanie výhod autoritatívnych prvkov vládnutia v demokracii, ale i o napĺňanie jedného z cieľov prokremel'skej propagandy, tak ako ich vymedzujú Lucas a Pomeranzev (2016)²⁰², ktorým je „mobilizovanie stúpencov Putina“.

4.2.3 Vojenská a ekonomická supervel'moc

V diskurze, v rámci ktorého je Rusko prezentované ako vnútorne silný aktér medzinárodných vzťahov so silnou morálnou integritou, ktorý podniká vojenské kroky vždy iba v reakcii na agresiu iných aktérov, má svoje pevné miesto i zdôrazňovanie jeho obrovskej vojenskej sily a v druhom rade i zdôrazňovanie jeho ekonomického potenciálu. Ako vyplýva i zo záverov analýzy Smoleňovej (2016)²⁰³, prokremel'ská propaganda usiluje o vytvorenie obrazu Ruska ako nie dokonalej, no do budúcnosti veľmi perspektívnej alternatívy Západu. Za týmto účelom prokremel'ské spravodajské weby systematicky do svojho diskurzu pretláčajú naratívy o rastúcej ruskej vojenskej (ako i ekonomickej) sile Ruska, vďaka čomu sa Rusko v takto konštruovanej realite stáva vojensky rovnocenným partnerom Západu, implicitne či explicitne jeho prirodzeným konkurentom, a pre českú zahranično-politickú orientáciu do blízkej budúcnosti veľmi perspektívnou geopolitickou alternatívou.

Častým prvkom objavujúcim sa vo vzorkách dát zo všetkých troch analyzovaných prokremel'ských spravodajských portálov v ČR, je poukazovanie na vyspelosť ruskej vojenskej techniky, účinnosť nových technológií a veľkosť ruskej armády. Články sa v rámci svojho diskurzu usilujú utvoriť pocit ohromenia vojenskou silou ozbrojených síl Ruska, pričom pôsobia i emočne, napríklad používaním citovo zafarbených slov, výkričníkov či kumuláciou superlatív. „*Rusko potvrdilo, že vyzkoušelo zbraň na nových fyzikálních principech, která prý nemá ve světě obdoby!*“ (AC10/13). Priestor na iné než pozitívne informácie o stave ruskej armády v diskurze neexistuje. Ruská armáda je frekventovane spojovaná s prelomovými vedeckými objavmi vo vojensko-technologickej oblasti, ktoré zavádza do praxe. Nové vojenské

²⁰² Lucas, Pomeranzev 2016: str. 33

²⁰³ Smoleňová 2016: str. 7-9

technológie Ruska sú popisované ako „unikátne“ či „jedinečné produkty“ (AC10/10), pričom v striktnom súlade s naratívom o neofenzívnom charaktere ruských ozbrojených síl je zdôrazňovaný ich defenzívny potenciál. Presentovanie vojenských kapacít iných štátov obdobným spôsobom, ako sú adorované ozbrojené sily Ruska, v spravodajstve prokreml'ských webov priestor de facto nemá; výnimkou sú len štáty, ktorým Rusko svoje jedinečné zbraňové systémy dodáva, napríklad Irán, pričom tieto systémy sú spravidla „obranné a nie útočné“ (SN08/30). Naratív o vedecko-technologickej nadradenosti ruskej armády je zároveň podporovaný veľkým záujmom o ruské vojenské technológie na globálnom trhu či úspechmi ruských zbraňových systémov pri nasadení praxi, v sledovanom období najmä vo vojne v Sýrii. Tieto kvality ilustruje nasledujúci úryvok.

„Ruské ministerstvo obrany dokončilo poslednú fázu testovania nejnovějšího systému protitankových rakiet Kornet, ktorý dovede s úplne stejnou efektivitou ničit pozemní i vzdušné cíle včetně vrtulníků a bezpilotních letounů, které je těžké detekovat a ničit...

(...) Dnes se stávají ruské zbraně a vojenská technika velice populární, zvláště v arabských zemích, v Africe a v Asii, kde dochází k ozbrojeným konfliktům.“

(AC08/20)

Informovanie o nových zbraňových systémoch sa pritom vzťahuje predovšetkým k testovaniu či prvému bojovému nasadeniu najnovších zbraní, a len v menšej miere k predchádzajúcemu technologickému vývoju – v tom prípade ide nezriedka o články, ktoré vychádzajú z „prísne tajných informácií“, „informácií, ktoré unikli“, prípadne sa odkazovanie na zdroj nahrádza konštatovaním „hovorí sa“ či „s najväčšou pravdepodobnosťou“ (SN12/08). Obvykle pritom ide o prelomové technológie, ktoré sú vo svetovom meradle unikátom, príp. modifikácie starších systémov osvedčených v praxi. Toto spravodajstvo je zároveň často dopĺňané spektakulárnym vizuálnym či audiovizuálnym obsahom, ktorý ilustruje bezchybné fungovanie danej technológie v praxi. V tejto analýze sa však zameriavame len na články, ktorých výsostným, resp. minimálne dominantným obsahonosným je text, a nie videá či fotografie.

„V roce 2016 ruská armáda získala nejnovější modifikaci systému Buk-M3 navrženého tak, aby fungoval proti jakýmkoli aerobalistickým cílům, včetně manévrování, nenápadným cílům pod intenzivní palbou a proti elektronickým protiopatřením. Podle odborníků tomuto komplexu se v této třídě nic nevyrovná.“

(SN11/29)

Dichotómia my vs. oni, ktorá sa tiahne de facto celou tematickou kategóriou konštrukcie obrazu Ruska, je v tomto prípade subtilnejšia než v dvoch predošlých kategóriách. Na informácie o ruskej armáde prezentované na princípoch bielej propagandy však diskurz prokremel'ských webov implicitne či explicitne nadväzuje vzťahnutím kvalít ruskej armády k medzinárodnému kontextu a jej porovnaním s inými armádami, predovšetkým s vojenskými kapacitami Západu. Ruská armáda v tomto porovnaní vychádza spravidla buď rovnocenne alebo nadradene z hľadiska technologickej prevahy či bojovej pripravenosti, morálky a akcienschopnosti. V symbolickom svete, ktorý je vystavaný na základe tejto dichotómie, tak vojenské letenstvo USA zákonite „bije na poplach kvôli ruským hypersonickým raketám“ či iným inováciám ruských ozbrojených síl v letectve, nakoľko „Amerika stále viac zaostáva za Ruskom a Čínou v technologickej zápase vo vývoji hypersonických rakiet“ (AC12/03). Rusko sa stáva silnejším než „akýkoľvek potenciálny agresor“ a v súlade s naratívom o svojej mierumilovnosti vojenskou veľmocou číslo jeden, ktorá je schopná neohrozene odraziť akýkoľvek útok svojimi primárne defenzívne zameranými a v praxi overenými vojenskými kapacitami (SP12/22b).

„Vojenský novinár Jacques Borde řekl serveru Pravda o nejnovějších zbraních v Rusku – od laseru až po ty elektromagnetické, které daleko předčili jejich americké protějšky. Borde je přesvědčen, že Rusko stojí pevně na špičce seznamu světových zbraní. (...) Nyní se zdá, že může být použit celý systém k obraně ruských tanků. Vytvoří se kolem nich nepronikatelná zóna, která umožní střílet daleko a přesně, i když jsou Rusi vynikající dělostřelci.“ (SN09/22b)

Súčasťou tejto naratívnej štruktúry a budovania dichotómie my vs. oni je popri tom i prostredníctvom agenda-setting procesu nastoľovanie témy pozorného sledovania technologických pokrokov ruskej armády na Západe. Verejnosť, médiá a politické elity Západu v takto konštruovanej realite nenechávajú bez povšimnutia nijakú technologickú inováciu v ruských ozbrojených silách. Predstavenie novej ruskej medzikontinentálnej balistickej strely Sarmat „šokovalo Západ“ a „vyvovalo značný rozruch v západných médiách,“ pričom článok portálu Svobodné noviny (SN11/02) sa odvoláva o.i. na tvrdenie „bývalého špióna“, podľa ktorého „Rusi chcú povedať svetu: sme veľká sila, majte z nás strach a neignorujte nás.“ Ruská vojenská sila na príklade „monštruóznej vojenskej akcie“ v prípade strategického vojenského cvičenia Kaukaz je zas v článku AC24.cz popisovaná na základe reakcii „niektorých novi-

nárov“ či „zástupcu zahraničnej armády“ (AC09/12). Odvolávanie sa na citácie vo svojom odbore nedôveryhodných či neznámych autorít pritom vo všeobecnosti patrí medzi základné dezinformačné praktiky prokremel'ských portálov v ČR²⁰⁴. Menej frekventovane je táto konštrukcia podporovaná i priamymi citáciami predstaviteľov politických a vojenských elít Západu, najčastejšie pri konfrontácii s predstaviteľmi Ruska. Príkladom je prehlásenie prezidenta USA Baracka Obamu v septembri 2016, podľa ktorého Rusko „obnovuje svoju slávu silou“, ktoré je podané v intenciách naratívu o rastúcej vojenskej sile Ruska v kontexte súperenia so Západom, článok portálu Sputnik Česká republika (SP09/12) však opäť poskytuje dominantný priestor vyjadreniam ruského prezidenta Putina zapadajúcim do presadzovaného diskurzu, kým Obama je citovaný jedinou vetou prednesenou na generálnom zhromaždení OSN bez uvedení kontextuálnych súvislostí v jeho prejave.

V diskurze utváranom okolo vojenskej sily Ruska je s ohľadom na cieľ prokremel'skej propagandy konštruovať Rusko ako perspektívneho globálneho hráča akcentovaný dlhodobý rastúci vojenský potenciál krajiny a jej pozitívne vyhliadky do budúcnosti. Popri tom, že ruská armáda prechádza neustálymi technologickými inováciami a jej vojenské kapacity sú čoraz viac efektívnejšie, plány rozvoja pre najbližšie roky sú ešte veľkolepejšie. Do roku 2025 budú ruské ozbrojené sily vybavené „najnovšími vysokopresnými“ zbraňami „budúcej generácie“ (SP11/23a). Do budúcnosti, ktorá je v rámci diskurzu razenou prokremel'skou propagandou prezentovaná ako bezútešná nestabilná realita plná konfliktov²⁰⁵, tak Rusko vstúpi nielen ako morálna autorita, ale aj ako dominantná vojenská veľmoc schopná zaručovať poriadok a udržiavať mier všade vo svete. Ozbrojené sily Ruska dosiahnu v priebehu 10 rokov takú úroveň, ktorá im umožní „čeliť akémukoľvek počtu hrozieb bezpečnosti“ (SP11/07). Budúce ruské vojenské technológie „nebudú mať vo svete konkurenta“ a Rusko bude schopné zabezpečovať mier všade vo svete. Nadväzujúc na tematickú líniu sledujúcu rozklad inštitúcií Západu, vrátane EÚ a NATO, ktorá bola spracovaná v predošlej analytickej kategórii, tak Rusko v blízkej budúcnosti získa ešte silnejšie postavenie ako partner vo vojensko-bezpečnostnej oblasti.

Téma sily Ruska, ktorá je jedným z nosníkov celého diskurzu prokremel'ských spravodajských serverov v ČR, má popri vojenskej dimenzii i svoj ekonomický roz-

²⁰⁴ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016

²⁰⁵ Lucas, Pomerazev 2016: str. 33

mer. Konštrukcia Ruska ako mocnosti sa nezakladá len na jeho mimoriadnej vojenskej sile a ešte väčšom potenciáli do budúcnosti, ale zahŕňa i obraz Ruska, ako ekonomickej veľmoci, ktorá síce musí prekonávať veľké množstvo prekážok, ktoré sú jej na medzinárodnej ekonomickej scéne kladené - vid'. téma ekonomickým sankcií uvalovaných na Rusko sumarizovaná v predošlej subtematickej kategórii – a zároveň prechádzať procesom ekonomických zmien, no jej vyhliadky a predpoklady na ekonomický rast sú nespochybniteľné. Tieto prognózy pritom nemusia byť podložené priamo ruskými zdrojmi, ale sú legitimizované i zahraničím, „analytikmi zo zahraničia“ či „novinovými komentátormi“, ako je to i v nasledujúcom úryvku.

„Novinovní komentátoři jsou přesvědčeni, že po ekonomické stagnaci posledních let nastoupí prudký růst, který začne už v nejbližších měsících. (...) Němečtí podnikatelé také nejednou požadovali přehodnocení sankcí vůči Rusku, ale ukazatele posledního čtvrtletí ukazují postupnou obnovu ekonomických vztahů mezi zeměmi navzdory všem omezením.“ (SP11/26)

Rusko vďaka „15 rokom úspešnej vlády Vladimira Putina“ stabilizovalo svoje hospodárstvo po rozpade Sovietskeho zväzu, centralizovala sa v ňom ekonomická moc štátu, a Rusko z dlhodobého hľadiska nastúpilo jasne rastovú trajektóriu (SN11/11). Zdôrazňovaná je pritom ako ekonomická základňa Ruska spočívajúca predovšetkým vo veľkom nerastnom bohatstve, tak i kapacita sebastačnosti v množstve ekonomických sektorov. Hoci v článkoch prokremel'ských webov v ČR tematizujúcich stav ruskej ekonomiky spravidla chýbajú explanatórne časti zaoberajúce sa štruktúrou ruskej ekonomiky či kontextualizujúce vývoj ruského hospodárstva v globálnych súvislostiach s ohľadom na ekonomický rast iných aktérov, frekventovane využívaným prvkom sú selektívne odkazy na vybrané ekonomické ukazovatele ako napr. rekordný zber pšenice či zvýšenie výnosnosti z osevnej plochy v poľnohospodárstve (SP11/09b). Emočné pôsobenie prokremel'skej propagandy i v tejto tematickej oblasti ilustruje nasledujúci úryvok, ktorý obraz ekonomickej sily Ruska prepája s naratívami spojenými s vojenským konfliktom na Ukrajine.

„Ukrajinci se hrnou do Ruska, ne pro zahraniční kratochvíle, ale aby si opatřili každodenní chléb. Po ukrajinské mládeži teď v Evropě není poptávka, když ta je teď přesycená migranty, ale v Rusku je najít obživu snadné.“ (AC11/07)

Obraz Ruska ako hospodárskej veľmoci, ktorá je v medzinárodných ekonomických a finančných vzťahoch etablovaná ako globálny hráč už v súčasnosti, v diskurze prokremel'ských serverov dopĺňa postavenie Ruska a ruskej meny rubel' v medzinárodnom obchode. V takto konštruovanom svete „experti radia investorom“, aby nakupovali aktíva v rubľoch, pretože z ruskej meny sa stáva nielen čoraz častejšie používaný prostriedok medzinárodných finančných transakcií – a vytláča dominantnú menu medzinárodného obchodu, dolár (SP12/05), ale „v poslednej dobe“ taktiež aktívum zabezpečujúce vďaka svojmu zhodnocovaniu „maximálne zisky“ (SP11/04b).

4.3 Mainstreamové médiá ako manipulatívni aktéri

Česká mediální scéna podléhá propagandě mocenských kruhů (...), vyznění "mainstreamových" médií je tristní. A proto vzniklo AC24, jako alternativa k oficiální ČT24 a spol. (...) AC24 vyzývá k novému promyšlení politiky jako takové. (...) AC24 nepodléhá spirituálním excesům, ale dává prostor emocím, citům, instinktu, energii, snění, utopiím a všem formám lidské potřeby chápat svět nejen z úzkých racionalistických pozic, které zjevně přestávají mít univerzální platnost. ²⁰⁶

Konštrukcia sveta na základe dichotómie „my vs. oni“, ktorá je obsiahnutá v piatom „antikomunistickom filtri propagandy Chomskeho a Hermana a na ktorej bola založená koherencia dvoch diskurzívnych tém analyzovaných v rámci predošlých analytických kategórií, sa sčasti uplatňuje i v prípade ďalšej diskurzívnej témy prokremel'ských webov v ČR, a to pri produkcii obrazu „alternatívnych“ médií ako nositeľov „necenzurovaného“ obsahu v ostrej opozícii k mainstreamovým médiám v ČR i na Západe, ktoré sú ovládané a cenzurované elitami a stávajú sa manipulatívnymi aktérmi.

Mainstreamové médiá v takto konštruovanej realite používajú propagandu k manipulácii verejnej mienky v prospech záujmov Západu. Oponenti politiky Kremľa a ruskej zahraničnej politiky, médiá ako i politický establishment Západu, sú prokremel'skými webmi systematicky vykresľovaní ako slabí, skorumpovaní či agresívni

²⁰⁶ AC24.cz: O projekte. Dotupné online z: <http://www.ac24.cz/zpravy-z-domova/299-podekovani-ctenarum-ac24> (29. 3. 2017)

alebo manipulatívni²⁰⁷aktéri. Ako sumuje Herd (2016)²⁰⁸, prokremel'ská propaganda slúži v princípe štyrom kľúčovým cieľom: (1.) zmiast' a dezorientovať verejnosť na Západe, (2.) posilniť proruské názory, ktoré už existujú, (3.) mobilizovať zástancov Putina a (4.) vytvoriť paralelnú alternatívnu realitu. Spochybňovanie dôveryhodnosti mainstreamových médií a dezorientácia verejnosti na jednej strane, ako i budovanie vlastného obrazu dôveryhodnosti a legitímnosti „alternatívneho“ spravodajstva, plní pri sledovaní týchto štyroch cieľov kľúčovú úlohu. Presadzovanie vlastného symbolického sveta a alternatívneho diskurzu prokremel'skými spravodajskými servermi v ČR prebieha antagonisticky k upevňovaniu či udržiavaniu dominantného diskurzu mainstreamovými médiami. Tretia kategória tematickej analýzy v tejto práci preto sčasti plní i podpornú funkciu pre diskurzívne témy analyzované v rámci dvoch predošlých analytických kategórií, konštrukciu Západu a konštrukciu Ruska, nakoľko presadenie prokremel'ského diskurzu môže prebiehať len na pozadí oslabovania dominantného diskurzu mainstreamových médií. To podporuje i van Dijk (2006), ktorý vymedzuje štyri rôzne diskurzívne štruktúry²⁰⁹, ktoré pomáhajú alternatívny a manipulatívny diskurz upevňovať ako alternatívu voči pôvodnému symbolickému svetu, pričom dve z nich sa vzťahujú k jadrú našej tretej analytickej kategórie: (1) zdôrazňovanie moci, autority či morálnej nadržanosti hovoriacich, resp. ich zdrojov a (4) diskreditácia alternatívnych tvrdení a zdrojov.

Vymedzenie mainstreamových médií prokremel'skou propagandou sa de facto zhoduje so všeobecným chápaním tohto pojmu. Kým Pynnöniemi a Rác (2016)²¹⁰ na základe vlastného výskumu médiá rozdelili v súvislosti s pôsobením prokremel'skej propagandy na štyri skupiny (z toho v dvoch kategóriách identifikovali prítomnosť prokremel'skej propagandy) a medzi mainstreamové „tradičné“ médiá zaradili o.i. české verejnoprávne médiá. Prokremel'ské spravodajské portály konštruujú svet, v ktorom existujú len dve kategórie médií – my a oni, „alternatívne“ nikým necenzurované médiá a silne manipulatívny mainstream v moci elít. Medzi mainstreamové médiá v takto stavanom diskurze patria taktiež o.i. Český rozhlas a Česká televízia, či v globálnom meradle vplyvné „zdroje lži“ CNN, New York Times či Los Angeles Times (SN12/06).

²⁰⁷ Bershidsky 2016

²⁰⁸ Herd 2016: str. 12

²⁰⁹ van Dijk 2006: str. 376

²¹⁰ Pynnöniemi a Rác 2016: str. 279 - 280

4.3.1 Manipulatívne médiá v rukách elít

Základným prvkom diskurzu „alternatívnych“ spravodajských portálov vzťahujúcim sa k dominantným mainstreamovým médiám je dôraz kladený na ich nedôveryhodnosť vyvodzovanú z ich prepojenia na politický establishment či finančné elity, ktoré stoja v ich pozadí, manipulujú ich obsah a využívajú ich ako nástroj vlastnej propagandy. Takto konštruované mainstreamové médiá pomáhajú „šíriť lži ohľadne Aleppa“, rozširujú „dezinformačné informácie“ o akciách ruských ozbrojených síl v Aleppe, pričom ide o „informačnú kampaň“, ktorá sa okrem „západnej tlače“ šíri i v našej tlači na čele so slovenským „mainstreamovým propagandistickým“ denníkom SME (AC12/18). Dezinformácie šírené mediálnym mainstreamom podľa článku portálu C24.cz, na ktorý je odkazované, môže „uviesť na pravú mieru“ až náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl Ruskej federácie, generálporučík Sergej Rudskoj. V súvislosti s postupom sýrskych vládných síl a ruskej armády k Aleppu a jeho obliehaním, západné médiá – podľa naratívu prokremelských webov propagandisti systematicky v ofenzíve proti záujmom Ruska – obvinením Ruska z bombardovania civilného obyvateľstva v Aleppe sledovali len cieľ „odpútať pozornosť západného publika od vlastných problémov.“ Mainstreamové médiá, „hlavní propagandisti hybridnej vojny“, ktoré „vymývajú mozgy stámmiliónov televíznych divákov“ sú popisované ako „ťažké delostrelectvo Anglosasov“, ktoré tvrdo presadzuje svoj propagandistický obsah bez informácií preberaných z ruských tlačových agentúr či televízií, ktoré by ukazovali iný obrázok, takže ide o „absolútnu vojnovú propagandu“ (SP12/16).

Šírenie konšpiračných teórií, ktoré je častou dezinformačnou praxou prokremelských webov v ČR²¹¹, v diskurze prokremelských portálov popri vojrovej propagande, ostrej cenzúre či šíreniu dezinformácií, patrí do koša prívlastkov najčastejšie priradovaných dominantným mainstreamovým médiám. Ku „konšpiračným teóriám sprisahania“ sa v globálnom meradle najčastejšie uchylujú práve „západní politici a médiá“. V článku portálu AC24.cz „10 konšpiračných teórií, ktoré jsou populární na západních mainstreamových mediích“ (AC09/09) sa pritom až päť, resp. šesť príkladov konšpiračných teórií šírených západnými mainstreamovými médiami

²¹¹ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016

nejakým spôsobom vzťahovalo k Rusku, príp. „Kremľu“ či osobe Vladimira Putina. Badateľným je tak opäť i proces agenda-setting, prostredníctvom ktorého prokremel'ská propaganda nastoľuje určité diskurzívne témy ako relevantné a implicitne ich vykresľuje ako kľúčové témy i západných médií.

Jednotlivé dezinformačné techniky – či dokonca nepokryte lži – domácich alebo západných mainstreamových médií sú v diskurze prokremel'skej propagandy priamo spájané so záujmami politických elít, ktoré obsah týchto médií manipulujú. Prepojenie politickej moci s mediálnym mainstreamom na Západe vo svete konštruovanom prokremel'skou propagandou dobre ilustruje nasledujúci úryvok z rubriky „Ze světa“ portálu AC24.cz.

„Jak nám mainstreamová média lžou? CNN nachytána při falešném interview přes satelit (...) Podle trojnásobné nositelky ceny Emmy žurnalistiky Amber Lyon si CNN necháva od americké vlády i cizích vlád běžně platit za selektivní reportáže z určitých událostí. Obamova administrátiva navíc CNN platí i za redakční kontrolu prováděnou nad určitým obsahem.“ (AC08/28b)

Do určitej miery tak v tejto oblasti diskurzu prokremel'ských webov dochádza k prepojeniu obrazu mainstreamových médií s naratívmi súvisiacimi s nespojitosťou obyvateľov Západu s ich vlastnými politickými elitami, ktoré boli analyzované v tretej subkategórii prvej analytickej kategórie. Politický establishment, v prípade európskych štátov o.i. Európsky parlament či Európska komisia, ktorého záujmy sú odlišné od záujmov občanov, masovo-komunikačné prostriedky ovplyvňujúce verejnú mienku a informovanosť obyvateľov už buď priamo kontroluje alebo sa o získanie moci nad nimi usiluje.

„Zatímco jste spali, tak Komise Evropského parlamentu (EP) pro zahraniční záležitosti v pondělí schválila koncept usnesení ohrožující svobodu tisku po celé Evropě. (...) Šéfové této komise nejenže plánují vytvoření občanské odnože NATO a vytvoření její propagandistické odnože, Fotyga a další už totiž jako zdroj pro nová propagandistická média navrhli Evropskou nadaci pro demokracii (EED).“

(AC10/23)

V tejto súvislosti portál Sputnik Česká republika v jednom z článkov vzťahujúcich sa k téme uznesenia Európskeho parlamentu (SP11/23b) parafrázuje z tohto materiálu segment, podľa ktorého sú „za hlavné informačné hrozby pre Európsku úniu

a jej partnerov vo východnej Európe“ označované jednak samotná agentúra Sputnik, čím portál posilňuje svoj obraz ako kľúčového alternatívneho média v opozícii voči mainstreamu, ďalej televízna stanica RT, fond Ruský svet a federálna agentúra Rossotrudničestvo; pričom však rezolúcia obsahuje množstvo „ničím nepodložených informácií“, na ktorých svoje povrchné obvinenia zakladá. Dochádza tak na jednej strane k posilneniu konštrukcie svojho vlastného obrazu prokremel'skej propagandy ako alternatívnej strany voči „západnej propagande“ a zároveň zasadenie tohto obrazu do akéhosi „mučeníckeho“ postavenia, ktoré je vysvetľujúcim faktorom pre relatívnu marginalizáciu prokremel'ských webov.

Významne zastúpeným tematickým podokruhom je v analyzovanej vzorke dát v sledovanom období šírenie „fake news“ (falošných správ) na internete, ich „cenzúra“ a internet ako „demokratické médium“ v širšom zmysle slova. Internet, ktorý je od 90. rokov jednoznačne najrýchlejšie rastúcim médium²¹², ohromným spôsobom rozšíril pole pôsobnosti pre propagandu vďaka svojej „demokratickej“ – anonymnej povahe²¹³, nakoľko tvorcom online obsahu môže byť de facto ktokoľvek a výkon mediálneho dohľadu napr. štátnou mocou je napr. oproti tlačovým médiám, rozhlasu či televízii značne limitovaný. Obhajoba „demokratických“ kvalít internetu ako média, je preto v rámci skúmanej časti diskurzu prokremel'ských propagandistických serverov v centre pozornosti.

Pokusy vlád štátov, napr. Nemecka, obmedzovať tieto kvality a „šírenie falošných správ“ na sociálnych sieťach, predovšetkým na Facebooku, sú v symbolickom svete prokremel'skej propagandy „cenzúrou obsahu“ a dezinformácie, konšpiračné teórie či falošné správy, z ktorých šírenia vládna moc na Západe obviňuje o. i. práve prokremel'ské weby sú „príspevkami, ktoré politici považujú za neprijateľné“ a subjektívne ich pokladajú z nejakého dôvodu za nevhodné (AC12/15). V súvislosti s diskusiou o väčšom dôraze na kontrolu príspevkov na Facebooku a vymazávaní správ identifikovaných ako „fake news“ v závere roka 2016, diskurz prokremel'ských serverov v ČR opäť narába so svojim naratívom finančných či iných tajuplných elit stojacich v pozadí politického rozhodovania na Západe a aplikuje ho i do prostredia západných médií. Za rozhodnutím globálnej sociálnej siete Facebook klásť väčší dôraz na kontrolu falošných správ v takto konštruovanom svete stoja americko-

²¹² Meckenzie Institute. Propaganda and Internet. Citované 9. 2. 2017

²¹³ Jowett, O'Donnell 2012: str. 52

maďarský miliardár George Soros a zakladateľ Microsoftu Bill Gates, ktorí celý program „cenzúry na Facebooku“, ktorý je významným kanálom i pre tri skúmané prokremel'ské weby, financujú a organizujú (AC12/21). Vyústením tohto „boja“ proti šíreniu určitého obsahu – o.i. značnej časti obsahu prokremel'ských serverov v ČR – má byť postupný úpadok tejto sociálnej siete pod vplyvom „masovej cenzúry“, kvôli ktorej budú užívatelia Facebooku túto sieť hromadne opúšťať. Túto konštrukciu dobre vystihuje nasledujúci úryvok.

(...) tím, co Facebook právě rozjel, je davová cenzura. Nakonec bude jedna polovina užívatelů Facebooku označovat to, co čte ta druhá polovina, jako mediální fake a opačně, přičemž miliony užívatelů budou znechuceně tuto teď už cenzurující sociální síť prostě opouštět.“ (AC12/17)

V dôsledku narastajúcej politickej kompromitovanosti a neustále klesajúcej dôveryhodnosti mainstreamových médií na Západe v diskurze prokremel'ských webov vzniká priestor pre konštrukciu „alternatívnych“ médií ako jedinej dôveryhodnej náhrady mediálneho mainstreamu. Prokremel'ské weby tak konštruujú obraz samých seba ako sprostredkovateľov „pravdy“, ktorú podávajú svojim čitateľom bez akéhokoľvek cenzúrneho filtra. Článok portálu AC24.cz využíva častú dezinformačnú techniku²¹⁴ prokremel'ských webov v ČR (AC11/12), kedy vychádza z citácie jedného „experta“, ktorý však nie je širšie uznávanou autoritou v predmetnom odbore a jeho tvrdeniam priznáva všeobecnú platnosť. Vyjadrenia Denzela Washingtona, podľa ktorých sú falošné správy rozširované predovšetkým mainstreamovými médiami článok zároveň dopĺňa o kontext v tom čase aktuálnych prezidentských volieb USA a viacero diskurzívnych naratívov sa týmto prepája do dvoch jasne odlišiteľných celkov stojacich proti sebe. Na jednej strane politickí establishment, Hillary Clintonová a mainstremoavé médiá, na druhej strane ľud, Donald Trump a alternatívne médiá.

Alternatívu k mainstreamovým médiám prokremel'ská propaganda konštruuje, ako ilustruje nasledujúci úryvok, rovnako i v prípade tzv. nových, resp. sociálnych médií. Namiesto cenzurovaných a silne manipulatívnych médií ako Facebook, Twitter, Google či Yahoo je ponúkaný (AC2/01b) okruh „alternatívnych“ sociálnych médií, o.i. GoodGopher.com, Gab.ai či Seen.life, ktorých popularita rýchlo rastie na

²¹⁴ Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů 2016

úkor „tradičných“ sociálnych médií, ktoré sú v moci či minimálne pod silným tlakom vlád a finančných elít Západu.

„ (...) už jste znechuceni z té levicové cenurní tyranie některých vašich příspěvků nebo z toho jako ty organizace těch údajně skutečných zpráv, jako Facebook, Twitter, Google, Yahoo a další svévolně ty vaše zprávy považují za „fake“? (...) už existující nebo teprve přicházející stránky jsou zónami svobody slova, kde můžete říkat a vystavovat, co chcete beze strachu, že budete cenzurováni těmi komoušskými chůvami, které vládnou nad ostatními „mainstreamovými“ stránkami.“ (AC12/01b)

Alternatívny svet konštruovaný prokremel'skou propagandou i v tomto prípade ponúka slobodný priestor bez cenzúry a v diskurze sledovaných portálov sa stáva jasnou alternatívou voči zavedeným mainstreamovým médiám – vrátane sociálnych médií ako Facebook či Twitter – ktoré „skutočnú pravdu“ taja.

4.4 Zhrnutie tematickej analýzy

Tematická analýza diskurzu troch prokremel'ských webov v ČR v druhej polovici roka 2016 preukázala, že prokremel'ská propaganda utvára rozsiahly komplexný systém pozostávajúci z viacerých vzájomne prepojených diskurzívnych tém. Tri induktívne vymedzené analytické kategórie poskytli rámec pre analýzu kľúčových tém v obsahu serverov AC24.cz, Svobodné noviny a Sputnik Česká republika. Líniou tiah-nucou sa všetkými diskurzívnymi témami je úsilie o konštrukciu sveta, v ktorom vládne neistota, falošné správy sa dajú len s potiažmi oddeliť od tých skutočných a mainstreamové médiá nimi razeným dominantným diskurzom cielene manipulujú verejnosť v prospech záujmov Západu a jeho politických elít a v neprospech Ruska. Prokremel'ské servery pritom majoritnú časť svojich článkov radili do spravodajských rubriek, implicitne i explicitne v nich však podsúvali vlastnú interpretáciu udalostí či komentáre k predmetným informáciám. Na základe tohto konštatovania je možné dospieť k záveru, že propaganda prokremel'ských webov v ČR – použivúc typológiu Ellula²¹⁵ – tenduje skôr k rysom tzv. horizontálnej propa-gandy. Napriek podprahovému podsúvaniu vlastného náhľadu prostredníctvom svojho diskurzu, tri sledo-

²¹⁵ Ellul 1973: str. 79 - 81

vané weby čitateľom ponechávali priestor na vytvorenie dojmu, že svoj alternatívny svet konštruujú sami namiesto toho, aby im ho vždy explicitne predpísali zhora. Oproti definícii horizontálnej propagandy Ellula však možno hovoriť len o minimálnej miere skupinovej dynamiky a tvorby propagandy v rámci skupín. Diskurz prokremel'ských webov v ČR, ktoré boli predmetom bádania, možno na základe uvedeného označiť, použijúc definíciu Eca²¹⁶, za diskurz s nízkym stupňom otvorenosti.

V rámci prvej analytickej kategórie, ktorá sa sústredila na jednotlivé aspekty konštrukcie Západu prokremel'skou propagandou, boli opierajúc sa o pojmový aparát teoretickej časti práce identifikované prvky predovšetkým šedej propagandy. Prokremel'ské weby v ČR sa len sporadicky uchýľovali ku ľži. Ich dezinformačný mechanizmus bol založený predovšetkým na selektívnom výbere pravdivých informácií, ktoré zapadajú do prokremel'ských naratívov a na zamlčevaní tých informácií, ktoré s nimi v súlade nie sú. Silne zastúpeným tematickým prvkom bol rozklad Európskej únie na pozadí referenda konaného 23. júna 2016 vo Veľkej Británii o vystúpení z EÚ. Články prokremel'ských webov efektívne využili túto tému pri konštrukcii EÚ ako celku, ktorý čelí vnútornému rozkladu a v dohľadnej dobe je odsúdený na zánik. Informácie o tesnom výsledku referenda²¹⁷ boli odsúvané do úzadia a výsledok hlasovania bol namiesto toho prezentovaný ako jasné vzopretie britského ľudu proti Bruselu. Takáto konštrukcia Európy prokremel'skej propagande poslúžila na vybudovanie kontrastu voči pevnému, jednotnému a vnútorne silnému Rusku, ktoré – v súlade s hlavnými cieľmi prokremel'ských webov – má byť vnímané ako jasná a veľmi perspektívna alternatíva geopolitickej orientácie ČR voči Západu.

Subkategória zameraná na vojenskú expanzívnosť Západu poskytla plochu pre analýzu obrazu Západu ako agresora v mnohých častiach sveta – a predovšetkým opäť vo vzťahu k Rusku. Majoritne boli v tomto ohľade tematizované vojenské aktivity NATO a USA v blízkosti hraníc s Ruskom a v Sýrii. Tri sledované weby efektívne využívali príležitosti na informovanie o rozpínavosti Západu pri rozmiestňovaní aliančných jednotiek v blízkosti ruských hraníc či pri organizácii vojenských cvičení. Články zároveň implicitne spochyňovali výhody a „morálnosť“ členstva ČR v Aliancii, nakoľko ide o agresívny útočný pakt ovládaný prevošetkým USA.

²¹⁶ Eco 1979: str. 8; 33 -34

²¹⁷ Konkrétne výsledky 51,9% vs 48,1% neboli reflektované. Zdroj: The Electoral Commission. Dostupné z: <http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information> (cit. 2.5. 2017)

V rámci tretej subkategórie bolo identifikovaných viacero naratívov týkajúcich sa fungovania demokracie v západných štátoch. Jednoznačne najsilnejšou tematickou líniou boli v tomto ohľade prezidentské voľby v Spojených štátoch. Kým pred samotnými voľbami prokremel'ské portály – v súlade s vývojom volebných preferencií – spochybňovali šance Donalda Trumpa na víťazstvo kvôli manipulácii volieb politickými elitami, jeho výhru oslavovali ako vzburu ľudu voči globalistickému washingtonskému establishmentu. V prípade tretej subkategórie však bol propagandistický mechanizmus založený nielen na selektívnom výbere informácií, ale objavovalo sa i viacero konšpiračných teórií podporujúcich tézy o nefunkčnosti západných demokracií. Skutočnú moc podľa nich nemajú masy, všetci občania s volebným právom, ale rôzne tajuplné elity, rodinné klany alebo vplyvní jednotlivci ako miliardár George Soros stojaci v pozadí. Keďže v týchto prípadoch sa články nemôžu oprieť o selektívne preberanie informácií z mainstremoavých médií a tlačových agentúr, zásadné tvrdenia o fungovaní západných demokracií sú podložené tvrdeniami ako „je všeobecne známe“, „mnohí experti sa zhodujú“ či „nie je tajomstvom.“

Konštrukcia Ruska, ktorá bola predmetom analýzy v rámci druhej analytickej kategórie, je prokremel'skými webmi vybudovaná v opozícii k obrazu Západu. Kým Západ na čele s USA vojensky provokuje, Rusko sa vždy iba bráni. Kým na vlády západných štátov nemajú obyvatelia takmer nijaký vplyv, politickí lídri Ruska stoja na čele národa zjednoteného okolo vlasteneckých hodnôt. Prokremel'ská propaganda v tomto prípade využíva prvky predovšetkým bielej propagandy – pozitívne informácie o Rusku dostávajú maximálny možný priestor a informácie odporujúce konštruovanému obrazu sú systematicky obchádzané. Kým vyjadrenia ruských štátnych predstaviteľov, predovšetkým prezidenta Vladimira Putina, dostávajú v článkoch prokremel'ských webov široký priestor, niekedy i v podobe uverejnenia celých príhovorov, obdobný postup v prípade politických predstaviteľov Západu je veľmi posradický. Rusko v článkoch prokremel'ských portálov síce nie je celkom bezchybné, na pozadí konštrukcie Západu sa však vynára ako jednoznačne prijateľnejšia alternatíva pre zahranično-politickú orientáciu ČR.

Prvá tematická subkategória vytvorila priestor pre analýzu obrazu Ruska ako aktéra, ktorý sa vojensky angažuje zásadne defenzívne, neprovokuje, neútočí a vždy iba bráni svoju bezpečnosť a „hodnoty.“ Frekventovane tematizovanou bola v tomto ohľade ruská vojenská prítomnosť v oblasti Pobaltia, ktorá v súlade s diskurzom

prokremel'ských webov vykresľovaná ako nevyhnutná obranná reakcia na rozširovanie NATO a prítomnosť ozbrojených síl Aliancie v oblasti. V prípade, že sa Rusko predsa len uchýľuje k útoku – akým bola spätne priznaná ruská agresia na Kryme – nejde o útok v pravom zmysle slova, pretože Rusko koná preventívne voči zreteľnej bezpečnostnej hrozbe. Analogicky je vysvetľovaná motivácia zahraničnej politiky Kremľa i v ekonomickej oblasti. V prípade, že Rusko uvaluje ekonomické sankcie na EÚ, činí tak iba recipročne. Tvrdenie, že sankcie Západu voči Rusku boli reakciou práve na ruskú vojenskú agresiu na Ukrajine, ktorým Západ vysvetľoval uvalenie sankcii, je zamlčané.

Zaujímavou skutočnosťou, ako bolo načrtnuté v rámci druhej tematickej subkategórie je, že hoci Rusko koná i v záujme ochrany svojich „hodnôt“, koncept týchto hodnôt nie je prokremel'skou propagandou jasne vymedzený. Ideologický základ, akým bol komunizmus, resp. marxizmus-leninizmus pre Sovietsky zväz počas desaťročí studenej vojny, chýba. Absenciu širšieho ideologického či ideového rámca prekrývajú zmienky o vlastenectve, odkazy na vnútornú silu a jednotu národa. Obraz „jednotnej spoločnosti“ so silnou a dôveryhodnou politickou reprezentáciou na čele s Vladimirom Putinom je zároveň postavený v kontraste k už spomínanému obrazu demokracií na Západe. Autoritársky spôsob Putinovho vládnutia v Rusku je ospravedlňovaný tým, že krajina má nárok na vlastné poňatie demokracie a silní vodcovia sa v praxi domácej politiky i medzinárodných vzťahov ukazujú ako efektívnejšie riešenie v rastúcom počte štátov.

V tretej subkategórii sa analytická pozornosť sústredila na konštrukciu Ruska ako vojenskej superveľmoci a ekonomicky perspektívneho hráča. Najčastejšie tematizovanými sú v tomto ohľade technologické inovácie ruskej armády, rozširovanie výzbroje či mohutné vojenské cvičenia. Pomocou týchto tém je možné demonštrovať – či skôr glorifikovať – ohromnú vojenskú silu Ruska. Informácie, ktoré by tomuto obrazu odporovali, priestor nedostávajú a správy o technických nedostatkoch ruských ozbrojených síl, ktoré sa objavujú v mainstreamových médiách Západu, v spravodajstve prokremel'ských webov v ČR obsiahnuté nie sú. Súčasťou článkov tematizujúcich ruskú vojenskú silu boli často i dokumentačné fotografie a videá, v analýze sme sa však s ohľadom na uplatňované metódy zamerali len na tie články, v ktorých bol základným nositeľom informácií text. V menšej miere má v diskurze prokremel'ských webov priestor i zdôrazňovanie ruského ekonomického potenciálu, naprí-

klad prostredníctvom selektovania pozitívnych prognóz pre jednotlivé sektory ruskej ekonomiky. Konštrukcia Ruska ako supervelmoci, ktorej význam v medzinárodnej aréne neustále rastie, plne zapadá do snahy prokremel'skej propagandy podsúvať svojmu publiku Rusko ako alternatívu voči neperspektívnemu Západu v rozklade.

Predpokladom úspešnej propagandy je pochopiteľne taktiež popieranie jej existencie samotným propagandistom – schopnosť vykresliť propagandu ako akýsi „alternatívny“ náhľad na svet, ktorý celkom legitímne konkuruje dominantnému diskurzu. Tretia analytická kategória sa od dvoch predošlých významne líšila, hoci téma nedôveryhodnosti mediálneho mainstreamu je v diskurze prokremel'ských webov s konštrukciou Západu a Ruska prepojená.

Tematická analýza v tretej kategórii identifikovala snahu konštruovať alternatívny svet, v ktorom „pravdivé“ správy splývajú s fake news, dôverovať nie je možné nikomu a ničomu, mainstreamové médiá slúžia iba záujmom politických elít, šíria propagandu a podliehajú prísnej cenzúre. Dichotómia „my vs. oni“ prítomná v prípade konštrukcii Ruska a Západu je v tejto oblasti diskurzu sčasti prítomná v tom ohľade, že „alternatívne médiá“ sa často prelínajú s pojmom „prokremel'ské médiá“, proti ktorým západní politici bojujú a usilujú sa ich umlčať, kým mainstreamové médiá stoja zaujato na strane Západu. Príkladom tejto snahy bola v sledovanom období frekventovane tematizovaná rezolúcia Európskeho parlamentu. Sociálne médiá, ktoré sú vzhľadom na svoju otvorenú povahu umožňujúcu rýchle šírenie obsahu dôležitým kanálom aj pre prokremel'ské weby v ČR, predovšetkým Facebook, sú prokremel'skou propagandou taktiež vykresľované ako „obet“ politických vplyvov. Po tom, ako Facebook začal usilovať o intenzívnejšiu kontrolu obsahu a zastavenie šírenia „fake news“, sa dokonca i sociálne médiá stávajú súčasťou propagandistickej manipulatívnej mašinerie Západu. Jediným východiskom sa tak stávajú necenzurované „alternatívne“ médiá.

Záver

Propaganda šírená prostredníctvom internetu sa v ostatných rokoch stala neodmysliteľnou súčasťou hybridnej vojny vedenej medzi Ruskom a Západom. Cieľom diplomovej práce *Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR* bolo rozkryť stratégie obsiahnuté v diskurze prokremel'ských serverov, ktoré propagandisti využívajú na dosahovanie svojich cieľov, na akých vzorcoch je tento diskurz stavaný a aké diskurzívne témy v ňom majú dominantné postavenie.

Vo svojej práci som sa usiloval dodržiavať logické štruktúrovanie textu a postup od všeobecnejších teoretických častí ku konkrétnejšie zameraným častiam a konečne k samotnej tematickej diskurzívnej analýze, ktorá sa stala ťažiskovým celkom celej práce. Aby bolo možné diskurz propagandy prokremel'ských portálov v ČR skúmať, analýzu bolo potrebné zastrešiť poznatkami o hybridnej vojne, propagande, médiách a diskurze ako i špecifickým kontextom ČR.

Prvá kapitola predstavila kľúčové teoretické východiská pre štúdium hybridných vojen a propagandy, ktoré sa stali základom pre konkrétnejšie orientované časti práce. Teoretické zázemie práce som ďalej doplnil v druhej špecifickejšie zameranej kapitole. Tá zhrnula pôsobenie ruskej propagandy na internete v širšom rámci a na základe literatúry a predošlých výskumov načrtla základné mechanizmy fungovania prokremel'skej propagandy v ČR a jej ciele.

Následne som v tretej kapitole zastrešil štúdium diskurzu, propagandy a moci a vytvoril analytický rámec pre tematickú diskurzívnu analýzu. Základom tohto rámca sa stali induktívnym spôsobom vymedzené tri analytické kategórie, ktoré svojou operacionalizáciou umožnili následnú analýzu zamerať na kľúčové diskurzívne témy prokremel'skej propagandy v ČR. Výber dát pre analýzu z prokremel'ských webov som zúžil na tri servery, AC24.cz, Svobodné noviny a Sputnik Česká republika a časovo som výber dát ohraničil 23. júnom 2016 a 31. decembrom 2016.

Obsahom najrozsiahlejšej štvrtej kapitoly bola samotná diskurzívna analýza. Analýza bola na základe rozvrhnutia analytických kategórií členená do troch samostatných celkov a doplnená následným zhrnutím celej analýzy, kľúčových identifikovaných tém a interpretácie zistení. V priebehu samotnej diskurzívnej analýzy som sa z korpusu dát získaných manuálnou selekciou článkov troch prokremel'ských webov

v ČR, usiloval vyberať najreprezentatívnejšie úryvky článkov, ktoré boli podľa rámca stanoveného v operacionalizácii analytických kategórií najreprezentatívnejšie. Dbal som pri tom, aby vytrhnutie týchto úryvkov z kontextu neznížilo ich výpovednú hodnotu a zároveň, aby bolo minimalizované skreslenie dané subjektivitou mňa ako bádateľa. Zoznam všetkých 112 článkov, ktoré som v analýze použil, ako i kódový aparát, prostredníctvom ktorého je na jednotlivé články v analýze referované, je obsiahnutý v samostatnej prílohe.

Analýza potvrdila základnú hypotézu tejto práce, podľa ktorej prokremľská propaganda online médií v ČR tvorí prepracovaný systém, ktorého účelom je prostredníctvom jazyka ako i existujúcich stereotypov ovplyvňovať verejnú mienku v ČR v prospech záujmov Ruska.

Symbolický svet prokremľskej propagandy v ČR je založený na princípe dichotómie „my vs. oni,“ ktorý udržiava koherenciu celého diskurzu. Na jednej strane je prokremľskou propagandou konštruovaný obraz Západu ako expanzionistického civilizačného celku, ktorý je v hlbkom úpadku a ktorého obyvatelia majú napriek deklarovanému demokratickému charakteru štátov iba minimálny vplyv na vlády. Skutočnú politickú moc majú elity udržiavjúce politický establishment pri moci. V opozícii k Západu je v diskurze prokremľských webov konštruované Rusko. To je prokremľskými webmi prezentované ako vojenská supervelmoc, ktorá sa iba bráni agresii rozpínaveho Západu. Ruská spoločnosť je zjednotená okolo „vlasteneckých hodnôt“ a silného politického vedenia na čele s prezidentom Vladimirom Putinom. Dichotómia „my vs. oni“ je sčasti obsiahnutá i v diskurzívnej téme mainstreamové médiá vs. alternatívne médiá. Kým dominantný mediálny mainstream podlieha prísnej cenzúre elitami, alternatívne médiá sú slobodným informačným priestorom. Propaganda prokremľských webov v ČR pracuje so vžitými stereotypmi a aktívne prepája jednotlivé diskurzívne témy pri konštrukcii svojho symbolického sveta a presadzovaní alternatívneho diskurzu.

V sledovanom období bolo v rámci jednotlivých analytických kategórií identifikovaných viacero kľúčových tém. Referendum o vystúpení z EÚ konané 23. júna 2016 vo Veľkej Británii prokremľská propaganda efektívne využila pri konštrukcii Európskej únie ako neperspektívnej organizácie odsúdenej na rozklad. Výrazne zastúpenými témami, ako bolo identifikované v rámci prvej analytickej kategórie, boli taktiež vojenské aktivity NATO v blízkosti hraníc s Ruskom, pred-

všetkým na Pobaltí, ktoré prokremel'ská propaganda vykresľovala ako akty agresie a prezidentské voľby v USA, ktoré propagandisti využili pri konštrukcii stavu demokracií na Západe a odtrhnutosti politických elít od ľudu. Medzi témami, ktoré boli identifikované v druhej analytickej kategórii, dominovali obranné vojenské aktivity Ruska, ekonomické sankcie uvalované Západom na Rusko a vice versa a vojenská sila Ruska demonštrovaná pokrokmi vo vojenských technológiách. S týmito témami prokremel'ské weby operovali pri konštrukcii Ruska ako mierumilovnej alternatívy Západu a supervelmoci v globálnom meradle. V rámci tretej analytickej kategórie analýza identifikovala témy týkajúce sa šírenia tzv. fake news, rezolúcie Európskeho parlamentu ako i rozhodnutia sociálnej siete Facebook prísnejšie kontrolovať šírený obsah.

Verím, že táto diplomová práca sa stala zmysluplným príspevkom do výskumu diskurzu prokremel'ských internetových médií. Výsledky, ktoré priniesla tematická diskurzívna analýza, azda nájdú využitie pri štúdiu hybridných vojen ako i pri tvorbe bezpečnostnej politiky.

Summary

Diploma Thesis *Media in Hybrid War: Pro-Kremlin websites as tools of the Russian propaganda in the Czech Republic* examined the discourse of Pro-Kremlin portals in the Czech Republic by the method of thematic discourse analysis, introduced its essential discourse strategies and identified the goals of the propaganda in the discourse. The analysis has proved that Pro-Kremlin propaganda in Czech online media constitutes a complex system of discourse themes and that it aims at manipulating the public opinion in favour of Russia and its foreign policy.

The first chapter presented the relevant theoretical background of the study of hybrid wars and propaganda. Consequently, the second chapter focused specifically on Russian propaganda on the Internet. Based on relevant literature and researches, it introduced essential traits of propaganda of Pro-Kremlin online media in the Czech Republic, its functioning, methods and impact.

In the third chapter, I introduced the relationship between discourse, propaganda and power. Subsequently, I proceeded to the establishment of the methodological framework of my analysis and operationalisation of three analytical categories inductively based on dominant discourse themes of Pro-Kremlin propaganda. The research was framed by June 23 and December 31 2016 and the corpus of data was sourced from three Pro-Kremlin online media in the Czech Republic, AC24.cz, Svobodné noviny and Sputnik Česká republika.

The thematic discourse analysis, concentrated in the fourth chapter of the diploma thesis, examined the discourse strategies and identified the key discourse topics of Pro-Kremlin propaganda in the Czech Republic. My analysis showed that the discourse aims at creating an alternative symbolic world constructed upon the dichotomy „us vs. them“. While the West uses its military capabilities to expand, Russia seeks peace and stability and uses its capabilities to defend itself and stop the aggressor. While the political power in the West is controlled by political and financial elites, Russian society is united and backs country's strong leader, president Vladimir Putin. Besides, the propaganda promotes Pro-Kremlin media as an alternative to manipulative mainstream media controlled and censored by elites of the West.

Použitá literatura a ostatné zdroje

Monografie, odborné články, příspěvky v zborníkoch

BALABÁN, Miloš a **PERNICA**, Bohuslav a kolektív. 2015. Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy. Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum.

BACHMANN, Sascha-Dominik a Hakan **GUNNERIUSSON**. 2014. *Hybrid Wars: 21st Century's New Threats to Global Peace and Security*. Indian Journal of Asian Affairs. [online] Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2506063 (cit. 14.3.2017)

BAZERMAN, Charles. 1990. Discourse analysis and social construction. Annual Review of Applied Linguistics. vol. 11. Cambridge University Press. s. 77-83. [online] Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/annual-review-of-applied-linguistics/article/discourse-analysis-and-social-construction/8822F54F8A49DC39B82DE6D338DDD9BE> (cit. 31.3.2017)

BENEŠ, Vít. 2008. Diskurzivní analýza. In **DRULÁK**, Petr. a kol.: *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál.

BERGER, L. Peter a **LUCKMANN**, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Centrum pro studium demokracie a kultury. [online] Dostupné z: http://sociologie1.wz.cz/download/E-books/Soci_In_konstrukce_reality_-_Berger_-_Luckmann.pdf (cit. 2.4.2017)

BERSCHIDSKY, Leonid. 2016. How Russian Propaganda Really Works in the West. Bloomberg. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-11-28/how-russian-propaganda-really-works-in-the-west> (Cit. 15. 3. 216)

BĚRZIŇŠ, Jānis. 2014. Russian New Generation Warfare: Implications for Europe. In: European Leadership Network. Dostupné z: http://www.europeanleadershipnetwork.org/russian-new-generation-warfare-implications-foreurope_2006.html (1.4.2017)

CARVALHO, Anabela. 2008. *Media(ted) discourse and society*. Journalism Studies. Vol. 9 No. 2. s. 161-177. [online] Dostupné z:

https://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/41143/1/AC_2008_jornalism_studies.pdf (cit. 5.4. 2017)

CHEN, Adrian. 2016. *The Propaganda about Russian Propaganda*. The New Yorker. [online] Dostupné z: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/the-propaganda-about-russian-propaganda> (2.4. 2017)

COLE, Robert. 1998. *International Encyclopedia of Propaganda*. London: Fitzroy Dearborn Publishers

DARCZEWSKA, Jolanta. 2014. *The Anatomy of Russian Information Warfare*. The Center for Eastern Studies. [online] Dostupné z: http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf (cit. 17.4.2017)

DURANTI, Alesandro. 1985. *Sociocultural Dimensions of Discourse*. Handbook of discourse analysis. Vol. 1. Academic Press, Inc. [online] Dostupné z: <http://www.sscnet.ucla.edu/anthro/faculty/duranti/reprints/socdis.pdf> (Cit. 2.4.2017)

ECO, Umberto. 1979. *The Role of the Reader. Explorations in the Semiotics of Texts*. Bloomington. University of Indiana Press. [online] Dostupné z: <https://www.scribd.com/doc/48058153/Umberto-Eco-The-Role-of-the-Reader> (cit. 31.3.2017)

ENDICOTT, Marisa. 2017. Propaganda's New Goals: Create Confusion, Sow Doubt. U.S. News and World Report. [online] Dostupné z: <https://www.usnews.com/news/national-news/articles/2017-01-31/russian-propagandas-new-goals-create-confusion-sow-doubt> (cit. 16. 3. 2017)

ELLUL, Jacques. 1973. *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*, p. x. Trans. Konrad Kellen & Jean Lerner. Vintage Books, New York

ERVIN-TRIPP, Susan. 1996. *Context in language*. In Slobin a Gerhardt (ed.), *Social interactions, social context, and language: essays in honor of Susan Ervin-Tripp*. Lawrence Erlbaum Associates

FOUCAULT, Michel. 1994. *Diskurs, autor, genealogie: tři studie*. Svoboda

FOUCAULT, Michel. 2000. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Dauphin

- FLOWER**, Roger. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge
- FELLOWS**, Erwin. 1959. 'Propaganda': History of a Word. *American Speech*. Vol. 34, No. 3. s. 182-189. [online] Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/454039.pdf> (cit. 2.4.2017)
- FREIER**, Nathan. 2009. *Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define*. Small Wars Foundation. [online] Dostupné z: <https://www.smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/343-freier.pdf> (cit. 20.3.2017)
- GEE**, James Paul. 2014. *How to do discourse analysis*. London: Routledge
- GERASIMOV**, Valery. 2013 *The Value of Science in Prediction*. *Military-Industrial Kurier*. vol. 8., č. 4. [online] Dostupné z: http://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf (cit. 13.4.2017)
- GERBER**, Theodor P., **ZAVISCA**, Jane. 2016. *Does Russian Propaganda Work?* *The Washington Quarterly*. Vol 39, No 2. Washington: The Elliot School of International Affairs. [online] Dostupné z: https://twq.elliott.gwu.edu/sites/twq.elliott.gwu.edu/files/downloads/TWQ_Summer2016_Gerber-Zavisca.pdf (cit. 14.3.2017)
- GREGOR**, Miloš, **VEJVODOVÁ**, Petra. 2016. *Analýza manipulativních technik na vybraných českých serveroch*. Výzkumná zpráva. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. [online] Dostupné z: http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/06/Vyzkumna_zprava_Analyza_manipulativnich.pdf (30.3.2017)
- HERD**, Greame. 2016. *Hybrid Conflict 2.0: Targeting the West*. *Journal of European Security and Defense Issues*. Special Edition 2016. Per Concordium
- HERMAN**, Edward, **CHOMSKY**, Noam. 1988. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York: Pantheon
- HERPEN**, Marcel H. Van. 2016. *Putin's Propaganda Machine: soft power and Russian foreign policy*. London: The Rowman and Littlefield Publishing Group, Inc.
- HOFFMAN**, Frank. 2007. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.

- HOFFMAN**, Frank. 2009. *Hybrid warfare and challenges*. JFQ, č. 52, s. 34-39. [online] Dostupné z: smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf (ci. 2.3.2017)
- HOFFMAN**, Frank. 2014. *On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats*. War on the Rocks [online]. Dostupné z: <http://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> (cit. 2.3.2017)
- CHOMSKY**, Noam. 1999. *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda*. New York: Seven Stories Press
- JOWETT**, S. Garth, **O'DONNELL**, Victoria. 2012 *Propaganda and Persuasion*. London: SAGE Publications
- KALVAS**, František. 2009. *Nastolování agendy: role masové a interpersonální komunikace, osobní zkušenosti a genderu*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009
- KLAEHN**, Jeffery. 2009. *The Propaganda Model: Theoretical and Methodological Considerations*. Westminster Papers in Communication and Culture. Vol. 6, No. 2, s. 43 – 58
- KUBEŠA**, Milan a **SPIŠÁK**. 2011 *Hybrid Threats and the Development of NATO's New Operational Concept*. In: *Obrana a strategie (Defence & Strategy)* [online]. Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/en/current-issue-2-2011/articles/hybrid-threats-and-the-development-of-nato-s-new-operational-concept.html> (cit. 3.3.2017)
- LARSON**, Arthur. 1996. *The Present Status of Propaganda in International Law*. *31 Law and Contemporary Problems* [online]. Dostupné z: <http://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol31/iss3/2>
- LUCAS**, Edward, **POMERANZEV**, Peter. 2016. *Winning the Information War. Techniques and Counter-strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*. Center for European Policy Analysis. [online] Dostupné z: https://cepa.ecms.pl/files/?id_plik=2706 (cit. 4.4.2017)
- MACDONALD**, Scot. 2007. *Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century*. Routledge. [online] Dostupné z:

https://athens.indymedia.org/media/old/propaganda_and_information_warfare_in_the_twenty-first_century__altered_images_and_deception_operations.pdf (cit. 29.3.2017)

MACHIN, David, **MAYR**, Andrea. 2012. *How To Do Critical Discourse Analysis. A Multimodal Introduction*. London: SAGE Publications

MAILLAT, Didier, **OSWALD**, Steve. 2009. *Defining Manipulative Discourse: The Pragmatics of Cognitive Illusions*. International Review of Pragmatics. Vol. 1. s. 348 – 370. [online] Dostupné z: <https://steveoswald.files.wordpress.com/2012/09/2009-maillatoswald-irp1-2.pdf> (cit. 5.4.2017)

McCUEN, John. 2008. *Hybrid Wars*. Military Review (March - April 2008), s. 107-113. [online] Dostupné z: <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/237/rec/2> (cit. 4. 3. 2017)

McQUAIL, Denis. *Úvod do studia masové komunikace*. Praha: Portál 2009

NIMMO, Ben. 2015. *Anatomy of an info-war: How Russia's propaganda machine works, and how to counter it*. Central European Policy Institute. [online] Dostupné z: <http://www.cepolicy.org/publications/anatomy-info-war-how-russias-propaganda-machineworks-and-how-counter-it> (cit. 10. 3. 2017)

NIMMO, Ben. 2016. *Propaganda in a New Orbit*. Information Warfare Initiative Paper No. 2. Center for European Policy Analysis. [online] Dostupné z: http://infowar.cepa.org/files/?id_plik=2083 (cit. 10. 3. 2017)

NIMMO, Ben. 2016. *Identifying disinformation: an ABC*. Policy brief No. 2016/01. Institute for European Studies. [online] Dostupné z: <http://www.ies.be/node/3612> (cit. 24.2.2017)

PHILLIPS, Nelson, **HARDY**, Cynthia. 2002. *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. London: Sage Publication

PYNNÖNIEMI, Katri, **RÁCZ**, András. 2016. *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs. [online] Dostupné z: www.fia.fi/assets/publications/FIARReport45_FogOfFalsehood.pdf (cit. 10.3.2017)

VAN PUYVELDE, Damien. 2015. *Hybrid war – does it even exist?* NATO Review magazine. [online] Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/review/2015/also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/index.htm> (cit. 8.3.2017)

- REIFOVÁ**, Irena (ed.). *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál 2004
- SCHNEIDEROVÁ**, Soňa. 2015. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum
- SMOLEŇOVÁ**, Ivana. 2016. *Proruská desinformační kampaň v České republice a na Slovensku*. Prague Security Studies Institute. [online] Dostupné z: http://www.pssi.cz/download/docs/355_desinformacni-kampan-pssi.pdf (cit. 25.2.2017)
- SMITH**, David. 2012. "How Russia harnesses cyberwarfare," American Foreign Policy Council: Defense Dossier. Číslo 4. [online] Dostupné z: <http://www.afpc.org/files/august2012.pdf>
- ŠKODOVÁ**, Markéta (ed.). 2008. *Agenda Setting: Teoretické přístupy*. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav akademie věd ČR
- STREIT**, Vincenc. 2009. Média a jejich význam v životě. *Kniznica*. 2009, roč. 2009, č. 10, s. 51-53
- STŘÍTECKÝ**, Vít. **HYNEK**, Nikola. 2010. Český diskurz o protiraketové obraně a národní zájem. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 41, No. 1, s. 9. Praha: Ústav mezinárodních vztahů
- THOMSON**, Oliver. 1977. *Mass persuasion in history*. Edinburgh, UK: Paul Harris
- TRAMPOTA**, Tomáš, **VOJTĚCHOVSKÁ**, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál
- VAN DIJK**, A. Teun. 2008. *Discourse and Context. A Sociocognitive Approach*. Cambridge University Press
- VAN DIJK**, A. Teun. 2007. The Study of discourse: an introduction. *Discourse studies*. Vol. 5. London: Sage. s. 19-42. [online] Dostupné z: <http://www.discourses.org/OldArticles/The%20study%20of%20discourse.pdf> (cit. 3.4. 2017)
- VAN DIJK**, A. Teun. 2006. *Discourse and Manipulation. Discourse and Society*. London: SAGE Publications 2006, Vol. 17, No. 2, s. 359 – 383. [online] Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0957926506060250> (cit. 2.4.2017)

VAN DIJK, A. Teun. 1989. *Structures of discourse and structures of power*. In J. A. Anderson (Ed.), *Communication Yearbook 12*. Newbury Park: Sage. s. 18-59

VAN DIJK, A. Teun. 1985. *Introduction: Levels and Dimensions of Discourse Analysis*. *Handbook of Discourse Analysis*. Vol. 2. London: Academic Press London. [online] Dostupné z: <http://www.discourses.org/OldArticles/Levels%20and%20Dimensions%20of%20Discourse%20Analysis.pdf> (6.4.2017)

VÁVRA, Martin. 2006. *Tři přístupy k analýze diskurzu - neslučitelnost nebo možnost syntézy?*. In: Tichý, Radek, ed. *Miscellanea Sociologica 2006*. 1. vyd. Praha: Fakulta sociálních věd UK. [online] Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/260_SBORNIK_final.pdf (cit. 29.3.2017)

VEEBEL, Viljar. 2015. *Russian Propaganda, Disinformation, and Estonia's Experience*. Foreign Policy Institute. [online] Dostupné z: <http://www.fpri.org/article/2015/10/russian-propaganda-disinformation-and-estonias-experience/> (cit. 24.3.2017)

WINDER, Daniel Espinosa. 2017: *From Official Policy to Mainstream Discourse: Propaganda in the Making*. Antiwar.com. [online] Dostupné z: http://original.antiwar.com/daniel_espinosa_winder/2017/01/11/from-official-policy-to-mainstream-discourse-propaganda-in-the-making/ (cit. 1. 4. 1017)

WODAK, Ruth. **MEYER**, Miachael (eds.). 2009. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE Publications.

ZAKEM, Vera. *How Russia's Disinformation Campaign Could Extend Its Tentacles*. National Public Radio. [online] Dostupné z: <http://www.npr.org/2017/01/06/508032496/how-russias-disinformation-campaign-could-extend-its-tentacles> (cit. 9.3.2017)

ZŮNA, Pavel. 2010. *Kritický pohled na koncept hybridních válek*. *Vojenské rozhledy* 3/2010. [online] Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/kriticky-pohled-na-koncept-hybridnich-valek> (cit. 2.3. 2017)

Primárne zdroje, novinové články, web

AC24.cz: O projekte. [online] Dostupné z: <http://www.ac24.cz/zpravy-z-domova/299-podekovani-ctenarum-ac24> (Cit. 2. 3. 2017)

Agentúra Interfax: Shoigu: Information becomes another armed forces component. [online] Dostupné z: <http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=581851> (cit. 2. 2. 2017)

American Historical Association: The Story of Propaganda. [online] Dostupné z: <https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/what-is-propaganda/the-story-of-propaganda> (1.3.2017)

Byline.com: *Chomsky: 'I don't look at Twitter because it doesn't tell me anything.* [online] Dostupné z: <https://www.byline.com/column/3/article/7> (cit. 29.3.2017)

Český statistický úrad: . Statistická ročenka České republiky 2016. 21-20: Jednotlivci používající vybrané informační a komunikační technologie. [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/21-informacni-spolecnost> (Cit. 23.3.2017)

Český statistický úrad: . Statistická ročenka České republiky 2016. 21-25. Vybrané aktivity prováděné jednotlivci na internetu. [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/21-informacni-spolecnost> (Cit. 23.3.2017)

Department of Defense: The National Defense Strategy of the United States of America. 2005 [online] Dostupné z: <http://www.defense.gov/news/Mar2005/d20050318nds1.pdf> (cit. 12.3.2017)

Echo24.cz: Ruské tajné služby chtěly diskreditovat velitele rakouské armády. [online] Dostupné z: <http://echo24.cz/a/wCJzZ/ruske-tajne-sluzby-chtely-diskreditovat-velitele-rakouske-armady> (cit. 10.3.2017)

The Economist: Russian propaganda is state-of-the-art again. 2016. [online] Dostupné z: <http://www.economist.com/news/europe/21711538-1930s-moscow-beacon-international-movement-russian-propaganda> (cit. 20. 3. 2017)

The Electoral Commission. Referendum Results. [online] Dostupné z: <http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information> (cit. 1.5.2017)

European Union Newsroom: *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis.*

[online] Dostupné z: http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en (cit. 5.3.2017)

The Galestone Institute: *Revolution in brewing in Europe.* [online] Dostupné z:

<https://www.galestoneinstitute.org/9619/political-revolution-is-brewing-in-europe> (cit. 8.3.2017)

Kurier.at: Die merkwürdige Welt des 9/11-Zweiflers Daniele Ganser. Dostupné z:

<https://kurier.at/kultur/daniele-ganser-in-wien-die-merkwuerdige-welt-des-9-11-zweiflers/223.799.635> (Cit. 6. 3. 2017)

Meckenzie Institute: *Propaganda and Internet.* [online] Dostupné z:

<http://mackenzieinstitute.com/propaganda-and-the-internet/> (1.3.2017)

The New York Times: *A Powerful Russian Weapon: the Spread of False Stories.*

Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/08/29/world/europe/russia-sweden-disinformation.html> (Citované 9.3.2017)

North Atlantic Treaty Organisation: *About NATO.* [online] Dostupné z:

<http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> (cit. 9.3.2017)

Per Concordiam: *Countering Russian Propaganda.* Volume 7 - Special Edition - Apr 22nd 2016. [online] Dostupné z:

http://www.marshallcenter.org/MCPUBLICWEB/mcdocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V7_SpecialEdition_en.pdf (cit. 2.4.2017)

Security Magazin: *Ministr obrany Stropnický v OVM: „Rusko financuje kampaň po západní Evropě“.* [online] Dostupné z:

<http://www.securitymagazin.cz/zpravy/ministr-obrany-stropnicky-v-ovm-rusko-financuje-dezinformacni-kampan-po-zapadni-evrope-1404053863.html> (cit. 25. 2. 2017)

Think-tank Evropské hodnoty: Schéma fungování vlivu Ruské federace v České republice. 2016. [online] Dostupné z:

<http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/08/SCH%C3%89MA-FUNGOV%C3%81N%C3%8D-VLIVU-RUSK%C3%89-FEDERACE-V-%C4%8CESK%C3%89-REPUBLICI1.pdf> (12. 3. 2017)

Think-tank Evropské hodnoty: Fungování českých dezinformačních webů. 2016. [online] Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/07/Fungov%C3%A1n%C3%AD-%C4%8Desk%C3%BDch-dezinforma%C4%8Dn%C3%ADch-web%C5%AF4.pdf> (cit. 12.3.2017)

Think-tank Evropské hodnoty: Manipulační techniky dezinformačních webů. 2016. [online] Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/07/Manipula%C4%8Dn%C3%AD-techniky.pdf> (cit. 10.3.2017)

Think-tank Evropské hodnoty: Dopady dezinformačních operací v České republice. 2016. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/09/Dopady-dezinforma%C4%8Dn%C3%ADch-operac%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice.pdf> (23.3.2017)

Úrad vlády České republiky: Bezpečnostní strategie České republiky 2015. [online] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf> (cit. 10. 2. 2017)

International Comission of Jurists: *Russia: human rights groups hail historic decision on homosexual propaganda ban* [online] Dostupné z: <https://www.icj.org/russia-human-rights-groups-hail-historic-decision-on-homosexual-propaganda-ban/> (cit. 4.3.2017)

Príloha

Príloha: Zoznam článkov použitých v tematickej analýze

Príloha: Zoznam článkov použitých v tematickej analýze

Z celkového počtu 112 článkov bolo 43 získaných z portálu AC24.cz, 31 pochádza zo serveru Svobodné noviny a spravodajský portál Sputnik Česká republika bol zdrojom 38 článkov.

Všetky použité články, na ktoré je v analytickej časti práce odkazované, boli citované 13. 2. – 31. 3. 2017 v priebehu realizácie analýzy. Určiť presný dátum citácie pre každý článok osobitne by bolo zavádzajúce, nakoľko samotný zber dát bol vykonávaný v širšom časovom rozpätí, pričom články do tohto korpusu mnohokrát opakovane vstupovali alebo z neho boli vyradované.

Kód	Názov článku	Odkaz	Portál	Publikované
AC/11/21	PUTIN NECHÁPE LOGIKU PARTNERŮ Z NATO. TAKTO ODPOVÍ NA ROZMÍSTOVÁNÍ AMERICKÉHO SYSTÉMU PRO V EVROPĚ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9210-putin-nechape-nato-americky-system-pro	AC24.cz	21.11.2016
AC06/29	OBAMA ZCELA OTEVŘENĚ: „TRUMP ZTĚLESŇUJE GLOBÁLNÍ ELITY A CELÝ ŽIVOT Z TOHO TĚŽIL“	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8276-obama-otvorene-trump-elity	AC24.cz	29.6. 2016
AC07/16	RUSKO POSÍLÁ VZKAZ PRO NATO: KRYM V SRPNU OBDRŽÍ RAKETOVÉ SYSTÉMY S-400!	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8376-rusko-posila-vzkaz-pro-nato-krym-v-srpnu-obdrzi-raketove-systemy-s-400	AC24.cz	16.7. 2016
AC07/24	TADY JE DŮVOD, PROČ RUSKO ODHALILO ERDOGANovi PLÁNY PUČE	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8420-duvod-proc-rusko-odhalilo-plan-puc	AC24.cz	24.7. 2016
AC08/04	ANGELA MERKEL JE PRO EVROPSKOU DEMOKRACII VĚTŠÍ HROZBA NEŽ ISLÁMSKÝ STÁT, ŘÍKÁ AMERICKÝ PROFESOR	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8488-angela-merkel-evropska-demokracie-hrozba-islamsky-stat	AC24.cz	4.8. 2016

AC08/08	TATO SITUACE ZÁSADNĚ MĚNÍ HRU UVNITŘ EU, PŘESTO VŠAK UNIKÁ ZRAKŮM VEŘEJNOSTI	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8512-situace-zasadni-zmena-hra-eu-zraky-verejnost	AC24.cz	8.8. 2016
AC08/14	RUSKO JE AGRESOR A NATO JE GARANCE BEZPEČNOSTI. PODÍVEJTE SE NA PROPAGANDISTICKÉ VIDEO GLOBSEC	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8543-rusko-agresor-nato-bezpecnost-propaganda	AC24.cz	14.8.2016
AC08/20	RUSKÉ AEROKOSMICKÉ SÍLY OTESTOVALY NEJNOVĚJŠÍ RAKETOVÝ SYSTÉM ZEMĚ-VZDUCH	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8574-ruske-sily-test-raketovy-system	AC24.cz	20.8. 2016
AC08/21	FILIPÍNY POHROZILY, ŽE VYSTOUPÍ Z OSN	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8582-filipiny-vystoupi-osn	AC24.cz	21.8. 2016
AC08/24	V UNIKLÉM DOKUMENTU SOROS PŘIZNÁVÁ OVLIVŇOVÁNÍ A NEUVĚŘITELNĚ ÚZKÉ VAZBY NA REPREZENTANTA OSN PRO MIGRACI	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8604-v-uniklem-dokumentu-soros-priznava-ovlivnovani-a-neuveritelne-uzke-vazby-na-reprezentanta-osn-pro-migraci	AC24.cz	24.8. 2016
AC08/28a	POLOVINA NĚMCŮ NECHCE, ABY MERKELOVÁ VLÁDLA POČTVRTÉ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8638-nemci-nechteji-merkelova-vladla	AC24.cz	28.8. 2016
AC08/28b	JAK NÁM MAINSTREAMOVÁ MÉDIA LŽOU? CNN NACHYTÁNA PŘI FALEŠNÉM INTERVIEW PŘES SATELIT	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8635-mainstream-lez-cnn-falesne-interview-satelit	AC24.cz	28.8.2016
AC09/09	TOP 10 KONSPIRAČNÍCH TEORIÍ, KTERÉ JSOU POPULÁRNÍ NA ZÁPADNÍCH MAINSTREAMOVÝCH MÉDIÍ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8709-konspiracni-teorie-zapad-mainstream	AC24.cz	9.9. 2016
AC09/11	PROČ PROVEDE EUROZÓNA SEBEZNIČENÍ?	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8719-proc-provede-eurozona-sebeznicice	AC24.cz	9.11. 2016

AC09/12	NOVINÁŘ PŘEKVAPENÍ. RUSKO PŘEDVEDLO V MONSTRÓZNÍ VOJENSKÉ AKCI, JAK BY BRÁNILO KRYM V PŘÍPADĚ NAPADENÍ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8725-rusko-vojenska-akce-obrana-krym	AC24.cz	12.9. 2016
AC09/26	NĚMECKÁ STRANA PROTI MASOVÉ MIGRACI DOSÁHLA V PRŮZKUMU REKORDNÍCH ČÍSEL	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8837-nemecko-strana-masova-migrace-rekord-pruzkum	AC24.cz	26.9. 2016
AC10/09	PUTINA DAL ULTIMÁTUM. DIPLOMACIE KONČÍ, NASTUPUJE KONÁNÍ BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8919-ultimatum-putin-strategicke-mysleni-zmeny	AC24.cz	9.10.2016
AC10/10	RUSKÝ RAKETOJADERNÝ VLAK „PŘÍZRAK“. UNIKÁTNÍ VOJENSKÝ KOMPLEX „BARGUZIN“ SE VRACÍ DO PROVOZU	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8923-raketojaderny-vlak-provoz-rusko	AC24.cz	10.10. 2016
AC10/13	RUSKO POTVRDILO, ŽE VYZKOUŠELO ZBRAŇ NA NOVÝCH FYZIKÁLNÍCH PRINCÍPECH, KTERÁ PRY NEMÁ VE SVĚTĚ OBDOBY!	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8951-rusko-zbran-fyzikalni-princip-nema-obdoby	AC24.cz	13.10. 2016
AC10/14	RUSKO VYDALO ZÁSADNÍ NAŘÍZENÍ. OKAMŽITĚ STÁHNĚTE SVÉ DĚTI STUDUJÍCÍ V ZAHRANIČÍ ZPĚT DO VLASTI	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8956-rusko-narizeni-stazeni-deti-zahranici	AC24.cz	14.10. 2016
AC10/23	ČEKAJÍ NÁS ZŘEJMĚ KRUŠNÉ ČASY. EU SCHVÁLILA KONCEPT USNESENÍ PROTI SVOBODĚ TISKU PO CELÉ EVROPĚ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9020-eu-koncept-svoboda-tisk-evropa	AC24.cz	23.10. 2016

AC10/24	RUSKO PŘEDSTAVILO V OSN SEZNAM VÁLEČNÝCH ZLOČINŮ USA A KOALICE V SÝRII. NENÍ TO PŘÍJEMNÉ ČTENÍ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9056-rusko-osn-valecny-zlocin-usa-syrie	AC24.cz	24.10. 2016
AC10/30	AMERICKÝ POLITICKÝ ANALYTIK POUKAZUJE NA OBROVSKÝ PODVOD. JAK OLIGARCHOVÉ PLÁNUJÍ UKRÁST VOLBY? VOLEBNÍ PŘÍSTROJE JSOU ZÁMĚRNĚ PŘEPROGRAMOVÁNY	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9069-americky-analytik-ukrast-volby-usa-pristroje	AC24.cz	30.10. 2016
AC11/07	VYLIDŇOVÁNÍ A „SOCIÁLNÍ EXPLOZE“: MASOVÝ EXODUS Z UKRAJINY DO RUSKA, 80 TISÍC LIDÍ TÝDNĚ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9114-vylidnovani-a-socialni-exploze-masovy-exodus-z-ukrajiny-do-ruska-80-tisic-lidi-tydne	AC24.cz	7.11. 2016
AC11/08	NEJVĚTŠÍ PODVOD V DĚJINÁCH VOLEB BYL ODHALEN V USA. EXISTUJE TAJNÝ SOFTWARE NA ZMANIPULOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VOLEB	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9122-podvod-dejiny-tajny-software-usa	AC24.cz	8.11. 2016
AC11/10	DAVID MARTÍNEK: TRUMP. KRIZOVÝ MANAŽER PRO ZCHUDLOU AMERIKU	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9145-david-martinek-krizovy-manazer-zchudla-amerika	AC24.cz	10.11. 2016
AC11/11	OBAMA NYNÍ UVAŽUJE KVŮLI MASOVÝM BOUŘÍM PROTI TRUMPOVI O ZAVEDENÍ STANNÉHO PRÁVA. ZAPOČAL TAJNÝ PLÁN SOROSE?	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9149-obama-protestujici-trump-stanne-pravo	AC24.cz	11.11. 2016
AC11/12	DENZEL WASHINGTON SE ZASTAL ALTERNATIVNÍCH MÉDIÍ A UVEDL, ŽE HLAVNĚ MAINSTREAMOVÁ MÉDIA ŠÍŘÍ „FALEŠNÉ ZPRÁVY“	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9341-denzel-washington-alternativni-media-mainstream-falesne-zpravy	AC24.cz	12.11. 2016

AC11/13	TRUMP UŠTĚDŘIL NOVÉMU SVĚTOVÉMU ŘÁDU OBROVSKOU PORÁŽKU, TVRDÍ PUTIN	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9162-trump-novysvetovyrad-porazka-putin	AC24.cz	13.11. 2016
AC11/28	PUTIN KONEČNĚ ZAČAL ČISTIT MEDVEĐVOVU VLÁDU A TAKHLE TO DOPADLO. PUTINŮV VZKAZ OSTATNÍM?	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9256-putin-medvedev-vlada-vzkaz	AC24.cz	28.11. 2016
AC11/9	TRUMP DRTÍ CLINTONOVOU A JE NA CESTĚ DO BÍLÉHO DOMU	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9128-trump-drti-clintonovou-a-je-na-ceste-do-bileho-domu	AC24.cz	9.11.2016
AC12/01a	VOLITELÉ ČELÍ VÝHRŮŽKÁM SMRTI. CESTA DONALDA TRUMPA DO BÍLÉHO DOMU BY SE MOHLA ZKOMPLIKOVAT, PŘÍPADNĚ VŮBEC NEUSKUTEČNIT	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9279-trump-volitele-bily-dum	AC24.cz	1.12. 2016
AC12/01b	NOVÉ ALTERNATIVY K TWITTERU, GOOGLU, FACEBOOKU JSOU NA VZESTUPU: TYTO STRÁNKY VÁS CENZUROVAT NEBUDOU	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9274-twitter-google-facebook-cenzura	AC24.cz	1.12.2016
AC12/03	VOJENSKÉ LETECTVO USA BIJE NA POPLACH KVŮLI RUSKÝM HYPERSONICKÝM RAKETÁM	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9287-vojenske-letectvo-usa-bije-na-poplach-kvuli-ruskym-hypersonickym-raketam	AC24.cz	3.12.2016
AC12/09	POLITICKÉ POZADÍ CHEMTRAILS. VOJENSKÉ PROGRAMY, MANIPULACE S POČASÍM, HAARP. TOXICKÉ LÁTKY A JEJICH DOPAD NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9328-chemtrails-studie-fakta-politicke-pozadi	AC24.cz	9.12. 2016
AC12/10	ITALŠTÍ POPULISTÉ VARUJÍ PŘED KOLAPSEM EURA	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9334-italsti-populiste-kolaps-euro	AC24.cz	10.12. 2016

AC12/15	NĚMEČTÍ POLITICI PROMÝŠLÍ, JAK PŘINUTIT FACEBOOK MAZAT FALEŠNÉ ZPRÁVY	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9365-politici-facebook-falesne-zpravy	AC24.cz	15.12. 2016
AC12/17	FACEBOOK ZAHAJUJE KAMPAŇ BOJE PROTI „FALEŠNÝM ZPRÁVÁM“. ROZHODNE, CO JE „PRAVDA“ A „LEŽ“	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9377-facebook-kampan-boj-falesne-zpravy	AC24.cz	17.12. 2016
AC12/18	LŽI OHLEDNĚ ALEPPA, KTERÉ POMÁHAJÍ ŠÍŘIT MAINSTREAMOVÁ MÉDIA, POMALU VYPLOUVAJÍ NA POVRCH	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9390-lzi-aleppo-mainstream	AC24.cz	18.12. 2016
AC12/21	NÁHODA? „KONTROLY FALEŠNÝCH ZPRÁV NA FACEBOOKU TŘETÍMI STRANAMI“ FINANCUJE GEORGE SOROS A BILL GATES	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9412-nahoda-kontrola-falesne-zpravy-george-soros	AC24.cz	21.12. 2016
AC12/22	GEERT WILDERS VARUJE: POD POKLIČKOU EVROPY VYBUBLÁVÁ POLITICKÁ REVOLUCE!	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9417-geert-wilders-varuje-pod-poklickou-evropy-vyublava-politicka-revoluce	AC24.cz	22.12. 2016
AC12/26	RUSKO JAKO PRVNÍ POCHOPILO, ŽE USA JE MOŽNÉ IGNOROVAT, PÍŠE KOMENTÁTOR BLOOMBERG	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9445-rusko-usa-ignorace-bloomberg	AC24.cz	26.12. 2016
AC12/30	PUTIN PROVEDL ODVÁŽNÝ KOUSEK. MÍSTO TOHO, ABY SE MSTIL OBAMOVI, „PONÍŽIL“ JEJ TÍMTO NEČEKANÝM ROZHODNUTÍM	http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/9481-putin-provedl-odvazny-kousek-misto-toho-aby-se-mstil-obamovi-ponizil-jej-timto-necekany-m-rozhodnutim	AC24.cz	30.12. 2016
SN06/24	Británie zvolila svobodu a nezávislost, hnijící, zkažený moloch EU se začal rozpadat – nádeje	http://svobodnenoviny.eu/britanie-zvolila-svobodu-a-nezavislost-hnijici-zkazeny-moloch-eu-se-zacal	Svobodné noviny	24.6.2016

	na lepší budoucnost ještě existuje!	rozpadat-nadeje-na-lepsi-budoucnost-jeste-existuje/		
SN06/27	Měla by odstoupit celá EK a parlament se rozpustit. A Merkelová nesmí k Evropě říci ani slovo...	http://svobodnenoviny.eu/mela-by-odstoupit-cela-ek-a-parlament-se-rozpustit-a-merkelova-nesmi-k-evrope-rici-ani-slovo/	Svobodné noviny	27.6. 2016
SN07/18	Rusko nenechá bez povšimnutí obkličování svých hranic armádou NATO	http://svobodnenoviny.eu/rusko-nenecha-bez-povsimnuti-obklicovani-svych-hranic-armadou-nato/	Svobodné noviny	18.7. 2016
SN08/02	Jak by dopadl Krym, kdyby se nesloučil s Ruskem?	http://svobodnenoviny.eu/jak-by-dopadl-krym-kdyby-se-nesloucil-s-ruskem/	Svobodné noviny	2.8. 2016
SN08/04	Erdogan chce "rozdrtit tajnou armádu NATO" údajně zapojenou do pokusu o převrat	http://svobodnenoviny.eu/erdogan-chce-rozdrtit-tajnou-armadu-nato-udajne-zapojenou-do-pokusu-o-prevrat/	Svobodné noviny	4.8. 2016
SN08/16	NATO dává Rusku možnost volby - zemřít, nebo padnou na kolena	http://svobodnenoviny.eu/nato-dava-rusku-moznost-volby-zemrit-nebo-padnout-na-kolena/	Svobodné noviny	16.8.2016
SN08/30	Irán nasadil rakety S-300 u jaderného zařízení Fordó	http://svobodnenoviny.eu/iran-nasadil-rakety-s-300-u-jaderneho-zarizeni-fordo/	Svobodné noviny	30.8.2016
SN08/31	Dohoda TTIP selhala, pravděpodobně vyhraje zdravý rozum!	http://svobodnenoviny.eu/dohoda-ttip-selhala-pravdepodobne-vyhraje-zdravy-rozum/	Svobodné noviny	31.8. 2016
SN09/08	Kdo opravdu řídí Obamu a vrcholové politiky? Šokující zapomenutý rozhovor, který by měl každý přečíst!	http://svobodnenoviny.eu/kdo-opravdu-ridi-obamu-a-vrcholne-politiky-sokujici-zapomenuty-rozhovor-ktery-by-mel-kazdy-precist/	Svobodné noviny	8.9. 2016
SN09/20	Studie Harvardské univerzity: USA jdou do kytek	http://svobodnenoviny.eu/studie-harvardske-univerzity-usa-jdou-do-kytek/	Svobodné noviny	20.9. 2016
SN09/22a	Muže být nakonec Putin tím "novým Stalinem", kterého Rusko toli potřebuje?!	http://svobodnenoviny.eu/muze-byt-nakonec-putin-tim-novym-stalinem-ktereho-rusko-tolik-potrebuje/	Svobodné noviny	22.9.2016

SN09/22b	Nové ruské zbrane zanechaly USA daleko za sebou	http://svobodnenoviny.eu/nove-ruske-zbrane-zanechaly-usa-daleko-za-sebou/	Svobodné noviny	22.9.2016
SN10/07	Euro: Nechutná měna, ktorá dovoľuje Nemecku ovládat celou EU	http://svobodnenoviny.eu/euro-nechutna-mena-ktera-dovoluje-nemecku-ovladat-celou-eu/	Svobodné noviny	7.10.2016
SN10/11	Pochod tisíců lidí za mír a proti NATO v Berlíně	http://svobodnenoviny.eu/pochod-tisicu-lidi-za-mir-a-proti-nato-v-berline-video/	Svobodné noviny	11.10. 2016
SN10/24	Sovětský svaz nikdy nenapadl a neokupoval žádnou část Polska!	http://svobodnenoviny.eu/sovetsky-svaz-nikdy-nenapadl-a-neokupoval-zadnou-cast-polska/	Svobodné noviny	24.10. 2016
SN10/27	NATO se vyvinulo v "útočnou alianci" v rozporu s Chartou OSN	http://svobodnenoviny.eu/nato-se-vyvinulo-v-utocnou-alianci-v-rozporu-s-chartou-osn/	Svobodné noviny	27.10. 2016
SN11/01	Rusku muže dojít trpělivost a reagovat na neurvalost USA	http://svobodnenoviny.eu/rusku-muze-dojit-trpelivost-a-reagovat-na-neurvalost-usa/	Svobodné noviny	1.11. 2016
SN11/04	Jsou Francúzi schopn bránit se násilí ze strany uprchlíku? Nejsou již také srabi?	http://svobodnenoviny.eu/jsou-francouzi-schopni-branit-se-nasili-ze-strany-uprchliku-nejsou-jiz-take-srabi/	Svobodné noviny	4.11.2016
SN11/11	15 let úspěšné vlády Vladimira Putina	http://svobodnenoviny.eu/15-let-uspesne-vlady-vladimira-putina/	Svobodné noviny	11.11.2016
SN11/15a	Trump nechá právem Evropskou unii a NATO vycukat	http://svobodnenoviny.eu/trump-necha-pravem-evropskou-unii-a-nato-vycukat/	Svobodné noviny	15.11.2016
SN11/15b	Protesty proti Trumpovi se proměnily v násilný extrémismus	http://svobodnenoviny.eu/protesty-proti-trumpovi-se-promenily-v-nasilny-extremismus/	Svobodné noviny	15.11.2016
SN11/21	Vždyť je to už realitou... Aneb bude záchrana krvavá nebo ještě bez krve !!!?	http://svobodnenoviny.eu/vzdyt-je-to-uz-realitou-aneb-bude-zachrana-krvava-nebo-jeste-bez-krve/	Svobodné noviny	21.11.2016
SN11/22	Rusko nasadí rakety v blízkosti západní hranice	http://svobodnenoviny.eu/rusko-nasadi-rakety-v-blizkosti-zapadni-hranice/	Svobodné noviny	22.11.2016

SN11/29	Ruská armáda bude vyzbrojena protiletadlovými systémy nové generace	http://svobodnenoviny.eu/ruska-armada-bude-vyzbrojena-protiletadlovymi-systemy-nove-generace/	Svobodné noviny	29.11. 2016
SN11/9	NATO bylo vytvořeno v první řadě pro agresi	http://svobodnenoviny.eu/nato-bylo-vytvoreno-v-prvni-rade-pro-agresi/	Svobodné noviny	9.11. 2016
SN12/01	Evropa na cestě od blahobytu do náruče Nového světového řádu	http://svobodnenoviny.eu/evropa-na-ceste-od-blahobytu-do-naruce-noveho-svetoveho-radu/	Svobodné noviny	1.12. 2016
SN12/06	Jak poznáte fake news? Zeptejte se komise odborníků. Mají na to magický talent	http://svobodnenoviny.eu/jak-poznate-fake-news-zeptejte-se-komise-odborniku-maji-na-to-magicky-talent/	Svobodné noviny	6.12. 2016
SN12/08	Přísně tajný kluzák U-71: Z Ruska do New Yorku za 40 minut	http://svobodnenoviny.eu/prisne-tajny-kluzak-u-71-z-ruska-do-new-yorku-za-40-minut/	Svobodné noviny	8.12.2016
SN12/20	Americký velvyslanec při NATO připouští, že Rusko nehodlá na nikoho zaútočit	http://svobodnenoviny.eu/americky-velvyslanec-pri-nato-pripousti-ze-rusko-nehodla-na-nikoho-zautocit/	Svobodné noviny	20.12. 2016
SN12/27	Americká armáda v Evropě rozmisťuje tanky	http://svobodnenoviny.eu/americka-armada-v-evrope-rozmistuje-tanky/	Svobodné noviny	27.12. 2016
SN12/30	NATO zesiluje válku na Ukrajině po porážce v Sýrii	http://svobodnenoviny.eu/nato-zesiluje-valku-na-ukrajine-po-porazce-v-syrii/	Svobodné noviny	30.12.2016
SP06/26	Ekonom, který předpověděl světovou krizi: Brexit je začátkem rozpadu EU	https://cz.sputniknews.com/svet/201606263384244-ekonom-brexitec-zacatek-rozpad-eu/	Sputnik ČR	26.6.2016
SP06/28	Nové sídlo NATO – symbol jednoty nebo symbolika SS? FOTO, VIDEO	https://cz.sputniknews.com/nazory/2016062834010-68-nove-sidlo-nato-symbolika-ss/	Sputnik ČR	28.6. 2016
SP07/02	Putin prohlásil, že Rusko zareaguje na zapojení Finska do NATO	https://cz.sputniknews.com/politika/201607023437-909-putin-rusko-reakce-finsko-nato/	Sputnik ČR	2.7. 2016

SP07/08	Americká armáda chce drony nad Českem	https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201607083491357-americka-armada-drony-ceska-republika/	Sputnik ČR	8.7. 2016
SP07/25	Politico: Merkelová sedí na několika „časovaných bombách“	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201607253619861-merkelova-na-nekolik-cesovane-bomby/	Sputnik ČR	25.7. 2016
SP07/27	FT: Rusko vede efektivní obrannou hru v ekonomice	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201607273633582-rusko-efektivni-obranna-hra-ekonomika/	Sputnik ČR	27.7. 2016
SP09/12	Obama prohlásil, že Rusko "obnovuje svou slávu silou"	https://cz.sputniknews.com/politika/201609203855989-obama-rusko-obnoveni-slava-sila/	Sputnik ČR	12.9. 2016
SP09/15	WSJ: sankce nečekaně odstartovaly ruské vinařství	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201609153834000-wsj-sankce-ruske-vinarstvi/	Sputnik ČR	15.9. 2016
SP09/17	Protesty proti CETA a TTIP v Berlíně	https://cz.sputniknews.com/videoklub/201609173840862-protesty-proti-ceta-ttip-berlin/	Sputnik ČR	17.9. 2016
SP10/05	Putin promluvil o tom, v čem se skrývá síla Ruska	https://cz.sputniknews.com/svet/201610053919438-putin-promluvil-sila-ruska-duma/	Sputnik ČR	5.10. 2016
SP10/17a	Politico: Evropská unie už neovlivňuje vztahy mezi Ruskem a Západem	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201610173978203-Politico-Evropska-unie-vztahy-Rusko-Zapad/	Sputnik ČR	17.10. 2016
SP10/17b	Polský generál "předpověděl" brzký vstup ruských vojsk do Pobaltí	https://cz.sputniknews.com/svet/201610173976568-polsko-general-predpoved-rusko-vojska-vstup-pobalti/	Sputnik ČR	17.10. 2016
SP10/18	Clintonová: Rusko a Čína se s námi nemohou srovnávat	https://cz.sputniknews.com/nazory/201610183983887-clintonova-rusko-cina-my-srovnat/	Sputnik ČR	18.10.2016
SP10/27	Všechny atributy demokracie jsou v současných státech najevo, ale reálně nemá většina občanů vliv na mocenské orgány, prohlásil prezident RF Vladimir Putin v	https://cz.sputniknews.com/svet/201610274031545-Putin-atributy-demokracie-formalne-oban-vliv-moc/	Sputnik ČR	27.10. 2016

	projevu na plenárním zasedání mezinárodního diskusního klubu Valdaj.			
SP10/31a	Norský zdroj: NATO stupňuje přípravy k válce s Ruskem	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201610314044528-Norsko-zdroj-nato-priprava-valka-Rusko/	Sputnik ČR	31.10.2016
SP10/31b	Putin navrhl vypracovat zákon o ruském národu	https://cz.sputniknews.com/svet/201610314050217-putin-navrh-zakon-rusky-narod/	Sputnik ČR	31.10.2016
SP11/04a	Finacial Times: Silní vudci jsou v móde nejen v Rusku	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201611044052282-Finacial-Timed-silni-vudci-moda-Rusko/	Sputnik ČR	4.11. 2016
SP11/04b	Bloomberg: Rusko dělá z rublu "supervýnosnou měnu"	https://cz.sputniknews.com/svet/201611044066072-Bloomberg-Rusko-rubl-supervynosny-mena/	Sputnik ČR	4.11. 2016
SP11/07	Expert: za 10 let bude ruská armáda schopna odrazit jakékoli hrozby	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201611074082797-expert-armada-hrozba/	Sputnik ČR	7.11.2016
SP11/09a	Loser: jak západní média "topila" Donalda Trumpa na svých obáčkách	https://cz.sputniknews.com/svet/201611094096609-loser-media-trump-obalka/	Sputnik ČR	9.11.2016
SP11/09b	Rusko sklídilo nejvíc obilí za 40 let	https://cz.sputniknews.com/svet/201611094088671-Rusko-sklizeni-obili/	Sputnik ČR	9.11.2016
SP11/13	Média zjistila, kdo v USA financuje protesty proti Trumpovi	https://cz.sputniknews.com/svet/201611134118859-protest-trump-finance-fond/	Sputnik ČR	13.11.2016
SP11/16	Asad: Rusko bojuje s terorismem v Sýrii na základě svých hodnot	https://cz.sputniknews.com/svet/201611164134746-asad-rusko-boj-terorismus-syrie-zaklad-hodnoty/	Sputnik ČR	16.11.2016
SP11/20	Evropská unie není všechno. Turecko uvažuje o vstupu do ŠO	https://cz.sputniknews.com/politika/201611204160811-EU-Turecko-uvazeni-vstup-sos/	Sputnik ČR	20.11. 2016
SP11/22	Putin slíbil, že zrušení potravinového embarga bude "co nejdéle protahovat"	https://cz.sputniknews.com/svet/201611224174556-putin-zruseni-embargo/	Sputnik ČR	22.11. 2016
SP11/23a	Do roku 2025 bude ruská armáda vybavena nejnovějšími vysokopřesnými zbraněmi	https://cz.sputniknews.com/svet/201611234180172-rus-armada-zbrane/	Sputnik ČR	23.11. 2016

SP11/23b	Putin rezoluci EP o členení ruským médiím: představy o demokracii na Západě degradují	https://cz.sputniknews.com/svet/201611234181440-putin-rezoluce-eo-ruska-media/	Sputnik ČR	23.11. 2016
SP11/26	Prudký rust v nejbližších měsících. DWN zhodnotily stav ruské ekonomiky	https://cz.sputniknews.com/byznys/201611264202191-prudky-rust-nejblicsi-mesice-ruska-ekonomika/	Sputnik ČR	26.11.2016
SP12/01a	Optimistické vyhlídky Ruska a Evropy podle Putina	https://cz.sputniknews.com/svet/201612014237000-Optimisticke-vyhličky-Rusko-Evropa-Putin/	Sputnik ČR	1.12.2016
SP12/01b	Putin poděkoval občanum Ruska za to, že se sjednotili kolem vlasteneckých hodnot	https://cz.sputniknews.com/politika/201612014232268-Putin-obcane-Rusko-vlastenecke-hodnoty/	Sputnik ČR	1.12.2016
SP12/05	DWN: Turecko odmítne dolar a tím posílí liru a rubl	https://cz.sputniknews.com/svetovytisk/201612054257527-turecko-dolar-lira-rubl/	Sputnik ČR	5.12.2016
SP12/16	Chisea: Celý západní mainstream se účastní falzifikací kolem Aleppa	https://cz.sputniknews.com/svet/201612164346904-mainstream-falzifikace-aleppo/	Sputnik ČR	16.12.2016
SP12/20	Krym ukázal lživé body v rezoluci OSN	https://cz.sputniknews.com/svet/201612204373136-krym-lzive-body-rezoluce-osn/	Sputnik ČR	20.12.2016
SP12/22a	Za 10 let se počet průzkumných letů NATO u ruských hranic ztrojnásobil	https://cz.sputniknews.com/svet/201612224385379-10-leta-pocet-pruzkumny-let-NATO-ruske-hranice/	Sputnik ČR	22.12.2016
SP12/22b	Putin: Rusko je silnější než jakýkoliv potenciální agresor	https://cz.sputniknews.com/svet/201612224384010-rusko-sila-potencial-agresor-putin/	Sputnik ČR	22.12.2016
SP12/24	Marine Le Penová se vyjádřila za vystoupení Francie z NATO a EU	https://cz.sputniknews.com/svet/201612244400803-Marine-Le-Penova-vystoupeni-Francie-NATO-EU/	Sputnik ČR	24.12.2016
SP12/30a	Putin: Přeji všem všechno nejlepší	https://cz.sputniknews.com/svet/201612304444057-putin-vsechno-nejlepsi/	Sputnik ČR	30.12.2016
SP12/30b	Zacharová vysvětlila, proč Rusko nevyhostilo americké diplomaty	https://cz.sputniknews.com/svet/201612304445477-zcharovova-proc-rusko-americti-diplomate/	Sputnik ČR	30.12.2016